

planinski

V E S T N I K

REVIVA ZA LJUBITELJE GORA ŽE OD LETA 1895

111. LETO / JUNIJ 2006 / 750 SIT / 3,13 EUR

Revija
Planinske zveze
Slovenije

6

Gore na slikarskem platnu
Volilna skupščina PZS

PRODAJA:

POHODNIK

ŠMARTINSKA 152, BTC-HALA A
LJUBLJANA

tel: 01 585 26 30

e-mail: pohodnik@univet.si

www.pohodnik-si.com

SALEWA

MidGTX

Himalaya

Capehorn 60+10

Lillehammer

PRIVOŠČITE NOGAM UDOBNO POLETJE!

GREMO

Na nogah smo vsak dan. Včasih tudi cel dan.

TERRA FI 2

Sandali za vsakdanjo rabo, obogateni s številnimi značilnimi Tevinimi inovativnimi tehnološkimi rešitvami, ki so primerni tudi za vodne športe. Moški in ženski model.

TERRA LUX

Vsestranski model sandal, dovolj eleganten za mestne ulice in obenem dovolj žilav za izlet v naravo. Terra Fi v usrjni izvedbi.

ELIXER 3

Natikači/japonke s paščki iz vodoodpornega semiša.

IZVIRNI ŠPORTNI SANDALI.
PRIHODNOST OBUTVE ZA PROSTI ČAS.

POČITEK

Hitro obuti, še hitreje sezuti.

ELINA

Luškani ženski natikači zanimive oblike in pisanih barv.

MUSH

Udobno mehke japonke s širšimi trakovi. Moški in ženski model.

ULANI

Udobne in mehke japonke, prilagojene ženski nogi.

KO GRE ZARES

V klanec, čez drn in strn, po reki navzdol...

X1

Z 278 grami najlažji tekaški copati za zahtevne terene in vse vremenske pogoje.

TRAIL WRAPTOR

Že tretja generacija revolucionarnega tekaškega sandala.

GAMMA PRO

Vrhunski copat z odličnim oprijemom tudi na mokri gladki površini. Udobno športno obualo za vsakdanjo uporabo. Moški in ženski model.

AJDOVŠČINA: INTERSPORT • **BLED:** KOALA SPORT, TOMAS SPORT, PROMONTANA • **BOVEC:** AKTIVNI PLANET • **CELJE:** MAXI ROSSI (center TUŠ), INTERSPORT (Opekarniška 9), HERVIS (Mariborska 100), IGLU (Ul. Mesta Grewenbroich), TOMAS SPORT (Mariborska 100) • **DOMŽALE:** ELEGANCE • **GROSUPLJE:** INTERSPORT • **IDRIJA:** TRULA, INTERSPORT • **JESENICE:** HERVIS, INTERSPORT • **KAMNIK:** 3S SPORT • **KOBARID:** SPORTLAND, INTERSPORT • **KOČEVJE:** INTERSPORT • **KOPER:** HERVIS, SPORT 2000 • **KRANJI:** INTERSPORT (Kranj I., Kranj II.), HERVIS, TOMAS SPORT, PROMONTANA, SPORT 2000 • **KRANJSKA GORA:** KEJŽAR, INTERSPORT • **KRŠKO:** HERVIS • **LESCE:** IGLU • **LJUBLJANA:** ANNAPURNA (Krakovski nasip 10), ANNAPURNA WAY (Krakovski nasip 4), HERVIS (City Park, Vič), IGLU (Tržaška, BTC, Petkovškovo nabrežje), UNIVET POHODNIK (BTC), PROMONTANA (Kapitelj), TOMAS SPORT (City Park, Čopova, Mestni trg), DAREDA (Vodnikova 187, Gosposvetska 10), PETER PAN (C. v Mestni log 55), PRELI (BTC), INTERSPORT (Šiška, Šubičeva), SPORT 2000 (Rudnik, BTC) • **MARIBOR:** HERVIS (Pobreška 18), INTERSPORT (Tržaška 14), IGLU (Jadranska 27), TOMAS SPORT (Jurčičeva 4) • **MEDVODE:** KARA, INTERSPORT • **MURSKA SOBOTA:** HERVIS, INTERSPORT, TOMAS SPORT • **NOVA GORICA:** SUVEL SPORT, INTERSPORT, TOMAS SPORT • **NOVO MESTO:** HERVIS, INTERSPORT, TOMAS SPORT, SPORT 2000 • **PORTOROŽ:** INTERSPORT • **POSTOJNA:** TOMAS SPORT • **PTUJ:** TOMAS SPORT, INTERSPORT • **RAVNE:** KO-MO • **SEVNICA:** INTERSPORT • **SEŽANA:** TOMAS SPORT • **SLOVENJ GRADEC:** INTERSPORT, TOMAS SPORT • **SRPENICA:** CANYON 4 • **ŠKOFJA LOKA:** BOKAL, IGLU • **TOLMIN:** INTERSPORT, INTERSPORT • **TRBOVLJE:** TOMAS SPORT • **VELENJE:** HERVIS, TOMAS SPORT • **VRHNIKA:** KARA, INTERSPORT • **ŽALEC:** INTERSPORT

Ekskluzivni zastopnik in distributer blagovne znamke TEVA v Sloveniji je LOGOS TREND, d. o. o. / tel.: 01 / 83 11 665 / www.logos-trend.si

Izdajatelj in založnik:

Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja enkrat mesečno.

Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugje.

106. letnik

Naslov uredništva:

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE

Uredništvo Planinskega vestnika

Dvoržakova ulica 9, p.p. 214

SI-1001 Ljubljana

telefon: 01 434 56 87, faks: 01 434 56 91

e-pošta: pv@pzs.si

http://www.planinskivestnik.com

Odgovorni urednik: Vladimir Habjan

Uredniški odbor:

Marjan Bradeško, Marjeta Keršič-Svetel,

Andrej Mašera, Mateja Pate,

Emil Pevec (tehnični urednik),

Andrej Stritar (namestnik odgovornega

urednika), Tone Škarja, Slavica Tovšak

Lektoriranje: Mojca Volkar

Oblikovanje: Zvone Kosovelj, Aljoša

Markač

Grafična priprava:

Repro studio SCHWARZ, d.o.o.

Tisk: SCHWARZ, d.o.o.

Naklada: 5040 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Številka transakcijskega računa PZS je 05100-8010489572, odprt pri Abanki, d.d., Ljubljana. Naročnina 7.500 SIT (31,3 EUR), 55 EUR za tujino, posamezna številka 750 SIT (3,13 EUR). Članarina PZS za člane A vključuje naročnino. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. Mnenje avtorjev ni tudi nujno mnenje uredništva. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport in Fundacija za financiranje športnih organizacij v Republiki Sloveniji.

Fotografija na naslovnici:

Pogled z Bučkovega vrha nad Visokim proti Lubniku nad Škofjo Loko

Janez Skok

Kruha in iger – samo da se bo »delal denar«

Konec aprila sem v brezplačnem (reklamnem) časopisu Žurnal naletel na obetajoč naslov Slovenske Alpe, evropski gorški biser. Ko pa sem začel brati, sem bil z vsakim stavkom bolj zgrožen. Če še povežem vsebino z novicami o ideji o elektrifikaciji koč v dolini Triglavskih jezer, me postane res strah, v kaj se razvija ta naša družba in naša planinska organizacija z njo.

Članek pravi, da Planinsko društvo Ljubljana Matica upravlja pet koč (Kredarico, Komno, Sedmera, Savico in Kamniško Bistrico) in da se je letos namenilo v njih uvesti različne marketinške dejavnosti. Za to je najelo dve podjetji, ki sta pripravili program dejavnosti v štirih segmentih. Z nekaterimi izmed njih nimam težav (turistični prospekti, spominki po kočah, vodene ture, ogledi znamenitosti, fotonatečaji), nekatere me ne motijo, čeprav ne razumem, zakaj bi se planinsko društvo ukvarjalo z njimi (oddaja prostorov koč za izvedbo raznih izobraževalnih dogodkov), poglobljena, udarna ideja pa mi je zaprla sapo: Letos predvidevajo 15 množičnih prireditev, ki naj bi pritegnile h kočam čim več ljudi. Naslovi so »obetavni«: Pozdrav pomladi, Miss in Mister planin, Naj harmonikar, Noč čarovnic po hribovsko ... Za prvo je že pripravljen program in vsi bralci smo toplo vabljeni v Kamniško Bistrico. Pela nam bo Saša Lendero, vseskozi pa bo potekal zanimiv animacijski program!

O takšnih veselicah smo v vestniku že pisali. V dolini se bo zbralo nekaj sto ljudi, ozvočenje bo navito na ves glas, da bo glasbo slišati tja na Grintovec, pivo in vino bodo prodajali, da bo veselje, obiskovalci se bodo naplesali, napili, najedli in se sploh dobro imeli, v Planinskem društvu Ljubljana Matica in obeh podjetjih pa bodo zvečer veselo preštevali izkupiček tega dne. Tako rekoč vsi bodo zadovoljni, razen tistih nekaj godrnjavcev, ki bodo nekje visoko nad dolino bentili, da se še tja ne morejo umakniti od naporene civilizacije v mirno naravo.

Kajti s takimi dejanji bo planinsko društvo uničilo še en košček mirne narave. Lepo po malem, vsako leto drobce, na tak način spreminjamo evropski gorški biser v nekaj čisto navadnega, nekaj takega, kot je center BTC v Ljubljani – kraj, na katerem se gremo ustvarjanje profita.

Ta članek mi je tudi razjasnil, kdo in zakaj želi napeljati elektriko do Sedmerih jezer. Seveda, če bo enkrat tam dovolj energije, se bo splašalo godbenike pripeljati tudi do tiste koč, vključiti močno ozvočenje tudi tam, pritegniti tudi tja vesele množice, ki bodo jedle, pile in plesale pozno v noč. Z elektriko se bo dalo tam tudi imenitno nadgraditi ponudbo. Recimo kaka finska savna s kopianjem v gorskem jezeru, pa plavalni bazen z ogrevano vodo, pa kaki luksuzni apartmaji z zastekljenimi atriji s pogledom na čudovite macesne zunaj. Možnosti so neskončne! Samo še cesto bo treba potegniti do tam v naslednjem koraku, pa bo še bolje.

Žal sem vedno bližje temu, da dobim stavo, ki sem jo lani ponudil v Planinskem vestniku – cesta do Sedmerih pred letom 2015!

Če že širša družba in država ne moreta in načeta ustaviti neskončnega hlastanja po profitu, se zganimo vsaj v planinski organizaciji. Mar smo se res zbrali v društvi in v Planinski zvezi zato, da bomo ustvarjali dobiček? Mar ni smisel našega obstoja v tem, da občudujemo gorsko naravo in si jo pomagamo spoštljivo »uporabljati« za sprostitve in vsakdanjega boja za preživetje v dolini? Se ne zavedamo, da s takšnim pretiranim podjetništvom v gorah žagamo vejo, na kateri sedimo? S takimi prireditvami smo dolino preselili v gore, ne pa gore približali ljudem. Z »manj« gora pa je tudi manj smisla in potrebe po obstoju planinskih društev – početje PD Ljubljana Matica bosta pač lahko v celoti prevzela tista dva podjetnika.

Jaz in meni podobni odvisneži od gorske necivilizacije pa se bomo zbegano umikali v zadnje, še ne skomercializirane kotičke; za nas se jih bo še nekaj našlo. Samo ne vem, kam se bodo lahko umaknili naši otroci in naši vnuki!

Andrej Stritar

TEMA MESECA 4

Bog Pan pride na Bivak Za Akom

France Zupan

Na gorskih poteh s slovenskimi slikarji

Marjan Bradeško

Kailas

Danilo Cedilnik

Jutro na Kovku

Rafael Terpin

Jezerski Stog s Triglavom v ozadju

Milan Vošank

NA TURO 27

Na Lovrencu

Mojca Luštrek

Lovrenc, 722 m

Mojca Luštrek

Še ena peč: Luknja peč

Andrej Grum

Luknja peč, 2249 m

Vladimir Habjan

36 PLANINSTVO

Volilna skupščina PZS

Vladimir Habjan

Biogradska gora in Durmitor

Marinka Koželj Stepic

Problematika elektrifikacije planinskih koč

Metod Rogelj

Na belih vrhovih Monte Rose

Brane Pahor

54 ALPINIZEM

Tretjič na Aconcagui

Boris Strmšek

Napoleonica: v objemu Tržaškega zaliva

Benjamin Marjanovič

Alpinistični odsek Kamnik

Irena Mušič

65 NAŠA SMER

Resnikova smer v Križevniku

Tanja Grmovšek

68 NOVICE IZ VERTIKALE

70 LITERATURA

72 NOVICE IN OBVESTILA

80 Kako poznamo naše gore?

Andrej Stritar

Gore na slikarskem platnu

1861

Bog Pan pride na Bivak Za Akom

O gorski motiviki v slovenskem slikarstvu

✍ in 📷 France Zupan

Zaspano poletno popoldne daljnega leta 1947, kot nalašč za lenarjenje po plezanju. Pri Bivaku Za Akom smo trije sveži gimnazijski maturanti to tudi počeli, ko sta se iz gozda pojavila moža.

Bila je to dobrodošla sprememba v gorski samoti, ker sta bila prišleka drugačna in že po svojem videzu nista sodila med plezalce, še med planince ne. Močnejši, svetlolas s košato frizuro in brčicami, v jahalnih hlačah in z usnjeno torbo preko rame in drugi, vitek, prijaznega okroglega obraza, ki pa je takoj, ko si je malo oddahnil, postavil stvari na pravo mesto. "Jaz sem Pan, bog gozdov in travnikov," je naznanil z donečim glasom osu-plemu občinstvu (to se pravi nam trem), "gore niso moje kraljestvo. Pravzaprav mi sploh niso všeč ..." Izkazalo se je, da je to dramski igravec Branko Miklavc, njegov sopotnik, ki se je ob tem samo prizanesljivo, če že ne rahlo posmehljivo režal, pa kipar Jaka Savinšek. Čeprav smo bili tiste čase navajeni v gorah srečevati najnenavadnejše kreature, sta nas takoj očarala, prišleka iz čisto drugega sveta, sveta umetnosti in fantazije.

Kasneje smo zlezli na tisti rob, od koder se tako lepo vidi v krnico Pod Srcem in v severno steno Špika. Jaka – kljub razliki v letih smo bili že prijatelji – je izginil za neko rušje in čez nekaj časa so začeli izza tistega grma leteti veliki kosi temperamentno zmečkanega papirja. Enega sem pobral in poravnal – bil je Špik, upodobljen z velikimi zamahi. Očitno je Jaka v svoji usnjeni torbi tovoril s seboj papir, tuš, čopiče, vso pripravo za risanje.

*Slika na prejšnji strani: Anton Karinger, Triglav iz Bohinja, 1861, NG S 1305
Last: Narodna galerija, Ljubljana
Foto: Narodna galerija, Ljubljana*

Po kaki uri je Jaka prilezel nazaj in nam nekako spremenjenega, prežarjenega obraza pokazal svoj končni izdelek, risbo s tušem, s silovitimi potezami upodobljen Špik, temačen, mračen, prepoznaven v svoji trikotni obliki, čeprav brez tistih značilnih podrobnosti, ki jih vidijo plezalčeve oči. Razumljivo – alpinist gleda goro ne le kot zavzet občudovalec, ampak kot izziv, tudi kot plezalno ogrodje, na vsak način pa zelo stvarno nalogo, če želi preživeti.

Vendar je bilo na tej upodobitvi nekaj, kar me je pritegnilo in zasenčilo topografske pomanjkljivosti: to je bila gora z osebnostjo. To ni bil običajni, razgledničarski "Oh, kako je lepo!" način slikanja gora.

Jaka ni bil plezalec in ni nikdar prijel za skalo v Špikovi steni, toda nam trem, ki smo steno plezali prejšnji dan v dežju in slabem vremenu, se je posvetilo, da je tale tip Savinšek na neznan način doumel in izrazil tisto, kar smo čutili tudi sami, in da razume goro, čeprav njegov Špik na risbi pravzaprav niti ni bil podoben pravemu Špiku. Ta se je ta čas mirno dvigoval pred nami v večerno nebo.

Po toliko desetletjih imam to malo risbo še vedno pred očmi, na nek poseben način živo, saj je zahtevala in pritegnila pozornost, izžarevala je tiho odličnost, lepoto, moč ... pa tudi skrito grožnjo. Če natanko pomislim, so to občutki, ki nas tudi sicer navdajajo pred mogočno goro, saj je športno-tehnična plat alpinistike samo njena zunanja, včasih varljiva površina, pod katero se skrivajo najrazličnejši čustveni vzgibi in gonila. Stena pomeni za plezalca praviloma veliko več kot samo plezalno ogrodje, čeprav se tega dostikrat niti ne zaveda – ali pa si tega noče priznati.

Videl pa te risbe nisem nikoli več ...

In seveda je čisto odveč, če napišem, kako mi je danes – pol stoletja kasneje – žal, da nisem pobral vsaj ene tistih odvrženih risb in jih spravil ... So zamujene priložnosti, kot pravi Bruckner – beseda – beseda, ki ni bila izgovorjena, roka, ki se ni ponudila, sami trenutki, v katerih se zaradi boječnosti, lenobe ali omejenosti naša usoda v ničemer ne spremeni ...

No, v tem primeru je bila vzrok moja očitna nevednost, pa vendar se mi je takrat, nejasno sicer, nakazovalo vprašanje – ali mora biti tisti, ki slika gore, tudi alpinist, poznavalec, ki pozna, da tako rečem, ne samo njihovo anatomijo, stebre, police, kamine, skalne plasti in geološko zgradbo, ampak tudi ve, kako skale žarijo v jesenskem soncu in kako potemne v dežju in slabem vremenu – kako se pravzaprav neprestano spreminjajo v urah dneva in letnih časih. Svetloba je povsem drugačna, mehka takrat, ko jugozahodnik pošilja prve bele oblake čez vrhove, in ostra in hladna ob severnih vetrovih? Ali pa zadostuje umetniška duša, ki sicer pozna gore bolj od spodaj, pa zna svoje doživetje posredovati tako, da nam je včasih bližja ekspresivna, tudi stilizirana in abstrahirana podoba kot pa vsakdanji realizem? Kaj pa možnost, da sta v idealnem primeru združena umetnik in alpinist?

Kup vprašanj se mi je takrat motal po glavi, pa ne preveč nujno – druge stvari so bile pomembnejše.

Seveda je odločilno, kaj pričakujemo od slike. Fotografsko in topografsko verno, prepoznavno podobo gore ali še nekaj več, nekaj, kar v nas vzbudi vzgibe in čustva, ki se jih mogoče niti ne zavedamo, pa jih prepoznamo, ko nam jih predstavi umetnik, kot je bil danes že davno pokojni Jakob Savinšek? Kaj nam sploh lahko slikar da danes, v času, ko je moderna fotografija vse bolj množičen, dosegljiv medij z izrednimi izraznimi možnostmi?

Tako sem torej začel pisanje s to staro zgodbo, ko bi moral pravzaprav na štirih straneh omeniti vse pomembnejše in znane slikarje iz preteklosti, prav tako tudi vidne sedanje predstavnike, morda tudi kakšno slikarsko kolonijo v gorskem svetu, kot mi je predlagalo uredništvo. Pa bi že samo naštevanje imen napolnilo razpoložljivi prostor, toliko je bilo in je še slikarjev, dobrih in manj dobrih, ki so se občasno bolj ali manj zavzeto – in uspešno – lotevali slikanja gorskega sveta. Vendar ne verjamem, da

bi bil tak seznam zanimiv za bralce PV: že leta 1965 sem naštel več kot 70 slikarjev, ki imajo med svojimi deli tudi gorske motive, danes jih je prav gotovo še enkrat toliko – torej se je bilo treba nujno omejiti.

Strašljivo in grdo postane romantično in lepo

Spodobi se torej, da začnem s tistimi starimi mojstri, ki so s svojimi živopisanimi freskami poslikali srednjeveške cerkvice po naši domovini in kjer na ozadju nabožnih prizorov ponekod zasledimo tudi gore kot kuliso, ki zaključuje pokrajino. Na neki votivni podobi iz okolice Škofje Loke iz 17. stoletja z malo dobrohotne domišljije prepoznamo celo silhueto Kočne in Grintovca. Seveda gre za približno vizijo, toda gore so takrat vendarle videli, se jih zavedali in jih naslikali. Očitno je bil že zelo daleč tisti čas, ko so Rimljani govorili le o grdih Alpah – kar ni nič čudnega, saj so jim bile s svojimi prepadi in strminami, da ne govorimo o njihovih divjih in sovražnih prebivalcih, samo ovira na osvajalnih pohodih.

V renesansi je Leonardo da Vinci že znal z gorami v ozadju svojih slik pričarati posebno, romantično in skrivnostno razpoloženje. Nič ne de, če je gore slikal tako, da je v svoji delavnici razpostavil nekaj skal in kamnov in na njih proučeval oblike, svetlobo in senco stoletja prej, preden je Mandelbrot objavil svojo teorijo fraktalov. Če Leonardove gore niso čisto prave, so pa zato tem očarljivejše.

In seveda bi moral ob tej priliki spet ponavljati tisto staro zgodbo o začetkih drugačnega odnosa do narave v osemnajstem stoletju, o romantiki, o Rousseauju in njegovem klicu "Nazaj k naravi!", o družbenem vzponu meščanstva, o rasti velemest, o industrializaciji, o odkrivanju Alp: kot kaže, je novo nastajajoče meščane neka sila vlekla v nevarne podvige in fizično naporne vzpone na vrhove, medtem ko je bila stara aristokracija bolj navdušena za lov, za imenitne zabave, hitre konje in lepe ženske – kar sploh ni slabo, vendar je bilo vse to že dostikrat povedano.

*Slika na naslednji strani: Marko Pernhart,
Špikova skupina, NG S 300
Last: Narodna galerija, Ljubljana
Foto: Narodna galerija, Ljubljana*

Da se je tu odprlo novo področje tudi za slikarje, predvsem za slikarje vedut, je razumljivo in tu se je zahtevala natančnost – Saussure je v 18. stoletju kontroliral slike svojih specialistov za gorsko krajino s teodolitom in bile so, kot pravijo, vedno točne. Fotografije takrat še ni bilo in zainteresirano občinstvo je seveda pričakovalo topografsko verno podobo.

Na kaj takega pa smo morali pri nas še malo počakati, do sredine 19. stoletja, ko se pojavi znameniti slikar panoram s Triglava, Stola, Šmarne gore, Dobrača, Velikega Kleka – Marko Pernhart.

Dva slikarja zaznamujeta naše gorsko slikarstvo v 19. stoletju, Ljubljčan Anton Karinger in koroški Slovenec Marko Pernhart, sicer podobna po življenjski poti. Oba rojena leta 1829, oba mlada umrla, Karinger leta 1870, Pernhart pa eno leto kasneje, vendar različna, tako po svojem družbenem položaju, pa tudi kot slikarja.

Karinger je bil iz premožne nemške ljubljanske trgovske družine. V mladostnem navdušenju je vstopil v vojsko in postal poklicni vojak, oficir, vendar je bila njegova vojaška kariera zaradi bolezni kratka. Služil je v Črni gori in Italiji in od tod tudi njegov izrazito topel kolorit – rekli so mu “slikar južnoslovanskih krajin”. Slikal je iz notranje potrebe, kot ljubitelj, in si je po upokojitvi, finančno neodvisen, lahko privoščil vsako leto daljša popotovanja po Gorenjski, po južnotirolskih in avstrijskih gorah, vendar se ni povzpel na vrhove, ampak je izbiral slikovite poglede iz gorskih dolin.

Zanimiv je njegov slikarski razvoj: preden se je pridružil avstrijski armadi, je na dunajski akademiji nekaj časa študiral slikanje pri znamenitem krajinarju Franzu Steinfeldu, ki je svoje učence čez poletje popeljal v Salzkammergut, kjer so risali gorske motive po naravi. Sicer pa so na akademiji mnogo časa posvečali risanju dreves in to po predlogah, ki jih je še na začetku 19. stoletja pripravil naš Lovro Janša, ki je svoje dni na tej častitljivi ustanovi tudi poučeval. To so bile risbe mogočnih, košatih dreves, izdelane v baročno romantični maniri. Podobno kot udje baročnih svetnikov so se njihova debela in veje dramatično uvijali v prostor. Vendar je Karinger to fazo prešel – če je njegov “Triglav iz Bohinja”, naslikan leta 1861, še pod vplivom baročne tradicije v podrobnostih in v odrski

svetlobi, pa so njegove oljne skice, nastale na terenu pet, šest let kasneje že realistično občutene. Tu mislim na motive iz Kamniških Alp in s popotovanj po Gornjesavski dolini, predvsem na odlično podobo Mojstrane in doline Vrat s Triglavom. V njegovih popotnih skicirkah je mnogo risb, v katerih je podrobno proučeval posamezne zanimive skalne oblike, odlome, strukturo, celo bolje kot Pernhart je obvladal značilnosti oblik apnenca. Res pa je, da je kasneje v ateljeju, ko je iste motive slikal v velikem formatu, poudarjal romantične poteze predvsem z barvo, osvetljava in z dramatičnimi oblaki na nebu, ki nakazujejo posebno, nevskadanje razpoloženje.

Marko Pernhart je druga zgodba: lastimo si ga tako Slovenci kot Avstrijci, kar pomeni, da je veliko ime na svojem področju, to se pravi slikanju panoram z znanih vrhov in visokogorskih motivov, čeprav je kot slikar bolj zavezan tradiciji, tudi manj odprt za nova slikarska spoznanja, hladnejši v koloritu, bolj “alpski” kot Karinger. Zato pa v njegovih podobah, kot je na primer pogled na vrh Triglava z Malega Triglava, čutimo tisto pravo visokogorsko vzdušje, samoto, ki jo še poudari figurica gorolazca pred mogočno naravo – ne pozabimo, da smo v drugi polovici devetnajstega stoletja in da Aljaž še ni postavil Doma na Kredarici, vrli markacisti pa še niso opremili Triglava z jeklenicami in klini ter vsekali prikladnih stopnic – takrat, ko so bile gore še gore!

Kakšno dejanje je bilo na štirih velikih polkrožno rezanih kosih papirja narisati vso širno množico vrhov in bregov in jim določiti imena! Resnične veličine tega podviga sem se zavedel, ko so mi prišle pred oči originalne risbe za panoramo z vrha Velikega Kleka, ki jih je delal poleti in jeseni leta 1857. Risbe je lansko leto uspelo pridobiti izjemnemu ljubljanskemu antikvaristu Novaku.

Mogoče celo bolj kot pred izvedbo v olju, se čutiš blizu slikarju v trenutkih na vrhu, in ko pogled tam daleč na jugu in jugovzhodu zagleda znane obrise, si z njim, ko zapiše z drobno pisavo: Rinka, Grintouz, Baba, Stou, Terglu in Jeluz ...!

Pernhart je veliko slikal v naših gorah, ampak med kupci njegovih slik “ni bilo slovenskega imena ...”, kot je z obžalovanjem zapisal novinar Arko. Okrog leta 1860 so bogati

slovenski meščani, kolikor jih je sploh bilo na tedanjem Kranjskem, naročali svoje portrete in nabožne podobe. Zanimanje za gore je za te trezne, rodoljubne glave prišlo na vrsto šele desetletja kasneje.

Dvajseto stoletje: dve svetovni vojni in množično planinstvo

Zgodovina slovenskega planinstva je že zapisana, torej je ne gre ponavljati. Slikarstvo v njej nima posebnega mesta, bogatih mecenov in kupcev slik, brez katerih ne bi bilo slikarja takega formata, kot je bil na Koroškem Pernhart, med slovenskimi ljubitelji gora ni bilo ne takrat in ne danes. Kot rečeno, mnogo slikarjev je občasno naslikalo tudi kakšen vrh, žal za vse tu ni prostora.

Po prvi svetovni vojni, ki je spremenila vzdušje nekdanje Evrope, ko je mlada generacija plezalcev začela osvajati naše stene, velja vsekakor omeniti neutrudnega Kamničana Maksa Koželja (1883–1956), avtorja številnih prikupnih, dopadljivih gorskih motivov iz Kamniških, ki jih je poznal najbolje, pa tudi iz Julijcev, ki jih je delal po fotografijah: gore v poletnem soncu, idila, tako ljuba dobrovoljnemu planincu. Zato so mu očitali, "da je šablonsko izdeloval slike gorenjskih planin", vendar je ocena krivična. Že zaradi njegovih akvarelov, ki jih je delal neposredno v gorah, in ki so sveži, razpoloženski, osebni. Seveda so nanj, tako kot na druge, vplivali slovenski impresionisti in Karinger, ki je tako ali drugače vplival na prenekaterega krajinarja na Slovenskem.

Valentin Hodnik, Triglav z Velega polja, o. pl., 62 x 52 cm. Last: Gorenjski muzej. Foto: Drago Holmsky

Poznavalec bohinjskih gora in gora okoli Triglava je bil bohinjski **Valentin Hodnik** (1896–1935), plodovit slikar, ki je svoje kratko, nesrečno življenje zaključil sam. Njegovo je tisto značilno visokogorsko razpoloženje, nenaadne rumene jutranje in večerne zarje, strupeno rožnate in vijolične, ki prenesene na platno lahko učinkujejo kot čisti kič. Gore so svet z drugačno svetlobo in zato se je tistim Hodnikovim sodobnikom, vsevednim ocenjevalcem umetnosti, ki niso nikdar bili tako visoko, marsikatera njegova slika zdela “neumetniška”. Vse do takrat so gore slikali poleti ali v zgodnji jeseni. Hodnik pa je v slikarskem smislu našel v zimskih gorah drugačen svet, v katerem je bila svetloba drugačna, nebo globoko modro, barve bolj intenzivne in sneg bolj bel, kar ve danes, ko so žičnice odprle množicam pot v zimsko visokogorje, vsak nedeljski smučar. Leta 1930 so to vedeli le redki, prav gotovo pa med njimi ni bilo likovnih kritikov. Odlično je Hodnik zadel tudi tisto zgodnjepoletno razpoloženje na planinah okrog Bohinjskega jezera, na Voglu in Komni, z mnogo sive in ugase zelene barve.

Seveda je tudi res, da Hodnik, ki ni imel nobene formalne slikarske izobrazbe, zelo niha v kvaliteti. Njegovo intenzivno doživljanje se ni ukvarjalo s podrobnostmi, ampak včasih goro stilizira, opušča podrobnosti in tako doseže monumentalnejši učinek. Njegov priljubljeni motiv je triglavski vrh z vzhodne strani, ki ga obsevajo rumeni jutranji žarki – tako, kot je zapisal Prešeren: “kar svitla zarja zlati z rumenimi žarki glavo trojno, snežnikov kranjskih sinva poglavarja ...”. Rumena, siva, belina snega, barvna skala torej, ki je blizu Hodniku. Ta pogosto uporabi tudi staro delitev prizora na prvi plan s skalami, borovci in macesni, srednji plan ter na ozadje, vendar pozna tudi modernejše rešitve brez romantično pojmovanega ospredja.

Hodnik je bil domačin, Bohinjec, **Edo Deržaj** (1904–1980), uspešen lahkootlet, smučar, alpinist prvopristopnik, pisatelj in slikar, pa je bil mestni človek, Ljubljančan, pripadnik tiste mlade generacije, ki je zrasla v mestnem okolju in ki je po prvi svetovni vojni prevzela vodilno vlogo pri razvoju slovenske alpinistike in visokogorskega smučanja.

Deržaj, dinamičen človek s smislom za humor in satiro, obenem pa izrazito poetična duša, zaljubljen v gore, v katerih se je tudi

končalo njegovo življenje, je gore doživljal kot plezalec, smučar in slikar z močnimi ekspresionističnimi potezami.

Kot pisatelj je v svojih knjigah (Gruh, Podobe) pokazal smisel za pripovedovanje zgodb in redko sposobnost, da je videl tudi komično plat plezalskih sodobnikov. Zabavala ga je patetična poza, kakršno so alpinisti očitno posneli po junakih v Trenkerjevih filmih, in ki je bila takrat v modi. Posmehljivi intelekt pa je vendar skrival v sebi sposobnost, doživeti gore neposredno kot otrok, s poslušom za najbolj sanjava in nežna razpoloženja letnih časov, igrivo menjavo oblakov. In sonca na zasneženih pobočjih, za posebno svetlobo oblačnega zimskega dne na Komni ali hladno napetost plezalca v zasneženi steni. Podobe poletja v gorah, žareče barve jeseni, olja in akvareli so nastajali v plodnem desetletju med 1930 in 1941, ki ga je prekinila druga svetovna vojna.

Takrat je nastala mapa osmih črno-belih linorezov (Triglav, Vernar, Vogel, Krn, Debeli vrh, Špik, Jalovec in Martuljkova skupina). Iz linorezov, ki so nastali v času, ko se je o gorah dalo le sanjariti, ko so bile simbol nečesa nedosegljivega, daljnega, izgubljenega, dihata melanholija in hrepenenje. Opuščene so podrobnosti, barv ni, v igri sta samo črna in bela, ki ustvarjata posebno razpoloženje – prav gotovo sodijo ti linorezi, nastali iz globoke čustvene prizadetosti, med najbolj sugestivne in poetične upodobitve gora v našem gradivu.

Po drugi svetovni vojni – množičnost, tudi v planinstvu

Vzpenjače, gozdne ceste, nove kočice, nove markirane in zavarovane steze, oprema, obutev in oblačila – skratka, življenje se je spremenilo in tip samotnega, heroičnega alpinista se je pojavil v tako številnih primerkih, da je izgubil svojo nekdanjo enkratnost. Osebk, ki lazijo po gorah s cepini in derezami, letajo s padali, ki se oglašajo iz nekoč strah vzbujajočih sten, so tako številni, da jih sploh ne opazimo več. Pri tem sploh ne govorim o množicah planincev – samo tistih, organiziranih v planinskih društvih, je bilo v drugi polovici dvajsetega stoletja okoli sto tisoč ... In vsak drugi ali tretji je fotografiral, doma, v Zahodnih Alpah, Andih, Himalaji, svet je postal majhen, naše gore pa prav gotovo premajhne.

Neverjetno, ampak resnično – pri vsem tem dobra “ročno delana” gorska slika sploh ni izgubila privlačnosti, rekel bi, da je celo pridobila pomen in vrednost. Poudarek je seveda na izvirnosti, na osebne pristopu, na kvaliteti, ki pa je, resnici na ljubo, ni ravno preveč.

Presenetljivo, kako dolgo se še v drugi polovici preteklega stoletja v gorskem pejzažu ohranja model, ki sta ga poznala že Karinger in Pernhart. Tudi vpliv impresionistov ostaja privlačen za večino, tako rekoč tradicionalno spada k lepi gorski sliki, kar še posebej velja za udeležence številnih slikarskih kolonij, med katerimi je mnogo ljubiteljev. Pravzaprav se velika imena slovenskega slikarstva v drugi polovici dvajsetega stoletja skoraj niso ukvarjala z gorskimi pejzažem. Da pa bi bila naloga lahko nadvse zanimiva, kažejo rezultati slikarske razstave iz leta 1985, ki so se je udeležili škofjeloški in gorenjski slikarji. Ni res, da se da slikati gore samo po tradicionalni shemi – mnogi med njimi so v svojih terenskih risbah nakazali povsem drugačno, osebno občutenje gorskega prostora, kot na primer Ive Šubic, Melita Vovk, Mirna Pavlovec, pa to sploh niso vsi.

Vsekakor pa je ljubiteljski slikar Hubert Schara (1938–1992), ki se je smrtno ponesrečil v bohinjskih gorah, pod Voglom, prinesel nekaj svežega v gorsko krajino na Slovenskem. Njegova tehnika je svojevrstna, kratke, dinamične poteze s čopičem, žive barve, modra, rumena, zelena, živahen ritem oblik in barvnih lis se odvija na ploskvi slike, nobenega prizadevanja, da bi ustvarjal vtis globine in tretje dimenzije na klasičen način, s perspektivo, s svetlobo in senco. Gore doživlja kot “playground”, in ko stojimo z njim vred na vrhu Kočne, so na modrem nebu nad nami lepo vidni beli kondenzacijski sledovi reaktivcev, ki preletavajo Grintovce, in ki tako kot helikopterji sodijo k modernemu pejzažu. Žal je njegovih del ostalo malo, zapuščina svojevrstne, intenzivne osebnosti ni velika, vendar pomenijo prijetno spremembo v množici konvencionalnih gorskih slik, ki so nastajale v tem času.

Danilo Cedilnik (1947) združuje alpinista in slikarja v eni osebi. Himalajec, gorski reševalec in vodnik, pisatelj in profesor likovne vzgoje, enako prepričljiv v pisani besedi kot s čopičem, slika himalajske vrhove in strma ledena pobočja z občutjem plezalca, ki je ta trenutek tam, sredi

ledene stene. Čutimo globino pod seboj, hladno grozo in zavedamo se, da smo v neusmiljenemu svetu osemtisočakov. Cedilnik slika jasno, precizno, in ko je pred leti v domačo pokrajino postavil ptiče strašilo, svoj avtoportret, je bilo jasno, da mu je blizu tudi poetični nadrealizem kot osebni, svojski umetniški izraz.

V eni svojih zadnjih slik iz Himalaje, ko se je predvsem posvetil slikanju in je padlo z njega breme vzpona na vrh, je spet združil figuro in pokrajino, to pot črnega himalajskega krokarja, ki počiva na iz kamenja zloženem kulturnem objektu z vklesanimi svetimi črkami. V ozadju je bleščeč himalajski vrh v meglicah – ena od tistih redkih, nepozabnih slik, ki združujejo stvarnost in sanje, poezijo in vsakdanjost, sugestivno likovno govorico magičnih besed in dvoumen simbolični pomen živega bitja, krokarja, ki ga povezujemo s smrtjo, je pa tudi poslanec bogov in sončna ptica ...

Odgovor na vprašanje, ali ima gorsko slikarstvo svoj smisel tudi danes, ali nam lahko slikarji sploh še kaj povedo? Da, prav gotovo nam lahko umetnik s čopičem, potezo in barvo preko roke, ki jo vodita njegova glava in srce, pove stvari, ki jih fotografija zaenkrat še ne more. ●

Edo Deržaj, Plezalec v zasneženi steni
Foto: France Zupan

Goram dajejo novo razsežnost

Na gorskih poteh s slovenskimi slikarji

✍ in 📷 Marjan Bradeško

Gore so v nas. Kamorkoli se obrnemo, nas spremljajo. Kot podoba, kot navdih, kot hrepenenje. Ko se slovenski slikar postavi pred platno, se pri krajinskih podobah zares težko izogne goram – skoraj iz vsakega kotička Slovenije jih je mogoče uzreti, če že ne najvišjih, pa vsaj kakšno hribovje ... Tako je tudi silno težko opredeliti pojem planinskega slikarja, slikarja gorskih motivov. Veliko je takih v Sloveniji in njihova umetnost je nekaj posebnega. Danes smo vajeni predvsem planinskih fotografij, ob lepi sliki pa se kar nekako ne znamo ustaviti. A prav te slike odkrivajo neko dodatno razsežnost, ki je fotografija ne more dati – slikarji z barvami znajo ustvariti občutke, tisto duhovno sliko, ki je nad resničnostjo podob, ki je izven fizičnih občutenj kamenja, sten, ruševja, oblakov ...

Obiskali smo nekaj slikarjev, ki so jim gore del njihovega vsakdanjega življenja, ki vanje redno zahajajo ne le po navdih, pač pa

tudi iz športnega ali kakšnega drugega nagiba. Mnogim od njih slika ni edino sredstvo izražanja, nekateri gore tudi fotografirajo, ubesedijo v knjigah, člankih – tudi na straneh naše revije. Njihova razmišljanja (po abecednem vrstnem redu) objavljamo v nadaljevanju.

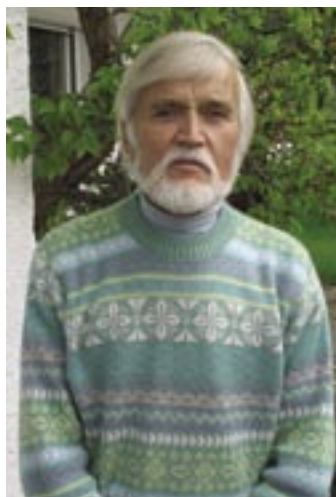
Goro preprosto gradim

Danijel (Danilo) Cedilnik – Den je alpinist, himalajec, slikar, učitelj likovnega pouka, tudi avtor dveh leposlovnih knjig. Ko vstopiš v atelje, takoj dobiš občutek – njegovi motivi so predvsem dramatične, hladne gore. Prevladujeta modra in bela barva, ki sta likovno izredno prečiščeni. »Več barv, rožni motivi, bi bili preprosto prebohotni,« pravi. Slike so morda malo žalostne in kot pravi sam, niso vedno simpatične. Marjan Raztresen je za eno takih slik hudomušno pripomnil, da je »ljudi ob njej vedno nekoliko zeblo v hrbet, ko je visela v dnevni

Danijel Cedilnik

Cene Griljc

Janez Medvešek

sobi.« Vendar pa so platna impresivna – bela, kar žareča, sinja, modra, skoraj črna ... kot da stojimo sredi vršacev, kot da se pred nami ravno lomi ledenik. Danilo Cedilnik – Den meni, da je v podzavesti vedno nekaj, kar na koncu pripelje do značilne podobe – tudi pri slikanju v sončnem dnevu »vedno nastane nevihta.«

Slika predvsem domišljajske gore (je bolj ateljejski človek), gleda, kje bi plezal, išče prehode – in tako preprosto »gradi« svojo goro – loti se je študiozno. Pogosto je slika čista likovna poenostavitev, že na meji abstrakcije. Vedno si najprej ustvari vtis, potem išče likovno rešitev. Pravi, da skozi veliko skiciranja svojo misel počasi materializiraš.

Le redko kaj naredi po posnetku (primer Ama Dablam), včasih naredi v naravi manjši akvarel (v Himalaji je težko z velikimi slikami), doma potem ustvari večjo sliko.

Pogost Denov motiv je tudi macesen, ker s trdnostjo in vztrajnostjo predstavlja še posebno simboliko – velikokrat je njegov viharnik »sestavljene« iz več realnih dreves in nazadnje v njem z nekaj domišljije prepoznamo lovke, zmaje, pošasti – kot denimo v posušenem ruševju.

Poseben motiv pri Danijelu Cedilniku pa so strašila, tudi avtoportret je izdelal kot strašilo. »Zanimiva so zlasti pozimi, ker so takrat brez dela,« pripomni.

Med tehnikami uporablja akvarel, zlasti v Himalaji, ker je lažji za zunanje delo (v takih težavnih razmerah je prvi od Slovencev v

Himalaji ustvarjal Franc Novinc na odpravi na Everest, op. avtorja). Dela tudi grafike (ki so »nekoliko bolj obrtniško delo«) in precej v olju. Po naročilu ne dela. »Imam bolj samosvojo pot,« pripomni. Slika tudi po osem ur zdržema (sicer pa po nekaj ur na dan). »Moraš biti čisto zraven, če ne bo hitro nekaj narobe.«

Vedno pri roki svinčnik

Ko sem odhajal od **Ceneta Griljca**, slikarja, alpinista, gorskega reševalca, so se nad Kamnikom nekoliko dvignile megle, rdeče strehe so se zasvetile v mokroti in zeleneča pobočja gora v ozadju so plaho pokukala izpod deževnih oblakov. Jasnno mi je bilo, zakaj je pogled na Kamnik njegov najpogostejši motiv. Vsakič z drugega mesta, vsakič drugačen, vedno pa je za mestom kulisa gora.

Slika, odkar se spomni, vedno je imel pri roki svinčnik. Že kot otrok je mami iz »škrnic-ljev« po predalih raztresel vsebino, da je prišel do papirja za risanje. Kot pastirček je risal smreke, krave ... na Veliki planini je kar na desko v stanu naslikal Kamniško Bistrico. Ko je po dolgih letih novi lastnik stanu našel to sliko, mu jo je Cene Grilje obnovil, osvežil barve, da je spet nova. Ob tem se spomni tudi pokojnega arhitekta Vlasta Kopača, ki je Veliki planini s svojimi skicami in delom dal trajen pečat.

Cene Grilje se trudi za natančno sliko - kot jo vidiš, realno – verjetno zato, ker je tako videl na deželi, kjer je živel. Za abstraktno slikanje

Rafael Terpin

Milan Vošank

Marjan Zaletel

Cene Griljc, Kamniške planine z Mengeškega polja, olje na platnu

Danilo Cedilnik, Viharnik, akvarel

Cene Griljc, Lotse, olje na platnu

Janez Medvešek, Velika planina, pastel

Rafael Terpin, Brdarjev slap v Gačniku, akril

Marjan Zaletel, Stenar nad dolino Vrat, olje na platnu

Milan Vošank, Veselica pod Zeleniškiimi špicami, olje na platnu

se ni navdušil nikoli. Slika vse motive, od tehnik je začel z akvareli, potem je prešel na olje – prve oljne barve je našel na podstrešju v vojni umrlega prijateljevega očeta, še danes, šestdeset let kasneje, ima nekaj tistih »tub«.

Vedno sliko naredi na grobo, kot pravi, potem išče prostor in globino. Po naročilu ne more slikati, ve pa, da je pogled na Kamnik iskan motiv, zato ga pogosto spravi na platno, tako, na zalogo – če kdo potem pride. Domače gore »dela« po skici, tuje po diapozitivih. V zadnjem času je zelo odmevna njegova razstava vseh osemtisočakov, ki jo postavlja na številnih krajih. Sam himalajec, tam je bil štirikrat, se je v vsak vrh še dodatno poglobil, prebral opise tistih, ki so plezali na te osemtisočake, da se je res lahko vživel v posamezno goro. »Ne moreš je naslikati, če je ne poznaš,« pravi. Začel je z Dhaulagirijem, Šraufovo in Humarjevo goro, zaključil pa s Trisuli, ki ne presegajo magične meje – a se je z njimi začel naš himalajizem. Brez Trisulov mu je nekaj preprosto manjkalo. Te slike je naredil v zahvalo vsem slovenskim

alpinistom, ki so osvojili osemtisočake ali pri tem sodelovali, in v spomin tistim, ki so tam ostali. Vse slike so, tako kot slovenski motivi, realne podobe gora, ki so srhljivo veličastne in mogočne. Tam sredi Lotsejeve stene drobna meglica šele pokaže vso razsežnost, vse kipenje in vso dalj. Prostor in globino.

Ponedeljki so dnevi, ko me razganja

V vsaki sliki je lepa sobota ali nedelja, pravi **Janez Medvešek**, slikar. Kajti pot, opravljena po slovenski deželi, po njenih skritih kotičkih, ki jih ima Janez Medvešek še posebno rad, se ponavadi zaključí v pastelu, akrilu, akvarelu. Slikarske tehnike, ki so priročne, ki jih lahko uporabiš tudi v naravi. Večinoma dela po fotografijah, pri srcu mu je realistična podoba, v podrobnosti se poglobi tudi z lupo, če ne gre drugače. Oživlja stare fotografije, brska po podstrešjih, kuka skozi portone na kraška dvorišča, se sklanja pod velbi ... Dokumentira! Slika, kar vidi, ob vsaki stranski cesti je toliko zanimivega,

Marjan Zaletel, Vrh Triglava nad meglo, olje na platnu

tudi z besedo izraža svoje veselje nad naravo in nad bogato dediščino, ki se je ne zavedamo, ki izginja. »Dom, ki ni več dom,« je zapisal v spremni besedi k enemu od svojih koledarjev.

Ko le vrtam vanj, če ga pa kakšen del slovenske zemlje le bolj privlači, skoči pokonci, pobrska med zapiski, vzame ven list papirja, na njem pa je misel: »Dve duši bi moral imeti. Dve duši bi rabil zdaj jaz. Eno za biser – Koroško, drugo za burjasti, kamnati Kras.« Izjemno urejena Koroška na oni strani Karavank, ohranjene stare domačije, kulisa gora na jugu, svet strmali, senčnih sten. In odprtost Kraškega robu, zimska prepričnost, pomlada svežina, ko zacveti brnistra in številne druge rože, ali umirjena jesen, ko nenadoma v rdečih barvah »zagori« ruj. Vse to in številne druge podobe – dobim občutek, da zelo rad riše kmetije, domačije, kajže, zidanice, znamenja – vse najde svoje mesto na papirju. Zakaj se Janez Medvešek ni navdušil za olje? Preprosto, ko še ni imel ateljeja, je slikal v družinskih prostorih – in oljne barve imajo pač svoj vonj. Na terenu predvsem

dokumentira, je fotograf, številne posnetke pa potem ureja doma, na računalniku, povečuje, ogleduje, najde značilnosti, ki jih v naravi niti ni opazil ... in potem vzame v roke barve, svinčnike. Na slikah so dostikrat v ospredju otroci, narodne noše, ponirki, race, tudi Kuharjeve cike pod Kamniškim vrhom so našle svoje mesto na pašniku – menda so bile tako lepo rejene.

Slikaš lahko tisti svet, s katerim se ujameš, ga imaš v očeh, ga poznaš

Ko sva obiskala **Rafaela Terpina**, je v idrijskih grapah ležal globok sneg, mračno nebo je pritiskalo v pojemajoči dan. Ko pa sva vstopila v njegov atelje, so barve zasijale z vseh platen, iz mape so »pokukale« najskrivnostnejše rože, luč dneva se je zopet prižgala.

Po motive Rafaelu Terpinu ni treba daleč – njegova ljubezen je domači idrijsko-cerkljanski svet, svet, s katerim se ujame, ga ima v očeh, ga pozna. Tja gre velikokrat, na isto mesto, skicira. In ohranja – tudi stavbno, arhitekturno dedišč-

ino, saj je denimo s tušem naslikal 250 hiš s svojega območja, hiš, ki izginevajo, ki jih morda danes že ni več. In ob slikah zapisal še svoje vtise, jih shranil za vse večne čase v knjigo. Sicer pa se na slikah znajdejo tudi številne grape, razdrapan svet dolin in slemen, ki so prave gore, čeprav so le v predgorju Julijskih Alp.

Med tehnikami največ uporablja akril in mastni pastel. Predloga je vedno skica, ker fotografija in slikanje po njegovo pač ne gresta skupaj. »Ne moreš dopoldne eno, popoldne drugo,« pravi. Za črto uporabi flomaster, potem nanese pastel. Najraje slika ploskovno, saj tako barva pride najbolj do izraza – njena moč, čistost, toplota ... Od mesecev sta mu najljubša april, takrat je posebna svetloba, in november, ko se vse umiri.

Rafael Terpin je upokojeni učitelj likovnega pouka, ki je zdaj še bolj poln zagona. Prav te dni (april) je v Idrijskem muzeju odprl razstavo Cvetje z naših bregov (Praznični šopek idrijskega samozavedanja), kar 167 rastlin, ki jih je s flomastrom in barvnimi svinčniki upodobil v letih 2002–2005. In tako je tisti temačni idrijski svet, ki je temačen le za nepoznavalca, znova zasijal. Iz najbolj skritih in senčnih grap je Rafael Terpin prinesel cvetja in ga zvezal v šopek – še ena od stvari, ki jo bo ohranil tudi zanamcem.

Po navdih ni treba vedno v naravo, ideje rastejo kar v glavi

Cerknica z jezerom je nekam melanholična, neko posebno ozračje ustvarja tista ravan z Javorniki v ozadju. Sedela sva pri **Milanu Vošanku**, slikarju, in med pogovorom je tiho igrala glasba. Umetnikom je Cerknica res kot namenjena, Milan Vošank je tudi glasbenik, učitelj likovnega pouka, alpinist. S Koroške ga je pot privedla na Notranjsko, kjer gore niso tako blizu – pa vendar, ideje rastejo kar v glavi, po navdih ni treba vedno v naravo, pravi.

Gore upodablja večinoma po fotografiji, celo več fotografij uporabi, ko zasnuje sliko. Ohranja osnovni motiv, ki pa mu z barvo da nov izraz. Strinja se z drugimi, ki ga uvrščajo med abstraktno ekspresioniste. Gorski svet upodablja preprosto na - drugačen način. Pri motivu ne posnema vseh pravil narave, upošteva sicer realno podobo, barvno pa gre tako, kot čuti

– seveda ob upoštevanju likovne teorije, kjer utežitev, simetrijo malo sicer poruši, preveč pa ne. Gre mimo realizma, ustavlja pa se pri abstrakcijah. A vendarle, pogled na slike na steni jasno kaže gorsko vzdušje, kar začutiš skalno dolino, nad katero se počasi suše meglice, ali igrive grebene Zeleniških špic, pravo »veselico« gornika.

Od tehnik Milan Vošank uporablja svinčnik in olje – za akvarele ni, pravi, gre vse prehitro in se ne da popravljati. Za platnom ponavadi zdrži po 3–4 ure na dan, slikati mu uspe nekajkrat na teden.

Ko smo zaključevali, je pogled znova uhajal tja čez jezero, ki je nemo ždelo pod sivimi oblaki v poznozimskem dnevu. Glasba je obujala narodno dediščino, barve na platnih pa so govorile, sporočale, vabile.

Če človek ne prime skale, je ne more naslikati

Stara Rajšpova hiša v Guncljah, na pročelju je letnica 1777 (najstarejša v hiši je menda 1712), kar pade v oči. Freske, oboki v notranjosti ... ni čudno, da se je tu naselila umetniška duša, slikar Marjan Zaletel – Janč. Gunclje so nekako zastrupljene z gorami, tudi Marjana Zaletela alpinizem ni obšel, podobno kot ne bližnjega sovaščana Danijela Cedilnika. In – vas ima tudi dosti umetnikov, Zaletelov sosed Janez Bernik je denimo »kriv«, da Janč danes slika. Od gorskih motivov so mu bližji zimski, slika pa samo slovenske gore, z izjemo slik Mont Blanca, Matterhorna in Zugspitze. V začetku se je najbolj posvečal Komni in okolici, predvsem Bohinju, ki mu je še vedno največji izziv, visoko na lestevici priljubljenosti pa je tudi Triglavsko severna stena.

Začel je z grafiko, z linorezi, in ustvaril nekaj lepih viharnikov. Danes slika večinoma samo s slikarsko lopatico (»špohtl«) v oljni tehniki. Motive povzema po fotografiji, saj bi se ob omenjeni tehniki sence gora pač prehitro spreminjale; v živo lahko goro ujameš le z akvarelom. Sliko najprej nariše s svinčnikom in enkrat ali dvakrat »prespi«. Potem vzame barvo in z lopatico potuje z vrha navzdol in z leve proti desni, posebej so težavni prehodi med barvami, če se prehitro posuši, nastanejo nekakšni zastrugi. Najpomembnejše pa je,

Janez Medvešek, Nanos, Sv. Hieronim, pastel

pravi, da poznaš skalo, da si jo prijel – če je nisi, je ne moreš prav naslikati.

Marjan Zaletel – Janč uči likovni pouk, vodi več likovnih šol, se udeležuje kolonij in ima eno do dve samostojni razstavi letno. Trenutno (april) na Šmarni gori razstavlja slovenske turistične kraje, odmevna je bila tudi njegova razstava ob 110-letnici rojstva Jakoba Aljaža, prav tako na Šmarni gori. Prispeval je ilustracije za številne knjige o gorah, poslikal pa je tudi vse slovenske vrhove, višje od 2500 metrov.

In odkod Janč? Ja, nekoč so dobili pri hiši otroka in mlado otroče, ki ni znalo reči »f«, je pri sosedu povedalo, da so dobili »jantka«. In ko »jantek« zraсте, je Janč.

Upodabljaljoča umetnost

Nekoč je bila v Ljubljani šola za upodabljaljoče umetnosti. Lepo ime, ki natančno odraža to, kar počno slikarji. Upodobiti, spraviti na slikarsko platno, dodati svoje videnje, vtisniti v sliko del sebe, morda svoja najskritejša občutja. To počno slikarji, to počno tudi »gorski« slikarji,

saj je odnos do gora ponavadi še posebej močan. Švicar Caspar Wolf je leta 1780 v Parizu razstavil 200 platen z gorskimi motivi, sedem let svojega dela, in javnost ga je gladko zavrnila. Gore so bile tedaj pač preveč nadzemske, strašljive, oddaljene ... Gore, ki so bile za časa prvih slikarjev gorskih motivov za mnoge bivališče bogov, imajo v sebi še vedno nekoliko nadzemeljski pridih. Del le-tega poskušajo v svojih delih prikazati tudi predstavljeni slikarji. In danes z veseljem pogledamo njihove stvaritve. ◉

Opomba: Tokratna aktualna tema seveda ni strokovni pregled slovenskega »gorskega« slikarstva in to niti ne poskuša biti, saj je Planinski vestnik predvsem revija za ljubitelje gora. Zato seveda tudi ne omenjamo vseh slikarjev, ne iz preteklosti ne iz sedanjosti. Ker smo zagotovo marsikoga zaobšli, vabimo vsakogar, ki ima na platnu morda zanimiv gorski motiv, da se nam oglasi – z veseljem bomo objavili kakšnega. Tri razmišljanja pa objavljamo že tokrat.

Kailas

in Danilo Cedilnik

Kako naslikati goro, ko pa ima toliko različnih obrazov; iz vsake doline je njena podoba nova, spreminja se v letnih časih, zjutraj je drugačna kot zvečer ...

V časih se mi zdi, da se njeni obrazi spreminjajo kot obrazi ljudi: vedri so, umiti po nevihti, oblačni, žalostni, ponosni, nevarni, hudobni ob nesreči, prijateljski – čeprav je gora le ogromen kup skal in snega, razjeden od vode, vetrov in plazov, ovira na poti ptic. Oživi šele z nami, da jo skoraj posebejamo in nam kot zrcalo odmeva naše občutenje.

Če me gora vznemirja s svojimi oblikami in barvami, poskušam s čim bolj prečiščenim, skopim likovnim jezikom upodobiti svoje

občutje te gore, strniti njene različne obraze v splošno podobo, naslikati mraz in tišino, nevarnost, radost, samoto, lepoto belih razov, ki se vzpenjajo, vzpenjajo proti vrhu, proti dotiku.

Pri tem podobnost slike z motivom postane nepomembna.

Tako sem sveti gori Kailas predrzno spreminil nekatera razmerja, da bi poudaril njeno višino, izpustil nekatere podrobnosti in izbral svojo barvno skalo.

Pisavi podobne oblike v skali in snegu pa sem ohranil, jih dobesedno prepisal, saj si nisem drznil spreminjati lepote svetih molitev, božjega rokopisa. ◉

Danilo Cedilnik, Kailas, olje na platnu

Jutro na Kovku

✍️ Rafael Terpin

Pozna jesen je.

Ogolele hoste lilasto prijateljujejo s plavinami hladnega neba. V domačnosti od nekdaj prepoznavnih pogledov so vse razdalje približane. Tudi zabrisane. Jesenske mehkobe se dotikajo krošenj in se vraščajo skozi nebesa. Iz njihovih hladnih barvitosti se v obrobje nedorečenosti pripenjata naklonjenost in skrajna predanost.

Jutro na Kovku (962 m) nad Colom.

Pol osmih zjutraj. Pred soncem.

V otrplih teminah spe hribovski silaki. Njihova plečata teža rine v še zeleno Deželo (Vipavska dolina), sivo pa plavo nebo se zdi prazno, naveličano, sitno, sragasto, štrenasto,

navlečeno kot topla odeja čez shlajeno krajino.

A kaj!

Glej!

Nekje iznad ljubljanskih hribov se je skozi počen šiv sem čez vrh Gore vlilo za prgišče nenadne luči. Pordečili so – svetleč križ poleg mene, redke bilke pod njim, zgornji robovi skoraj praznih krošenj. Pod temnim nebom so naenkrat izstopile dolinske megle, ki jih prej ni bilo zaznati. Bile so tanke, skoraj prozorne. Nad njimi se je na temnem oblačnem laškem nebu v škrlatu postavil Čaven. V rdeče iskrivih prebliskih je zacvetel ves Rob mimo Podrte gore, Sinjega vrha tja do Otliškega Maja in naprej. Zadrhtele so naenkrat vzdramljene meglice, se okitile z zlatom, vzvalovile v prvo jutro. Od življenja med danes in jutri zasmehovana duša se mi je vzpela v stremenih, dvignilo in poneslo jo je nad razkošni škrlat opranih krošenj, vrglo jo je v nebo, domov.

Trenutki so igrivo tekli kot vsakdanja voda v grapi. Z oranžem in bleščavim zlatom vred sem klecnil vase. ◉

Rafael Terpin, Jutro na Kovku, akril. Foto: Marjan Bradeško

Jezerski Stog s Triglavom v ozadju

✍ in 📷 Milan Vošank

Na razglednem sedlu pod Malim Stogom se spet srečamo. Rajko se nama predstavi. In razmišlja, da me od nekod pozna, ali je morebiti kje videl moje slike. Pa bi mu naslikal Jezerski Stog s Triglavom v ozadju, vpraša, ko že odhajamo. Kakor da mi je prebral iz misli mojo dolgoletno idejo. Kako nadvse lep, likovno razgiban motiv za slikarja gora je to. Pravzaprav

gornika, ki je že leta kar ljubezensko zagledan v to podobo.

Pozne jeseni, že na zimo, izmed mnogih mojih in Marjanovih fotografij najdeva pravo. Dopadljiva nesimetrična vodoravna kompozicija: v prvem planu mogočni Jezerski Stog, zadaj pa Mišelj vrh in grebeni Triglava. Izbrano fotografijo povečam na format A4,

Milan Vošank, Jezerski Stog s Triglavom v ozadju, olje na platnu

pripravim večje platno 150 x 120 cm ter se na enako velik papir lotim skiciranja. Vedoč, da če hočem doseči verno realistično podobo izbrane gorske krajine, moram vse natančno izmeriti, zvizirati. Tako počasi prenašam silhete gora z vsemi podrobnostmi na papir. Dolgotrajno in potrpežljivo delo, pa vendarle z žarom veselja v sebi. Dokler ni po nekaj dneh skica izrisana. Po delih jo pazljivo razrežem ter polagam na platno in obrišem. Sedaj se prebudi v meni slikar, spet mi zadišijo oljne barve, zašumi bela podlaga platna pod čopiči in potihoma zaigra glasba iz ozadja dolgih nočnih ur. Slikam. Prav počasi, dolgo, v mesece. Z barvami nisem več tako verno stvaren, bolj po svoje gradim motiv, v maniri svojega zmernega ekspresionizma, v harmoniji številnih modrih

in zelenih tonov ter z nadvse svetlimi, rahlo sivimi modrimi gorami. In svetlo modrimi oblaki. V modri je precej vijoličaste, treba jo je najti, tople barve pa so nekje skrite, v moji duši najbrž, ali pa v odtenkih zeleno rumene. Na platnu niso vidne, izraziteje se izžareva temno barvno nasprotje.

Z jesenjo je slika na platnu gotova in Rajku pošljem fotografijo. Vse je tako, kot je želel in razmišljal, mi odgovarja. Pa da komaj čaka, da obesi sliko v dnevno sobo njihove nove hiše.

Zgodba o sliki je tako končana. Ali pač ne, ima nadaljevanje. Resnične podobe Jezerškega Stoga se pač ne moreš nagledati, to ve Rajko, to ve Marjan, vem jaz in najbrž še mnogi, zato poti tja gor čez Krstenico vabijo vedno znova. ●

Nežno gorsko osvajanje

Izgublja steza
se v skalovju,
vse višje vodi me
korak;
in z metrom vsakim
– slabič v sebi –
postajam čvrsti
korenjak.

»Naprej, ne daj se,
pridi, dragi,«
vablivo gora govori;
razgrinja plašč
svoj
in me vabi,
ponuja tisoče slasti.

Moč zadnjo srkam
tam v brezpotju,
tresočih ustnic
nanjo grem;
na čelo nežno ji potrkam,
in vprašam, če naprej še smem.

In po prijaznem dovoljenju
odstrnem pajčolan meglen;
poljubim drago kar na teme,
zavedam se, kaj več ne smem.

Aleš Tacer

Stokrat že gledam
to divjo lepoto.
Vedno v čudenju.

Tančice megla
zlatijo gorske pašnike.
Sanjske podobe.

Iz temnih grap
se plazijo sence.
Sonce jih presije.

Veter boža
okraste šope trav.
Vse se izmika.

Oslabelo sonce.
Sivina se zgoščuje.
Zmaguje senca.

Gorsko jezero
v čarobni globeli
zrcali večnost.

Slavica Štirn

Akvareli

Mojea Luštrek

Vrhovi so ustavili oblake,
sivina se zgostila je v črnino.
Nevihata zagrnila je planino,
v potoke spremenila blatne vlake.

Pa se zavesa dežna brž razgrne,
na kalu znova se zbistri gladina;
zrealijo se krošnje in modrina
na vodi spet, v pejzaž ta mir se vrne.

Ko sončni čopič trate se dotakne,
se na zelenem platnu razcveteli
v najlepših barvah bodo akvareli.

Zvečer paleto soncu mesec zmakne,
po umitem nebu zvezdice naslika,
prav v stan skoz lino ena mi mežika.

Mojea Luštrek

Na Lovrencu

Med clusijevemi svišči in opojnimi zlasticami

in Mojca Luštrek

Lovrenc nad Okroglicami je znano rastišče clusijevega svišča, ki tu cveti od srede aprila do srede maja. Jani se ga spominja iz otroštva, ko je hodil na počitnice v Loko pri Zidanem Mostu: travniki pod cerkvijo so bili vsi modri od encijana, kakor rečemo temu lepotcu po domače.

Gozdna pot Loka

V Loku sva zaupala avto v varstvo Primožu Trubarju, čigar spomenik stoji na trgu nasproti lepo obnovljene graščine. Pokukala sva še v cerkev svete Helene, saj so njene poznobaročne štukature menda med najlepšimi v Sloveniji, znamenita pa je tudi zato, ker je v njej v letih 1528–1542 župnikoval oče slovenske književnosti. Na drugi strani trga se odcepi ozka asfaltna cesta proti Radežu. Kažipota povesta, da je do Lovrenca poldrugo uro in do Lisce tri ure hoda.

Vrh prvega klanca pri pokopališču sva zavila mimo nasadov sadnega drevja proti gozdu. Nekje pred nama je zapel zvon. Visoko sredi gozdnatega brega sva zagledala cerkev z rdečim zvonikom. To bo najbrž sveti Duh, sva ugibala. Cesta se dvigne nad nasade, da se lepo vidijo Kum in številni okoliški hribi, skoraj vsak s svojo cerkvico. Po valovitem svetu okoli naju so se kar prerivali odtenki zelene barve. Pot v prijetno hladnem gozdu nama je prekrizala srna in čez čas še veverica. Taka srečanja me vedno razveselijo. Strašno si želim, da bi žival razu-

mela, da ji nočem žalega, in ne bi bežala pred menoj. Otročja želja.

Ko se je gozd odprl v prvo jaso, sva bila že na začetku razvlečenega Radeža. Med sadovnjaki in redkimi hišami sva prišla do Lovskega doma Loka pri Zidanem Mostu. Pred njim stoji tabla, ki predstavlja Gozdno pot Loka in tamkajšnji svet divjadi. Nad cesto konec vasi stoji spomenik partizanskima kurirjema in takoj za njim se asfalt konča. V bregu pod gozdom se začne markirana pot na Lovrenc. Že kmalu sva se ustavila pri naslednji tabli loške gozdne poti; na njej so predstavljeni podlubniki. Zraven stoji (v poduk mimoidočim in še posebej lubadarjem) past za te škodljivce. Kolovoz se najprej zložno, nato pa kar strmo vzpenja; po dežju je bil precej razrit in blaten. Z njega se odcepi ozka stezica, ob kateri so poleg Knafelčevih markacij tudi stilizirana zelena drevesca, kakršna sva spoznala na kažiputih in tablah loške gozdne poti. Naslednja pripoveduje o predalpskih podgorskih bukovih gozdovih in tedaj sva prvič zagledala cerkev svetega Lovrenca. Samo na sliki seveda.

Na Lovrencu

Kot na vrtu vile Čira-čara

Nedaleč nad Radežem se svet odpre. S travnikov so se zableščali tisoči sončkov cve-točega regrata, še posebno pa so naju razveselili prvi clusijevi svišči. Veliki modri cvetovi so se nastavljali soncu. Spravila sva se na kolena in s fotoaparatom skušala odnesti nekaj te lepote s seboj. Ampak regratu bi se bila godila huda krivica, če ne bi bila poslikala tudi tistih zlatih travnikov, tako so bili lepi. Ljudje smo pri predalčkanju včasih sila domišljavo prepričani o svojem prav – le s kakšno pravico razglašamo nekatere rože za navadne in druge za imenitnejše? Ko sva se »napasla«, sva se odpravila naprej

mimo kmetije, kjer je cvetelo sadno drevje in se je španski bezeg košatil v moji najljubši barvi. Okrog hiše se je bohotalo vsakovrstno pisano cvetje v prostodušnem neredu kot na vrtu vile Čira-čara. Nič ravnih vrst in premišljenih barvnih kombinacij, tudi plevel je bil enakopraven, dišalo pa je vendar lepo in razveseljevalo oko. Morda gospodinja nima časa za »nekoristne« rastline ali smisla za umetelno vrtnarstvo, a rože ima očitno rada in to je poglavitno. Na koncu zaselka Zavrate naju je čakala široka gozdna pot, ki se je čez čas prekopicnila navzdol po travnatem bregu, pod njim pa sva spet stopila na gozdno cesto. Kmalu sva prvič – to pot zares – zagledala konico zvonika svetega Lovrenca.

Lovrenc

Lovrenc je del Krajinskega parka Veliko Kozje - Lisca, ki slovi po zanimivem rastlinstvu in živalstvu. Rastišče clusijevega svišča je ograjeno, saj je treba cvetje varovati pred pretiranimi »ljubitelji« narave. Prvi hip sva bila kar nekoliko razočarana. Pod

Modra lepota ...

cerkvijo je sicer res cvetelo precej encijanov, a breg še zdaleč ni bil ves moder. Očitno sva bila nekoliko pozna in tudi letošnja »letina« ni bila najboljša. Pa sva brž našla tolažbo in več kot to: vsenaokrog so se v lahmem vetru zibale opojne zlatice, ki rastejo samo v Zasavju in Posavju. Cvetovi se vsaj za moje oko nič ne razlikujejo od tistih pri »navadni« ripečki zlatici, listi pa so ledvičasti, kar razkošni, in tako lepo objemajo peclje in cvetove, kot bi bili šopki delo spretnih cvetličarke. Saj tudi so – ali ni narava najspretnejša med njimi?

Od svetega Lovrenca se vidi proti jugu prikupna vas Razbor, onstran Save cerkvica na razglednem Brunku, na vzhodu pa plečata Lisca. Tudi ta pride prej ali slej na vrsto, sva sklenila. Povzela sva se še tistih nekaj metrov nad cerkev, kjer je cvetelo posebno veliko opojnih zlati, in se razgledala tudi na drugo stran, proti Velikemu Kozjemu. V zavetišču sva dobila le piti, zato sva si pravično (meni malo več) razdelila čokolado in se odpravila naprej.

Veliko Kozje

Za Veliko Kozje sva se odločila, ker se nerada vračava po isti poti. Strmo sva se vzpenjala skozi gozd brez razgleda. Za zlati klobuk, kranjsko lilijo, planinski mak, avrikelj in mnoge druge prelepe rože, ki menda cveto tod, je bilo očitno še prezgodaj ali pa nisva ubirala pravih poti, le nekaj popkov večcvetnih orlic sva opazila. Ko sem zagledala napis Vrh, sem vsa zasopla pomislila, zdaj sva pa na konju, pa sva bila kvečjemu na kozlu (v teh krajih, kjer je toliko »kozjih« imen, bi se lahko reklo tako), saj poti še ni bilo konec. Tudi na popolnoma poraščenem vrhu, kjer je na drevesu velik

... in zlati spogledljivki

rdeč napis CILJ, nisva čutila posebnega zmagoslavja. Uhojena steza naju je vabila še naprej in končno sva se znašla na razglednem skalnatem pomolu nad Savinjo. Tam sta dve skrinjici, a eno so »preuredili« v smetnjak, čeprav tudi tista, v kateri sta vpisna knjiga in žig, ni v najboljšem stanju. Daleč na levi so se ob vrh trboveljskega veledimnika spotikali oblaki, spodaj ob reki pa se je videl del Zidanega Mosta. Nad okoliškimi hribi in kraji pod njimi so viseli sivi oblaki.

Zakotje? Ne, Zakozičje!

Po prvih kapljah dežja sva se naglo spustila po »hitri« zemljati drsalnici, preprejeni s koreninami, mimo strmega odcepa h Gašperjevi koči proti Radečam. Ko se je drevje razredčilo, je k sreči nehalo padati; svet se je odprl in prikazale so se hiše v Mrzlem Polju. Od tu je res lep pogled nazaj na Veliko Kozje. Iz zaselka vodi slaba gozdna cesta, ki prijetno vijuga med zelenjem in cvetjem. Pod klančkom naju je nekoliko zbeagal neoznačen razcep, zato sva

pri bližnji počitniški hišici vprašala za pot k svetemu Duhu. Prijazna gospa je trdila, da bova prišla do cerkve svetega Petra in da daleč naokoli ni nobene druge. O svetem Duhu pa ne duha ne sluha. Srčno sva upala, da se moti. V miru predvečera, katerega tišino so »motili« le ptički in šelestenje v krošnjah, sva se znašla pred samotno domačijo, po vsem videzu zapuščeno. Gospodarska poslopja so se zdela prazna, ne mukanja ne hrzanja ni bilo slišati, mogočni jarem na hlevu je najbrž že dolgo le za okras. Ko bi vsaj zalajal pes ali bi se od kod prismukala mačka. Samo del stanovanjske hiše je bil videti obljuden, čeprav se ni nič zganilo. Po nepokošenem travniku je bilo vse modro spominčic. Malo naprej sva opazila obdelano krpico zemlje. Nekdo noče zapustiti tega idiličnega zakotja (ki se mu v resnici reče Zakozičje) ali pa nima kam.

Ob hribu, ki se imenuje – kakopak – Kozičje, so naju markacije le pripeljale k cerkvi svetega Duha. Rdeči zvonik je nekoliko lisast od moče in skozi kukalo v vratih se skoraj nič ne vidi, tako da se o lepoti poznogotskih fresk nisva

Pozabljena, a (še) ne izgubljena lepota

mogla prepričati. Klopca nad cesto pa je čudovit kotiček za popotnika, utrujenega od hoje in vsega lepega. Na tem spokojnem kraju sva si privoščila nekaj trenutkov tišine in uživala v razgledu na Loko in Savo. Od tu dela cesta velike ovinke, bližnjic pa ni, zato se je asfalt res vlekel. Tik pred Loko naju je razveselila še ena postaja loške gozdne poti: Korenov mlin. Na Žirovni-

škem potoku je kar štirinajst mlinov. Mlinsko kolo se je veselo vrtelo, voda je prijetno škropila in asfaltni dolgčas je bil pozabljen.

Čez nekaj minut me je med preobujanjem prešinilo: ko sem si zjutraj zavezovala pohodne čevlje, sem se veselila predvsem cilja, pa je bila pot pravzaprav lepša od njega. Kot že velikokrat. ○

Sv. Lovrenc, 722 m

✉ Mojca Luštrek

Lovrenc je hrib nad Okroglicami v Krajinškem parku Veliko Kozje - Lisca. Park slovi po zanimivem rastlinstvu in živalstvu, Lovrenc pa še posebno po clusijevem svišču (tu cveti aprila in maja) in opojni zlatici, slovenskem endemitu, ki raste samo v Zasavju in Posavju. Na travnatem griču stoji cerkev sv. Lovrenca iz 16./17. stoletja. Od nje je širok razgled proti jugu in jugovzhodu: na slikoviti Razbor, Savo in naselja ob njej, čokato Lisca.

Izhodišče: Parkiramo na trgu v središču Loke pri Zidanem Mostu, 208 m.

Pot: S trga se napotimo desno do odcepa proti Radežu. Vzpremo se po ozki asfaltni cesti in vrh klanca pri pokopališču levo mimo breskovih nasadov. Skozi mešani gozd pridemo do prvih hiš razvlečenega Radeža. Takoj za lovskim domom zavijemo desno na markirano bližnjico v gozd in se tako po pol ure rešimo asfalta. Pa ne za dolgo, saj smo že v središču Radeža, 449 m. Konec vasi sta viličast razcep in partizanski spomenik, kjer dokončno opravimo z asfaltom. Levo se vzpne proti gozdu markirana pot na Lovrenc, desno pa makadamska cesta brez oznak vodi v Poláno. Do tja je slab kilometer prijetnega sprehoda, če si hočemo ogledati še zanimivo cerkev sv. Fabijana in Boštjana. Od kapelice pod njo bi lahko nadaljevali pot po cesti, a se raje vrnemo na razcep in uberemo markirano pot po gozdu. S kolovoza se vzpremo desno po ozki stezici in ko se svet odpre, nas pod zaselkom Zavrate razveselijo prvi svišči. Sem pripelje po drugi strani Radeževega hriba tudi omenjena cesta s Polane. Po nekaj minutah ozke makadamske ceste se nam spet ponudi bližnjica. Čez travnat breg z znamenjem se spustimo na gozdno cesto, ki nas »odloži« pod sv. Lovrencem. Vrnitev po isti poti ali čez Veliko Kozje (993 m), skozi Mrzlo Polje in mimo cerkve sv. Duha.

Zavetišče: Na Lovrencu ni ne kočne zavetišča, žig Zasavske planinske poti pa se dobi pri Dežanovih, ki postrežejo tudi z jedačo in pijačo. Tako piše v Pergarjevi knjigi. Toda zavetišče je (711 m, dobi se le pijača), žig je pred cerkvijo, za Dežanove pa v zavetišču niso vedeli.

Višinska razlika: Loka–Lovrenc 514 m, Lovrenc–Veliko Kozje 271 m, Veliko Kozje–Loka 785 m.

Časi: Loka–Radež 30 min., Radež–Polana 15 min., Radež–Zavrate 20 min., Zavrate–Lovrenc 30 min.; Lovrenc–Veliko Kozje 1 ura 15 min., Veliko Kozje–Mrzlo Polje 25 min., Mrzlo Polje–sv. Duh 30 min., sv. Duh–Loka 1 ura.

Druga izhodišča (povzeto po Pergarju): *Rimske Toplice* (ob železniški progi na jugovzhod mimo Gračnice, pri Blatniku desno v Lokavec, pri kapeli desno na čedalje slabšo cesto in strmo skozi gozd, nato čez goli greben, pri zapuščeni kmetiji levo in po travnikih na vrh; 3 ure), *Radeče* (z železniške postaje po stopnicah na cesto proti Čelovniku, levo nanjo do podvoza pod železnico, čez Kincl, pri kapelici levo na bližnjico, skozi Zakozičje in Mrzlo Polje, nato pa desno do poti z Velikega Kozjega na Lovrenc; 2 uri 45 min.), *Breg* (s ceste proti Sevnici levo proti Razborju in Lisci do odcepa za Okroglice, mimo kmetij in ribnikov, nad zadnjim pa levo s ceste po kolovozu mimo vinograda in po stezi navzgor v gozd, mimo spomenika in peskokopa čez pašnike in skozi gozd na cesto iz Loke; 2 uri). Vse poti so markirane in kljub občasnim strminam nezahtevne.

Vodnik: Marjan Pergar: Posavsko hribovje. Planinski vodnik, PZS 2004.

Zemljevid: Posavsko hribovje – zahodni del, 1 : 50.000. PZS 2002.

Še ena peč: Luknja peč

Brezpotja nad Krmo

in Andrej Grum

Ljubitelji gora več ali manj radi beremo vse, kar je tematsko povezano z njimi. Tako dobimo razne informacije in novice, pa tudi kakšno idejo za turo, ki bi jo bilo vredno opraviti. Tudi sam večkrat listam po razpoložljivi literaturi, ki na srečo niti ni tako pičla (celo več avtorjev se včasih posveča, seveda vsak nekoliko drugače, istemu vrhu), in iščem primerne cilje. Pri hoji po brezpotjih mi zelo koristijo izkušnje ljudi, ki znajo na primeren način posredovati raznovrstne informacije in napotke. Zato se mi je zazdelo, da bi lahko s svojim prispevkom koga spodbudil k odločitvi, da se usmeri na osamljeno Luknja peč med dolinama Krme in Kota.

Pod Rjavino

V začetku oktobra sva s prijateljem Žaretom zastavila turo, ki se nama je že dalj časa pletla v glavah. Pridobila sva si »prost« dan pri svojih soprogah, meteorologi so nama dali upanje z vremensko napovedjo in tako sva tisto nedeljo

zgodaj zjutraj z opisom poti v žepu odrinila iz Ljubljane v Krmo, ki sva jo izbrala za izhodišče. Prav ob svitanju sva si pri zapornici optala nahrbtnika in se podala na pot. Megle so se vlekale po dolini, bilo je tudi hladno in zaradi obojega nisva bila običajno zgovorna. Sva pa kar hitro napredovala in prej kot v dveh urah sva prispela do Malega polja, kjer naj bi našla lovsko stezo ter se poslovila od označene poti, ki pelje na Kredarico. V svoji neučakanosti sva prehitro zavila desno v gozd in porabila kar nekaj časa, da sva tavajoč sem in tja našla iskano stezo. Po njej sva se nato vzpenjala vse do lovske kočice in tam srečala lovca, prvo in edino osebo ta dan, ki naju je prijazno usmeril naprej. Nekako z obotavljajočim se tonom v glasu nama je dal vedeti, da bo zaradi megle (morda pa je imel slab vtis o najinih sposobnostih) težko opraviti načrtovano turo. Pa se nisva preveč ozirala na njegovo mnenje, le urno sva poiskala stezo in brez težav nadaljevala s hojo po travnatem pobočju navkreber.

Andrej Stritar

Pristop na Luknja peč z vzhodne strani, neoznačeno, zahtevnost I-II

Kmalu se nama je posvetilo, in to dobesedno: prebila sva mejo oblačnosti in ravno na prehodu v ravninski del Travnne doline se je odstrla siva zavesa. Zagledala sva greben Rži, belo oprhani Mali Triglav in del masiva Rjavine. Razgled nama je takoj dal vedeti, kje sva, in še markacije so se pojavile, ko sva stopila na pot, ki vodi proti Staničevi koči. Zagnano sva nadaljevala, se kmalu poslovila od oznak in na valovitem skalnato-travnem terenu čez čas našla možica, ki naju je usmeril levo na dosti slabše shojeno stezico. Po njej sva se vzpenjala v smeri Rjavine, ki nama je bila ves čas na očeh, in natanko po opisu sva kmalu stopila na iztek melišča. Tam sva naletela na svojevrstno instalacijo iz ostankov med drugo svetovno vojno strmoglavljenega letala. Mimoidoči so vsa leta od tod očitno marljivo odnašali vse uporabne in zanimive dele, tako da danes skulpturo tvorijo le še povsem zarjaveli železni kosi, naslonjeni na večjo skalo. Seveda sem se ob tej »umet-

nini« moral fotografirati in priznam, da tudi sam nisem odšel praznih rok: nekoliko višje na melišču sem našel kos manjše verižice in ta je romala v žep nahrbtnika.

Brezpotje

Na tej točki sva se z Žaretom zresnila, pa ne zaradi misli na posadko in letalo, temveč zaradi zavesti, da bo od tod naprej pot vse bolj zahtevna. Pogled proti steni nama je pokazal med skalovjem vzpenjajočo se polico in takoj sva ugotovila, kako bova prišla do nje: čim dlje po travnatem jeziku, ki je za hojo dosti ugodnejši kot v okolici prevladujoči grušč. Ta del ni bil kritičen – spotoma sva na travah pri paši zmotila še trop petih kozorogov – pač pa nadaljevanje. Stopila sva namreč v svet, kjer stezi ni bilo moč slediti, zato sva morala posebej paziti na orientacijo. Na takem terenu pridejo izkušnje ob dobrem opisu do polne veljave in tudi

Dimniki, Luknja peč in Rjavina nad Kotom

 Vladimir Habjan

midva sva brez večjih težav našla mesto, kjer se pot spusti v (rdečo) grapo. Pogled navzdol ni bil nič kaj prijeten in v nogah sem med spuščanjem začutil znake utrujenosti, čeprav sva izbrala levi rob grape, kjer je bilo nekaj več čvrste podlage. Zaključek grape sva prešla po grušču, saj je bila strmina tam malo manjša, in spodaj na robu ugledala svoj cilj: skalno kupolo Luknje peči, pod nogami pa manjšo skalo z oznako PP.

Pogled na dva rdeča P-ja me je nehote miselno povezal z enim od avtorjev te edinstvene poti, ki iz Planice izključno po obronkih naših gora, prečkajoč le en vrh, pohodnika pripelje na Pokljuko. Beseda je o Urošu Župančiču, samoniklem plezalcu in posebnežu z Jesenic, ki je mojega gorskega vodnika Janeza dolga leta seznanjal s skrivnostmi martuljških gora. Pot PP sem doslej že večkrat srečal oz. prečkal, a prav namensko po njej še nisem hodil, saj je mestoma dokaj zahtevna in tudi izkušenemu gorniku vzame, kot pravijo, vsaj dober teden časa.

Na vrh

Ojoj, kako oddaljen je bil na tem mestu še najin cilj, ura pa je bila že enajst in več. Po krajšem postanku sva se spustila pod rob in ujela po vsem pobočju Rjavine daleč naprej vidno stezo. Do prevladujočih skal pri spustu v škrbino Luknja sva prišla razmeroma hitro, tam pa naju je sestopanje zaradi zahtevnosti kar precej upočasnilo. Na srečo ni bilo treba dosti razmišljati, kod vodi najlažja varianta, saj tod kar mrgoli možicev. In tako sva se znašla na pobočju svojega cilja in po njem pri zadnji pomembnejši oviri, vstopu v žleb, ki pelje navzgor proti vrhu. Upošteva-joč priporočilo iz opisa sva si nadela varnostna pasova, se navezala in vstopila v žleb. Splezala sva ga povsem brez težav (pričakovala sva težjo dvojko) in levo okoli roba prišla na lažji teren, ki naju je kar samodejno usmeril proti vrhu.

Vreme je medtem pokazalo svojo manj prijazno plat in naju povsem oropalo razgleda. Tudi

Pogled s Pokljuke: Rjavina in Luknja peč v prvem snegu

 Janez Jarc

na vrhu, kjer sva si sicer dodobra oddahnila po skoraj šesturni hoji, nisva uživala. Zavedela sva se, da sva ob tisti del nagrade, ki nas planince na vrhu običajno razveseli, to je ob navidezni občutki obvladovanja okolice – okoli naju je bil le kup kamenja oz. skal, ki so se navzdol izgubliale v vseh smereh. Občutka zmagoslavja v tistem trenutku torej nisva užila v celoti, čas pa naju je tudi priganjal in zato sva po manj kot desetih minutah prišla do sklepa: greva dol. Še enkrat sva v žlebu ugotovila, da sploh ni težak. Morda je k temu pripomoglo tudi dejstvo, da

sva bila brez nahrbtnikov in da naju je za izstopom čakala prva (in kot se je izkazalo kasneje, ta dan edina) malica.

Nekaj po drugi uri popoldan sva dvignila »sidro« in zastavila korak v povratku. Nevšečna megla nama je, še preden sva se s sedla Luknja dvignila na pobočno stezo, le nekoliko odstrla pogled v daljavo in prelep prizor v smeri mar-tuljških gora preko Kota in Vrat nama je vsaj delno nadomestil pogrešane užitke na samem vrhu. Kmalu sva spet bila pod rdečo grapo, ki pa nama še od prej ni dišala, zato sva jo tokrat

Luknja peč, 2249 m

✎ Vladimir Habjan

Luknja peč velja za enega težje dostopnih vrhov Julijskih Alp. Njena ošiljena podoba je nezgrešljiva in vidna že od daleč. Najdemo jo v zanimivem in razgibanem grebenu, ki poteka z Rjavine proti dolini Radovne in v katerem so še vrhova Dimniki in Macesnovec ter nekaj nižjih gozdnatih kuceljev. Edina markirana pot na vrhove tega grebena vodi na najvišjo Rjavino, na Macesnovec vodi lovska stezica iz Kota, Luknja peč in Dimniki pa so dostopni le z (lažjim) plezanjem. Na Luknjo peč vodita dva brezpotna pristopa, eden iz doline Kot, drugi iz Krme; to je že opisal avtor v prejšnjem prispevku. Tam poteka tudi pot PP, Planica–Pokljuka. Vzpon na Luknjo peč je zelo zahteven in tudi naporen, saj moramo premagati veliko višinsko razliko in prehoditi dolge razdalje. Najbližja kočja v tem svetu je Dom Valentina Staniča.

Iz Kota. Po markirani poti se vzpnemo do gruščnate ravnice, imenovane V Gubah. Usmerimo se na levo in gremo do strmega skalnega skoka. Čezenj nam pomagajo stari, že precej potolčeni lovski klini (gladka II). Nad skokom se pod črno steno Rjavine vzpenjamo po grušču na veliki poševni gredini. Po sto višinskih metrih (znak PP) zavijemo na prečno polico na levi. Po njej hodimo in tu in tam plezamo po vse strmejšem terenu. Pod rdečo steno spet najdemo stare kline. Z nekaj obhodi (možnih je več variant) se približamo grebenu; po kratkem sestopu nas preseneti okno. Prestopimo skozenj na južno, bolj travnato stran. Od tam vodi na vrh Luknje peči na naši desni več pristopov. Najbližji je po vzhodnem grebenu (II), najlažji pa po južni strani. Do tja nas pripelje kratek sestop po skrotastem terenu. S prostrane police na jugu stopimo v strm skok, vrh pa spet dosežemo po izrazito neprijetnem skrotastem terenu (I–II). Čas: 5 ur.

Iz Krme. Do široke travnate ravnice Malo polje, 1580 m (poleti je tam voda), se vzpnemo po označeni poti. Na desni strani travnikov pri večjem balvanu poiščemo neoznačeno lovsko stezo. Po grapi in travah se vzpnemo do pastirske kočje (lovska je desno v gozdu) in nadaljujemo pot v ključih čez

travnat žleb. Na vrhu dosežemo planoto in odkrije se nam Rjavina. Nato gremo proti severu po prijetni Travni dolini, bolj položnem svetu z redkimi macesni in ruševjem. Po več zaporednih kotanjah spet dosežemo označeno pot. Nekoliko više pri ostrem levem ovinku zavijemo na desno na slabo stezico. Ta nas vodi po Kravji dolini pod Malim in Velikim Pršivcem. Teren je kraški, delno travnat in ruševnat. Pred vrhom Velikega Pršivca zapustimo stezico in gremo po kotanjastem brezpotju proti Rjavini na severu. Po krajšem vzponu dosežemo melišča pod njenim jugovzhodnim ostenjem. Ruševja je konec, teren postane bolj skalnat. Na meliščih na levi vidimo ostanke letala. Usmerimo se na desno, pod steno. Ozki travnati prehod, ki vodi proti vrhu Temena, dosežemo po grobem grušču in meliščih. Stopimo v gruščnato grapo; iz nje prečimo na desno po travnatih policah (zahtevno in izpostavljeno), vršno pobočje Temena pa dosežemo po travnatem žlebu. Vrh na desni je le rama širokega travnato-gruščnatega hrbita, ki se spušča z Rjavine. Za robom se nam prvič pokaže Luknja peč. Po jugovzhodnem pobočju Rjavine se vzpenjamo še 100 metrov. Našli bomo strmo, rdečkasto grapo; po tej sestopimo na gruščnato pobočje (mesta I. stopnje, možen je tudi prehod po strmi desni strani grape). Nadaljujemo pot na levo, rahlo navzgor, po precej široki gredini proti grebenu Rjavine. Nanj pridemo nad sedlom Luknja, 2117 m. Do njega se spustimo plezajoč po stečinah in ne pretirano zahtevnem skalovju (I, možici). Z Luknje ne moremo naravnost na Luknjo peč, temveč prečimo po gruščnatem pobočju na vzhodno stran njene vršne gmote. Tam se nam odpre dostop po južnem slemenu proti vrhu. Vzpono na peščenim grebenčkom stopimo v strm žleb (I–II). V njegovem izteku zavijemo na levo ter v slabe pol ure po skrotju priplezamo na vrh. Čas: 6 ur.

Vodnika: Tine Mihelič: Julijske Alpe, severni pristopi. Sidarta. Vladimir Habjan: Manj znane poti slovenskih gora. Sidarta.

Zemljevid: Triglav, 1 : 25.000

prešla in šele za njo sva se po razmeroma lahkem skalnem svetu usmerila desno navzgor. Na vrhu sva ugotovila, tako pa piše tudi v virih, ki sva jih prebrala, da je v smeri povratka to najugodnejša varianta, če ne želiš preverjati težavnosti drugih možnosti. Na tem mestu sva se s pogledom poslovila od svojega cilja, ki je medtem izgubil megleno kapo. Zaokrožila sva okoli kopastega pobočja, se naenkrat zopet znašla v megli in pred nama je bila navpična stena. Malce hoje sem in tja nama je dalo vedeti, da sva se v naglici premalo spuščala in zato ostala nad prečnico, ki sva jo dopoldne tako lepo videla. No, kmalu nama je s pravo mero sestopa uspelo najti mesto, kjer se je videl prehod proti travnatemu jeziku, ki pa sva ga kmalu zapustila, saj je šlo navzdol lažje po grušču. Spodaj sva našla svojega možica in z njim stezico, ki pelje navzdol na shojeno pot pod Pršivcem.

V tistem trenutku pred sabo nisva imela nobenih skrbi več, zato me je zamikal z rušjem porasli vrh Velikega Pršivca. Žare mi je »odobril«
oddaljitev in v pospešenem tempu

sem se spustil do omenjene poti, odložil nahrbtnik in s fotoaparatom zakoračil proti vrhu. Na njem sem bil bogato nagrajen: posnel sem lahko dolino Krme, nad njo štrlečo steno Debele peči in celoten Kravji dol v prelepih jesenskih barvah. Razločno sem videl tudi pobočje, kjer sva pri sestopu za kratek čas tavela. Pri takšnih turah je vreme res odločujoča komponenta! Ta stranski skok me je stal manj kot pol ure in sploh mi ni bilo žal dodatnih naporov, saj po aspirinu, ki sem ga zaužil med malico, nisem čutil nobene utrujenosti več, nasprotno, zdelo se mi je, da sem svež kot zjutraj.

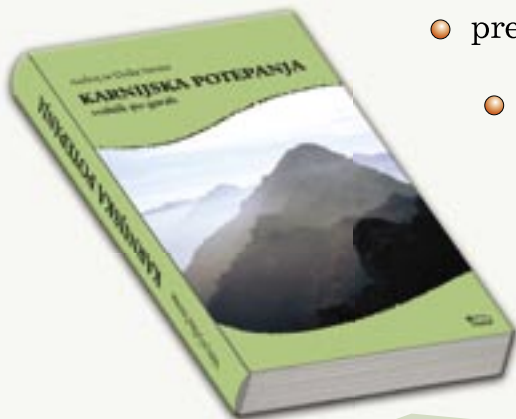
Ta vrh je letos postal moja četrta peč (po Debeli, Široki in Beli), ki sem jo zakuril (beri: obiskal), in moram priznati, da sem zanjo porabil največ »goriva«, saj je celotna tura trajala kar dolgih dvanajst ur, pa še zelo malo počitka je bilo vmes. Utrujenost ob koncu dneva pa sploh ni bila pomembna, saj sem po drugi strani pridobil novo energijo, ki me je poganjala ves delovni teden do naslednjega obiska gora. ●

Karnijske Alpe ne bodo več le skrivnostno gorstvo ...
Izšla je nova knjiga znanih avtorjev gorskih vodnikov
Andreja in Urške Stritar

Karnijska potepanja

Vodnik po ceni 4950 SIT (20,65 €) lahko kupite v trgovini Kibuba v koseški tržnici v Ljubljani ali pa vam jo pošljemo po povzetju, če jo naročite:

- preko spletne trgovine **www.kibuba.com**,
- po telefonu na **040 166 484**,
- po elektronski pošti na **info@kibuba.com**,
- ali tako, da pošljete svoj naslov na **Kibuba d.o.o., Petkova 60, 1231 Črnuče**

Stroški poštnine so 800 SIT.

Dovolite si prestopiti meje in se prepustiti divji romantiki Karnijskih Alp!

V novo obdobje s pomlajenim upravnim odborom

Volilna skupščina Planinske zveze Slovenije

✉ in 📷 Vladimir Habjan

V soboto, 20. maja 2006, je v Linhartovi dvorani v Radovljici potekala skupščina Planinske zveze Slovenije. V prvem nadstropju smo si lahko ogledali slike z razstave natečaja ob 50-letnici MK. V začetnem kulturnem delu so nastopali Kamniški koledniki, Tomaž Plahutnik na citrah in solist Marko Kobal. Predsednik Franci Ekar je vsem podelil srebrne znake PZS. Po uvodnem pozdravu predsednika PZS so skupščino pozdravili podžupan občine Radovljica Jože Rebec, poveljnik Civilne zaščite Republike Slovenije Miran Bogataj, Miroslav Pogačar, predsednik PD Radovljica in Gorske reševalne zveze Slovenije, in Marjan Burja, predsednik MDO Gorenjske. Nato je skupščina izvolila delovne organe; za delovnega predsednika je bil izvoljen Metod Kovač. Sejo je dobro vodil.

V nadaljevanju so delegati sprejeli poslovnik o delu skupščine. Predsednik PZS je zapolnil čas, ko so delegati čakali na objavo izidov verifikacijske komisije, s tem, da je podal nekaj dejstev in dogajanj v zadnjih šestih letih Planinske zveze. Omenil je problematiko prostovoljstva, odpravo »podedovanih« problemov, t. j. negativni finančni saldo PZS, odplačilo posojila za ureditev problema Bavšica idr., povedal, da so omogočili komisijam in odboru potrebno avtonomijo, pohvalil delo Planinske založbe in Planinskega vestnika, naštel prizadevanja glede planinskega muzeja ter se zahvalil vsem, ki so s svojim delom pripomogli k dobrim rezultatom.

Sledila je objava navzočnosti: skupščina je bila sklepčna, od 280 delegatov jih je bilo navzočih 133, to je dobrih 47%. Naslednja točka je bil pregled realizacije sklepov zadnje skupščine. V zvezi s tem je bilo nekaj pripomb glede PUS Bavšica, Miro Eržen, PD Mojstrana, pa je podal informacijo o stanju projekta planinski muzej. Sledilo je poročilo o delu upravnega odbora PZS in njegovih organov. Po navadi je najbolj pestra točka razprava in tudi tokrat je bilo tako. Mirko Tovšak iz PD Mislinja je imel pripombo glede organiziranosti PZS – menil je, da je komisij preveč, da so nekatere neaktivne in da bi jih bilo dobro racionalizirati. Manja Rajh iz PD Celje Matica je povedala, da je poročilo nadzornega odbora preveč posplošeno. Dragica Onič iz PD Poljčane je znova opozorila, da je za planinske pedagoge zahtevana previsoka stopnja izobrazbe; Danilo Škerbinek, podpredsednik PZS, je razpravljal o gradivu PZS jutri; Evgena Šebjaniča iz PD Planika Maribor in Hinka Uršiča iz PD Bohor Senovo je zmotilo, da se častno sodišče v dveh letih ni sestalo niti enkrat. Zadnji je opozoril tudi na to, da je upravni odbor

Kamniški koledniki, Tomaž Plahutnik na citrah in solist Marko Kobal

PZS preobsežen, in postavil vprašanje, ki se je pozneje še večkrat ponovilo: Kdo so člani PZS – planinska društva ali člani društev, torej fizične ali pravne osebe? Tomaž Willenpart iz PD Ljubljana Matica je prvi odprl »vročo« temo GRS in izjavil, da je PZS tu zamudila priložnost. Delegete je vznemiril iz izjavo, da bodo imeli v letu 2006 zaradi ekonomičnosti poslovanja drugačne popuste v svojih kočah, kot so predlagali na PZS: namesto običajnih 50 % le 30 %. Pojasnil je tudi stališče društva v zvezi z elektrifikacijo Koče pri Sedmerih jezerih. Adi Vidmajer, podpredsednik PZS, se je zahvalil vsem prostovoljcem za opravljeno delo in na očitke, da funkcionarji premalo obiskujejo svojo bazo, povedal, da je bil v šestih letih na kar 162 občnih zborih. O temi PUS Bavšica je razpravljalo več delegatov, predvsem o tem, kako učni center čim bolj izkoristiti. Roman Ponebšek iz PD Litija je odprl zanimivo temo, ki jo je spodbudil dopis Združenja gorskih vodnikov v Obvestilih, namreč, da smejo vodniki PZS voditi le člane planinskih društev. Razpravo o tem je končal Rudi Skobe, predsednik KVIZ; pojasnil je, da vseh 19 nazivov (alpinist, vodnik, markacist idr.) v okviru PZS strokovni svet vlade RS opredeljuje kot strokovni kader; to v praksi pomeni, da lahko vodnik PZS vodi tudi nečlane PZS. Odgovore in nejasnosti sta razložila Metod Kovač in Danilo Sbrizaj, v. d. generalnega sekretarja. Po razpravi je skupščina sprejela poročilo UO PZS z dvema sklepoma:

prvi je, naj UO v novi sestavi obravnava in izboljša organiziranost PZS, in drugi, naj se na naslednji skupščini obravnava pravilnik o oblikovanju sklada o investicijah v planinsko infrastrukturo. Delegati so potem sprejeli še poročilo častnega sodišča, finančno poročilo in poročilo NO PZS ter sprejeli program dela PZS za leto 2006 in finančni načrt. Sledila je razrešnica dosedanjega vodstva.

Naslednja točka dnevnega reda je bila obravnava sprememb in dopolnitev statuta PZS. V uvodu jih je razložil delovni predsednik Metod Kovač. Delegati so v razpravi vsi po vrsti predlagali, da se spremembe in dopolnitve

ne sprejmejo, ker so premalo premišljeno pripravljene. V razpravi so delegati načeli še druge teme. Tomaž Willenpart je tako kot nekateri predhodniki opozoril, da je upravni odbor preobsežen in naj ga skrčijo. Manja Rajh je menila, da mora PZS sprejeti samostojno GRS kot dejstvo, in podala zanimivo primerjavo, da se vede kot »užaljen zakonec, ki ga je zapustila žena«. Predlagala je, naj predsedniki MDO ne bodo avtomatsko tudi člani UO PZS. Roman Ponebšek je v zvezi s temo GRS povedal, da je PZS »okostenela« organizacija. Najbolj čustveno razpravo je imel Janez Petkoš iz PD Bled, ki je izjavil, da so predlagane spremembe statuta »lišjaško speljane« in da to ni pošteno. Povedal je še, da »zastonj« v planinskih društvih ne obstaja več. Skupščina je glede na podana mnenja soglasno sprejela sklep, da se obravnava in sprejem sprememb statuta PZS preloži na naslednjo leto, do takrat pa bo razprava znova odprta. Posledica sprejetega sklepa je bilo to, da so volitve potekale po starem statutu.

Sledile so volitve, in sicer tajne. V razpravi predtem je Manja Rajh prosila nekatere kandidate za UO, naj prepustijo svoje mesto mladim. Preštevanje rezultatov je trajalo celi dve uri, v vmesnem času pa je potekala razprava o temi »Razno«. Tone Tomše, predsednik komisije za pota, je podrobno razložil vse o zakonu o poteh, Dragica Onič, PD Poljčane, je poudarila problematiko gorskega kolesarjenja, Zvone Šere,

Delovni predsednik Metod Kovač izročja Franciju Ekarju naziv častnega člana PZS

PD Drago Bregar, je bil razočaran, ker pogreb Vlasta Kopača ni dobil več pozornosti, mnogi razpravljavci so povabili na planinske prireditve, pesnik Janez Petkoš pa je na koncu celo recitiral svojo Pesem o gori. Končno je predsednik volilne komisije Jože Stanonik objavil izide volitev.

Za predsednika je bil izvoljen edini kandidat Franci Ekar, za podpredsednika Uroš Vidovič in Stanko Gašparič, za člane upravnega odbora Tone Tomše, Miro Eržen, Borut Peršolja, Danilo Škerbinek, Franc Kadiš, Roman Ponebšek, Bojan Rotovnik, Uroš Vidovič in Janez Petkoš, za predsednika NO Jožefa Srpčič, za člane NO Antonija Pogačnik, Olga Kržan, Vojko Dvojmoč in Vilenka Bertok, za predsednika častnega sodišča Bruno Friderik Fras in za člane/namestnike Dragica Onič, Lojze Cuznar, Janez Slabe, Ludvik Miklavc, Stanislav Brodarič, Janez Veble, Janez Brank ter Jurček Novak, za tožilca/namestnika tožilca pa Marjan Bobič.

Novi stari predsednik PZS Franci Ekar je v svojem prvem nastopu v novem mandatu izjavil, da je bila skupščina prijetna. V nadaljevanju je povedal, da je »danes« pomemben za »jutri« in da bo pri pripravljanju programa sodelovala večja skupina ljudi. V prihodnje namerava novo vodstvo še naprej spremljati spremembe zakona o društvih, tudi zakon o planinskih poteh. Ena izmed pomembnih nalog bo popis planinskih nepremičnin, veliko dela bo letos tudi zaradi opustošenja snežnih plazov na objektih in poteh. Zagotovil je še večjo pozornost »diamantu PZS« – Bavšici, napovedal podpis pogodbe o sodelovanju z društvom Skala in nazadnje omenil tudi temo GRS; povedal je, da v ta namen niso bila odtujena nobena sredstva, nujen pa bo dialog. Zadnji govornik je bil predsednik nove zveze gorskih reševalcev Miroslav Pogačar. Dejal je, da je drugačen samo status, vse preostalo pa bo enako kot prej, ter zagotovil, da profesionalizacije v GRS ne bo.

Prav na koncu skupščine sta predsednik komisije za priznanja Jože Melanšek in delovni predsednik Metod Kovač podelila Franciju Ekarju naziv častnega člana PZS. ◉

Gora – mati

Gora, ti si mi mati.

Božaš me s svojimi neštetimi rokami.

Božaš me z vetrom. On me tolaži.

Božaš me s soncem, ko k tebi zavijem.

Božaš me z dežjem, ki spere glasove doline.

Božaš s snegom, ki me očisti dolinske sivine.

Moja hrepenenja mi potolažiš.

Daješ mi preizkušnje, daješ odgovornost.

Daješ prostost.

Daješ mi dom.

Zaupanje vase.

Kažeš mi pot.

Hvala ti, mati – gora moja.

Ingrid Peršolja

Biogradska gora in Durmitor

Naravna parka Črne gore

in Marinka Koželj Stepic

Eko katuni - Biogradska gora

Črna gora, bivša jugoslovanska republika, znana po pesniku Njegošu, znana po čudovitih plažah, znana po mondenem otoku Sv. Stefanu, znana po Tari in znana po Črnogorcih in Črnogorkah.

Črna gora je dežela čudovite narave, ki je še dokaj neokrnjena. Leta 1991 je bila razglašena za ekološko deželjo. Da bi tako tudi ostalo, so Črnogorci že prej osnovali štiri narodne parke. Prvi je dokaj blizu morske obale, to je naravni park Lovčen, drugi je Skadarsko jezero z delto reke Morače, tretja je Biogradska gora in četrti Durmitor. Slednja dva sta posebej zanimiva za planince.

Biogradska gora

Park Biogradska gora meri le 5400 km² in zajema edinstveno Biogradsko jezero, ki je ledeniškega izvora in ga obkrožajo prostrani pragozdovi, ter centralni planinski masiv Bjelasice med reko Taro in reko Lim. Na Bjelasici se dviguje kar deset vrhov, višjih od 2000 metrov. Najvišja je Crna glava, visoka 2139 metrov.

V tem narodnem parku smo preživeli dva čudovita dneva, ki ju je kazilo le deževno vreme. Prenočevali smo v tako imenovanih ekokatunih, lesenih hiškah, ki so grajene v stilu večjih koč na planinah. V njih je prostora le za dve udobni ležišči, nahrbtnike smo namestili na zanimive police nad glavo, čevlje pa potisnili pod hiško, ki je stala na nekakšnih saneh. Notranjost je zelo čista. Ležišče je iz debele penaste gume, preoblečeno s svežimi rjuhami. Tu so še odeje. Ker je bilo dokaj hladno, bili smo na višini 1750 metrov, smo zlezli tudi v lastne spalne vreče. Veliko in prijetno presenečenje je bila hrana. Jedli smo jedi, ki jih kuhajo in pripravljajo na planinah. Tako ni manjkalo mlečnih izdelkov od sira, svežega sira in kačamaka do dobrega jagenjčka. Že če bi bili le tu na planini, bi bili srečni. A najlepše nas je še čakalo. Šli smo kar na tri dvatisočake, in sicer na Troglavo (2072 m), na Zekovo glavo (2117 m) in še na najvišji vrh Crno glavo. Spotoma smo se spustili še do Pešića jezera, ki leži 1820 metrov nad morjem. Vračanje je bilo precej počasno, saj se nismo mogli upreti nabiranju debelih in sladkih borovnic. Domačini so povedali, da so pred leti nabiralci zelo poškodovani.

vali borovničevje, saj so nabirali z grabljicami. Sedaj velja stroga prepoved nabiranja s pripomočki. Pogorje Bjelasica je do vrhov pokrito z bujno travo, ki jo na manj strmih mestih še tja do 1900 metrov celo kosijo in nato seno spravljajo v dolino. Pasejo govedo in tudi ovce. Pitne vode je povsod dovolj. Poti so v celotnem narodnem parku lepo označene, dodani so tudi časi hoje. Tu pa je majhna past. Če smo se še tako trudili, tega časa nikakor nismo mogli doseči. Počasi nam je postalo jasno, v katerem grmu tiči zajec. Čase so postavljali domačini. Črnogorci so visoki ljudje in njihov korak je precej daljši od našega. Povprečna velikost Črnogorcev je 186 cm, Črnogork pa 176 cm. Kar žal nam je bilo, ko smo zapuščali ta narodni park.

Preko narodnega parka Biogradska gora vodi tudi transverzala CT1, ki se začne nekako ob izviru Tare in vodi do Žabljaka na Durmitorju. Tako obišče najlepše planine in gore celinskega dela države. Transverzala je dolga 120 kilometrov. Koliko višinskih metrov je treba napraviti, ne vem, a najbrž kar veliko. V prospektu pravijo, da za to transverzalo potrebuješ šest dni.

Pešića jezero in Crna glava - Biogradska gora

Durmitor

Narodni park Durmitor meri 39.000 hektarov. Pokrivajo ga bogati gozdovi in prostrani pašniki, idiliko pa dopolnjujejo ledeniška jezera in kar 23 vrhov, višjih od 2200 metrov. Najvišji je Bobotov kuk (2523 m). Visoko planoto Durmitor omejujeta globoko zarezani strugi znane reke Tare na eni in Pive na drugi strani. Pri Ščepan polju se združita in tečeta naprej pod imenom Drina. Na planoti v srcu Durmitorja je mestece Žabljak (1450 m), ki je najvišje ležeče mesto na Balkanu. Poti v narodnem parku so dobro označene, na zahtevne vrhove pa tudi opremljene z varovali. Ta so sicer nekoliko drugačna, kot smo jih vajeni pri nas, a vendar dobro pomagajo pri premagovanju težavnih mest.

Mi smo bili na Žabljaku le dva dneva in pol, kar je za tak kraj premalo ali dovolj, odvisno od planinskih želja in zmožnosti. V hotelu smo se nastanili okrog poldneva in nato odšli na krajši pohod. Ogledali smo si tri ledeniška jezera – Barno, Zminje in Crno jezero – in hodili po lepem smrekovem in jelovem

gozdu. Videli smo urejenost poti v narodnem parku ter seveda vrsto dvatisočakov, ki se dvigujejo južno od Žabljaka. Naslednjega dne je bil v načrtu vzpon na Bobotov kuk (2523 m). Ker je bilo zjutraj vreme prav grozeče, smo se kasneje odpravili na razgledno točko Čurovac. Ta vrh čepi prav na robu kanjona, ki je drugi najgloblji na svetu – takoj za slovitim Coloradom – saj je globok kar 1300 metrov. Pogled s Čurovca je bil res veličasten. Ob povratku v Žabljak smo se dobesedno pasli po borovnicah in jagodah. Videli smo tudi precej gob, a ne jurčkov in lisičk, saj domačini in turisti ti dve vrsti kar dobro poznajo in ju nabirajo. Hoja po planoti je precej spominjala na potikanje po naši Pokljuki. Preden smo se vrnili, se je ulilo, tako da smo bili solidno namočeni. Namen, osvojiti Bobotov kuk, je bil tako prestavljen na naslednji dan.

Z Marijanom sva se odločila, da bova šla po svoje, in sicer na Savin kuk (2313 m). Zakaj taka odločitev, je že druga zgodba in o tem kdaj drugič. Savin kuk sva malo izbrala tudi zaradi črnogorske zgodovine. Nanj so speljali udobno pot, in to tako, da je kralj Nikola lahko prijezdil na sam vrh, ki je odlično razgledišče. Le sto metrov pod vrhom je ob poti izvir žive vode sv. Save. Izbrala sva krožno pot in o svoji nameri povedala našemu turističnemu vodiču – gre se “planinskega” vodnika brez zadostnih izkušenj in znanj, zato sva o načrtu povedala tudi vodji gorskih reševalcev na Durmitorju Zoranu. Strinjal se je z nama, predlagal je le hojo v obratni smeri, to je s težjim pristopom in lažjim sestopom. Zaupal nama je številko svojega mobilnega telefona, da bi ga lahko poklicala, če bi bilo treba. Tako sva zjutraj odšla iz hotela kar peš do Crnega jezera in nato mimo izvira Točak na sedlo Struga (1920 m). Vreme je bilo megleno in nič kaj spodbudno. Pot je bila nekaj časa široka, nato pa vedno ožja. Od močnega dežja so bile trave precej mokre in kaj kmalu tudi najine hlačnice. To naju ni dosti motilo, saj sva ob poti občudovala čudovito cvetje. V dalji sva zagledala bivač, ki stoji ob spodnjem koncu ledenika Debeli namet (2000 m). Pot do bivaka je dobro označena in z orientacijo ni bilo težav. Tudi razpotja so dobro označena – markacije in napisi na skalah ali drevesnih deblih. Megle so se sčasoma dvignile. Na koncu doline je ledenik Debeli namet,

desno visoki greben Međed s tremi vrhovi: Južni vrh (2285 m), Istočni vrh (2445 m) in Vrh šljemena (2455 m). Na levi je zopet greben in zadnji v njem je Savin kuk. Od bivaka na vrh ne vodi označena pot, vendar sva kljub temu od daleč videla sled preko melišča. Po dokaj grdem skrotju sva se počasi povzpela nekako do višine poti in jo nato tudi uspešno našla. Samo prečenje ogromnega melišča je trajalo pol ure. Tako sva prišla prav pod vznožje Savinega kuka. Od vrha naju je ločilo kakih 150 višinskih metrov. Zoran nama je rekel, da je na koncu nekaj plezanja. Ogletovala sva si, kje bi bilo najlažje, a nisva videla nič primernega, pa tudi plezalne opreme nisva imela. Preden bi se spustila v plezarijo, bi lahko tudi obrnila in se varno vrnila po poti, od koder sva prišla. Takrat sva zagledala tri postave, ki so se spuščale po strmi grapi, in ko smo se srečali, so povedali, da so Slovaki in da je bilo zelo težko. Hitro sem naredila primerjavo: vsi trije skupaj so stari nekako polovico najinih let. Otovorjeni so z velikimi in težkimi nahrbtniki in še plezajo brez plezalne opreme in to navzdol.

Z optimizmom sem pričela plezati, a že po nekaj metrih sem ugotovila, da sem zašla v past. Previdno sem se spustila nazaj do Marijana, ki je potrpežljivo čakal na moje nadaljnje napotke. Bila sem malce negotova. Običajno sem plezala navezana, pa še druga v navezi. Tokrat nisva imela nobenih pripomočkov, niti čelad ne. Šla sem malo naprej okoli velike skale in kar vzkliknila od veselja. Zagledala sem dolgo jeklenico, ki je prosto visela po skalah. Super. Sedaj vsaj veva za pravo smer. Jeklenica pa je bila drugačna od tistih, ki smo jih vajeni v naših gorah. Bila je sicer pletenica, a zavita tako nekako, kot so pri nas oporniki za paradižnik. Jeklenica je bila vpeta samo na zgornjem koncu, cela v dolžini nekako 30 metrov pa je prosto visela navzdol. Kasneje sem ugotovila, da je takih jeklenic do roba kar precej. Jasno je bilo, da ne moreva biti istočasno oba na eni dolžini. Nerodno je bilo tudi to, da je bilo pomagalo včasih nedosegljivo in je bilo treba plezati po skalah. Imela sva srečo, da sva bila sama.

Plezala sem naprej, in ko sem dosegla primerno mesto, je Marijan priplezal za menoj. Na sredini stene sva se morala splaziti skozi zelo lepo okno, nad katerim so se razmere malce

spremenile. Pojavila se je zemlja z velikimi šopi trave, vmes pa je rahlo curljala voda. Trava je bila manj varna kot skale, a to pot je jeklenica potekala prijazneje. Kmalu sem zagledala rob stene, in ko sem izplezala, sem Marijanu naznanila veselo novico, da sem že na varnem. Po nekaj minutah se mi je pridružil. Srečna sva

se objela, napetost je popustila in za nagrado nama je posijalo še pravo sonce.

Črna gora me je navdušila. Čudovita narava, prijazni domačini in še marsikaj. Kar mika me, da bi se tja podala še enkrat, a kak mesec prej, da bi doživela še gore, odete v pisan plašč planinskega cvetja. ◦

Turška lilija s štiriindvajsetimi cvetovi

in Vesna Paulin

Pred nedavnim sem na medmrežju zasledila zanimivo stran o gorskem cvetju iz rodu lilij, ki rastejo pri nas. Tedaj sem se spomnila na naš družinski album in na našo lepotico, ki smo jo slikali že pred mnogimi leti, vsaj desetletje je že tega. Slikana je bila pod vrhom Javorščka (1549 m), enega izmed najnižjih vrhov Krnskega pogorja, ki se že spušča proti Bovški kotlini. Pa pojdemo po vrsti.

Na strani Ivana Pepelnjaka – www.zaplana.net sem zasledila informacijo, da v Sloveniji rastejo štiri vrste rodu divjih lilij, ta rod pa je del družine lilijevk:

1. Kranjska lilija ali zlato jabolko (lat. *Lilium Carniolicum*)

2. Turška lilija ali zlati klobuk (lat. *Lilium martagon*)

3. Brstična lilija (lat. *Lilium bulbiferum*)

4. Žafranasta lilija (ki pa je menda zelo redka in raste le na Notranjskem Snežniku). Vse spadajo med redke vrste in so zato zaščitene.

Turška lilija ima podobno kot kranjska na vrhu olistanega stebela cvetove, le da ima turška navadno več cvetov s pikastimi cvetnimi listi škrlatnovijoličaste barve. Podobno kot pri kranjski liliji se tudi pri turški cvetni listi zavijajo nazaj, vendar manj, tako da njihova oblika spominja na turban – od tod tudi njihovo ime. Turška raste tudi na podobni višini kot kranjska lilija. Knjiga Alpsko cvetje Wolfganga Lipperta v prevodu Milana Lovke in Toneta Wrabra pa dodaja tole: Gre za 1,5 metra visoko

rastlino s podolgovatimi listi, pri dnu in vrhu stebela nameščenimi premenjalno. Cvetovi so močno in neprijetno dišeči. Cveti od julija

(včasih junija) do avgusta. Raste v listnatih gozdovih, v sestojih visokih steblik, na gorskih travnikih, med ruševjem, do prek 2000 metrov. Razširjena je v Alpah, skoraj po vsej Evropi vse do Bajkalskega jezera.

Najdba nenavadne botanične lepote

Že ko smo to nenavadno turško lilijo fotografirali, se nam je zdela neverjetna. Saj smo v svojih dolgoletnih pohajanjih po hribih videli marsikaj, tudi turške lilije z desetimi, dvanajstimi cvetovi, a s kar štiriindvajsetimi? Upajmo, da smo prav prešteli; saj smo šteli večkrat in tudi več nas je bilo. Našteli smo dvaindvajset zaprtih in dva odprta cvetova. Brskali smo tudi po strokovni literaturi. Povsod je pisalo, da ima navadno več cvetov, da pa jih ima lahko toliko, nismo nikjer zasledili niti naleteli na podobno

fotografijo. Tudi znanci biologi so bili mnenja, da tako število cvetov ni običajno.

Fotografija je bila posneta v začetku devetdesetih let. Najprej smo mislili, da gre za vpliv radioaktivnega sevanja zaradi jedrske nesreče v Černobilu. Dejansko smo v tisti sezoni, ko se je zgodila nesreča (leta 1986), opažali, da so imele lilije v Krnskem pogorju, zlasti turške, nekažne rjaste madeže, poleg tega so bili številni cvetovi nekako zakrneli.

Je morda tolikšno število cvetov na naši liliji rezultat genske mutacije ali pa je preprosto primerek cvetice, ki se je v svoji lepoti nadpovprečno razbohotila?

Vsekakor je videti lepa na oko in zanimiva. Veseli bomo mnenja vaših strokovnjakov, npr. gospoda Toneta Wrabra ali morda katerega od bralcev Planinskega vestnika.

Lep planinski pozdrav! ◉

Preveč cvetov pri turški liliji in še o čem

✉ Tone Wraber

Večkrat sem že pomislil, kako prav bi bilo, da bi tudi študenti biologije posvečali toliko pozornosti rastlinskemu (in živalskemu) svetu, kot je to dano mnogim biološko posebej neizobraženim, a nemalokrat odličnim opazovalcem in poznavalcem narave.

Turške lilije s 24 cvetovi še nisem videl, tudi takšno s pol manj cvetovi le redko, a me zapis gospe Vesne Paulin o njej ni presenetil. Narava je skoraj neskončno, čeprav vendarle le do neke meje (»v okviru genske variabilnosti«) spremenljiva. Naj navedem dva primera!

Rastišče lahko močno vpliva na videz rastlin

Predvsem v gorskem svetu se pojavlja čašasti sviščevcec, *Gentianella anisodonta*. Je enkrat cvetoča dvoletnica, katere primerki so na kakšni visokogorski trati mnogokrat le enocvetni. Botanik – zanimivo, pisal se je Paulin –

je takšne pigmejske, na nahajališču nemalokrat množično rastoče enocvetne ali kvečjemu nekajcvetne primerke opisal kot *G. anisodonta f. pygmaea*. Večinoma pa ima ta sviščevcec po nekaj deset cvetov, skratka toliko, da se jih ne »splača« preštovati, saj gre vedno, ne glede na število cvetov, za isto vrsto. Vzrok za takšno spremenljivost sta rastišče (debelina prsti, nadmorska višina) in čas, ki ga je ta kratkoživa rastlina imela za razvoj od semena do semena.

Marsikje, največkrat pa vendarle v alpskem svetu naletimo na nenavadno praprot, ki ima po obliki listnih rogljev jalovega dela lista ime (navadna) mladomesečina (*Botrychium lunaria*). Večinoma je nizka, visoka le 5 do 10 centimetrov, a na Cimprovki nad Cerknim sem naletel na zelo velike, okrog 20 centimetrov visoke primerke. V Evropski flori je podatek, da zraste tudi do 30 centimetrov visoko. Če bi takšno zagledal, bi skoraj pogledal okrog sebe, ali se kje ne skriva kakšen dinozaver ... Na

Cimprovki so tla zelo globoka, »mastna«, kar ob obilnih hranilih nedvomno omogoča bujno rast.

Lilije v Sloveniji so spremenljive

Pa še k lilijam. Vse vrste, ki rastejo v Sloveniji, so precej spremenljive, delimo pa jih lahko na tri skupine. Turška lilija (*Lilium martagon*) variira po številu cvetov in razmeroma malo spremenljivi barvi cvetnih (kot pri vseh lilijah perigonovih) listov. Šele bolj proti jugovzhodu, na zahodnem Balkanskem polotoku, se pojavlja tudi z izrazito temnimi (»črnimi«) cvetnimi listi. Po splitski naravoslovki iz 19. stoletja Mariji Cattani se imenuje Cattanijina lilija (*Lilium martagon subsp. cattaniae*).

Iz druge skupine je brstična lilija (*Lilium bulbiferum*). Nemalokrat nas, nikoli nad gozdno mejo, preseneti s svojimi velikimi žareče oranžnordečimi cvetovi. Prav lahko jo razmnožimo, če iz zalistij pobereemo zarodne brstiče in jih potaknemo v zemljo. Po nekaj letih bo že cvetela. V Sloveniji samo na zahodnih travnatih pobočjih Snežniške planote raste »brstična« lilija brez brstičev, katere cvetni listi so še temnejši, z manj oranžne in več rdeče barve. Sistematiiki so o njenem sistematskem položaju zelo različnega mnenja, saj jo imajo za samostojno vrsto, podvrsto ali tudi le varieteto brstične lilije. Večkrat sem jo opazoval na travnikih med Trnovsko bajto in mašunsko cesto in videl, da se skupaj pojavljajo primerki z brstiči ali brez njih in v različnih barvnih odtenkih, kar govori o veliki spremenljivosti brstične lilije in za ustrezno nižje sistematsko vrednotenje njenih različkov.

Še bolj nejasna je sistematika lilij, ki jih v Sloveniji in soseščini zastopa kranjska lilija (*Lilium carniolicum*). V knjigi z njenim prvim opisom (1837) beremo, da neredko raste na Kranjskem in Primorskem. Prelep je pogled na travnato pobočje pod Belo skalo v Spodnji Lopučnici, ko se tam razcveti kranjska lilija. Ko sem letos (2005) hodil čez Mali Kras, je tam cvetela tudi kranjska lilija, nakar sem se po nekaj deset metrih čez rob, bogato porasel z ilirsko peruniko, že zazrl na Trst pod seboj in morje ob njem, kar priča tudi o njeni primorskosti. Najbolj severozahodno nahajališče ima na gori Monte Summano nad Schiom, ki

si ga deli z »zemljepisnim« rojakom bratinskim košutnikom (*Gentiana lutea subsp. symphyandra*), proti jugovzhodu pa se ustavi v severozahodni Bosni. A že v naših krajih se zna naličiti drugače, saj jo npr. na Snežniku, na Toscu in v dolini Triglavskih jezer, na Bohorju in na hribih nad Pišecami najdemo z rumenimi, ne pa oranžnimi cvetovi. Po tej barvi se ujema z bosensko lilijo (*Lilium bosniacum*), ki ni redka npr. na Vranici v Bosni. Še bolj proti jugovzhodu, v črnogorsko-albanskih Prokletijah, raste prav tako rumena, a največkrat le eno-, kvečjemu še malocvetna albanska lilija (*Lilium albanicum*). V vzhodni Srbiji in vse do Bolgarije in Romunije raste tudi rumena Jankova lilija (*Lilium jankae*). Seznam bolj ali manj sorodnih lilij je še daljši, a ga tukaj zanemarimo.

Očitno gre v Pirenejih, Alpah in na Balkanskem polotoku za potomce nekoč ene same vrste lilij, ki se je v geološki zgodovini razvila v ozemeljsko bolj ali manj različne populacije. Njihove razlike niso utrjene, na stičiščih arealov (območij razširjenosti) prihaja do mešanja znakov, ponekod pa se iz že »potlačene« genske dediščine pojavi kakšen nepričakovan znak, tako npr. rumeni cvetni listi pri sicer navadno oranžni kranjski liliji. ◉

Popravek

V marčni številki PV je bil objavljen prispevek Preko trebuških grap. Po avtorjevi krivdi je izpadlo nekaj stavkov, ki pa so vendarle važni. Na strani 32 (PV 3, 2006) bi morale stati:

»Je bilo daljnega leta 1982, ko smo trije graparji s tanko jeklenico, navito na kolut, merili veliki Slap v Sopotih? Jek je takrat stal na ustju slapu in počasi odvijal kolut, Jože se je pa tiščal skale na razgledišču pod danes močno uhojeno stezo in gledal, kdaj bo utež čofnila v tolmun. Namerili smo mu (z odbitki, kajti slap ne pada navpično) 27 metrov. Nad večjim ter zgornjim manjšim slapom in skoraj skrito črno kotlico se je na soncu šopiril živozeleni turkizni tolmun sredi zlatih starih trav. Spomnim se, da me je kar vleklo v njegovo prečisto globino ...«

Za storjeno nerodnost se opravičujem uredništvu in bralcem PV.

Rafael Terpin

Problematika elektrifikacije planinskih koč

Ali v gorah res potrebujemo hotelsko udobje?

✉ Metod Rogelj¹

Gorata območja, še posebej visokogorja, so neprijazna za življenje. Skrajno zahtevnim ekološkim pogojem kljubujejo le ustrezno prilagojene rastlinske in živalske vrste, ki jih je malo. Ostali živi organizmi so v tem območju gostje, ki se morajo slej ko prej vrniti v njim prijaznejše okolje, sicer podležejo.

Tudi človek je v gorah gost. Njegove biološke značilnosti mu ne omogočajo dolgotrajnega preživetja v okolju, v katerega pa se redno vrača: v preteklosti predvsem zaradi lova in hrane, danes v iskanju neokrnjene narave, sprostitve in miru.

Skozi zgodovino so bile v slovenskem gorskem svetu zgrajene številne gorske postojanke. Sprva skromna zavetišča so kasneje zrasla tudi v velike objekte. Marsikateri današnji obiskovalec v zavetju planinskih koč prič-

akuje podobno udobje kot v mestih in vaseh, skoraj kot doma. To pa je v gorah bistveno težje doseči. Upravnikom planinskih koč niso pri roki vodovod, elektrika, kanalizacija, široka dovozna pot in ostala infrastruktura. Toda če udobja ni, je vprašljivo poslovanje planinske koč. Prav zato je v zadnjem času vedno več pobud za gradnjo tovrstne infrastrukture do koč, predvsem elektrike.

Zavod RS za varstvo narave v postopkih pridobivanja dovoljenj sodeluje s strokovnim mnenjem. Pri presoji ustreznosti in sprejemljivosti predvidenega posega preveri pozitivne in negativne posledice elektrifikacije planinskih koč.

¹ Avtor članka je vodja OE Kranj Zavoda RS za varstvo narave.

Koča pri Dolini Triglavskih jezerih

✉ Oton Naglost

Polaganje električnega kabla do koč sploh ni edini problem

Marsikdaj, ne pa vedno, sama gradnja oziroma polaganje električnega kabla ne pomeni prehudega poseganja v gorski prostor. S primernimi tehnikami, razumnim trasiranjem in kakovostno sanacijo je mogoče skoraj izničiti neposredne vplive polaganja električnega kabla.

Večjo pozornost potrebujejo posredni vplivi uvedbe novega, praktično neomejenega vira energije v gorsko okolje. Dvig nivoja oskrbe v planinskih kočah namreč vodi k:

- večjemu številu obiskovalcev,

- večjim količinam odpadne vode, ki mora biti ustrezno prečiščena, zaradi večje porabe vode,
- dodatnemu vnosu nemira v gorsko okolje in motenju življenjskih procesov živali,
- možnosti osvetljevanja naravnega okolja,
- zvočnemu onesnaževanju.

Našteti vplivi lahko posamično ali v seštevku pomembno spremenijo življenjske pogoje živalskih vrst tega okolja.

Positivne posledice elektrifikacije za okolje običajno ne odtehtajo negativnih. Za preprečevanje možnosti onesnaženja z odpadnimi vodami je treba iskati načine čiščenja odpadnih

Pismo Komisije za varstvo gorske narave PZS Upravnemu odboru PZS

Javni zavod Triglavski narodni park nas je z dopisom št. 1/131/8-05, z dne 9. 2. 2006, obvestil o namenih in načrtih elektrifikacije Koče pri Triglavskih jezerih investitorja PD Ljubljana Matica. Za to bi bilo potrebno zgraditi srednje in nizko napetostni električni kabel s transformatorsko postajo ter telekomunikacijske kanalizacije med Domom na Komni in Kočo pri Triglavskih jezerih. Gradnja predstavlja vkopan vod s kanalizacijo za električna kabla srednje in nizke napetosti ter telekomunikacijski vod. Potek trase, v skupni dolžini cca 7500 m, je načrtovan ob obstoječi planinski poti med obema planinskima kočama.

Kot upravljavec zavarovanega območja je javni zavod Triglavski narodni park načrtovan poseg v naravno okolje obravnaval in pripravil strokovno mnenje z vidika upravljanja zavarovanega območja in vidika gradbenega posega. Zavod RS za varstvo narave – Območna enota Kranj je ocenil, da je poseg v nasprotju z varstvenimi usmeritvami za ohranjanje naravnih vrednot. Ministrstvo za okolje in prostor (Agencija RS za okolje), je izdalo odločbo, s katero je zavrnilo določitev naravovarstvenih pogojev in izdajo naravovarstvenega soglasja.

V Komisiji za varstvo gorske narave menimo, da bi uresničenje takega posega v občutljivo gorsko naravo sprožilo nove širitve dejavnosti same planinske postojanke. Že sama napeljava bi bila velik poseg v gorsko naravo, nato pa tudi možnost za večjo uporabo električnih porabnikov, kar povečuje obremenitve okolja in druge nega-

tivne vplive. Planinske kočice naj se usmerijo v varčevanje z energijo in uporabo alternativnih virov. Ocenjujemo, da je tak poseg v gorski prostor nedopusten, zato mu odločno nasprotujemo, posebno še v Triglavskem narodnem parku, ki je edini naravni park v Sloveniji. V zakonu o ohranjanju narave (ZON- UPB2, Ur. l. 96/04) pa celo piše za narodni park naslednje: «Narodni park je veliko območje s številnimi naravnimi vrednotami ter z veliko biotsko raznovrstnostjo. V pretežnem delu narodnega parka je prisotna prvobitna narava z ohranjenimi ekosistemi in naravnimi procesi, v manjšem delu narodnega parka so lahko tudi območja večjega človekovega vpliva, ki pa je z naravo skladno povezan». Nameravan poseg to prav gotovo ni.

Ob številnih pobudah za sodelovanje pa tudi očitkih, da se Planinska zveza premalo vključuje v akcije naravovarstvenih organizacij civilne družbe, imamo tokrat še posebno odgovornost, saj se za poseg v naravo odloča ena od njenih članic - PD Ljubljana Matica. Vsekakor bomo izgubili vso kredibilnost pa tudi status organizacije, ki dela v javnem interesu na področju varovanja narave je zelo vprašljiv, če bomo to dovolili.

Upravnemu odboru Planinske zveze Slovenije zato predlagamo, da sprejme sklep s katerim odločno zavrne ta načrtovan poseg v gorsko naravo in se tako pridruži stališču TNP.

Rozalija Skobe,
načelnica KVG N UO PZS

voda, ki ne potrebujejo stalnega vira energije. Zavedati se moramo namreč, da lahko energijo pridobimo tudi drugače, sicer pa si je treba prizadevati, da bi bila poraba energije v gorskem okolju čim manjša in da bi bila njena uporaba za okolje na največji možni stopnji varnosti.

V gorskem okolju, ki je človeku neprijazno, potrebujemo zaščito in zavetje, prav nudenje tega pa naj bo tudi v prihodnje osnovni namen planinskih koč. To pomeni, da naj obiskovalec dobi osnovno oskrbo: vodo, topel čaj, morda skromno enolončnico in prenočišče. Zavetišča ne smejo postati gostišča, vir odpadkov in nemira, ki se širi v naravno ohranjeno okolico.

Planinska organizacija bi morala storiti več za osveščanje planincev

Seštevek neposrednih in posrednih vplivov elektrifikacije planinskih postojank večinoma pripelje do zaključka, da elektrika v planinskih kočah dolgoročno pomeni velik korak v

smeri dodatnega obremenjevanje občutljivega gorskega okolja. Ker so v Sloveniji za dvig standarda v planinskih kočah še vedno zainteresirani tako upravljalci koč kot obiskovalci, je treba širši javnosti razložiti osnovni namen planinskih koč in pomen ohranjanja narave.

Planinska zveza Slovenije ima pri osveščanju o pomenu ohranjanja gorskega okolja eno od pomembnejših vlog. Osnovno vodilo osveščanja in vzgoje mora biti razvoj planinske dejavnosti, ki tudi dolgoročno zagotavlja ohranjanje naravnega gorskega okolja. Vemo, da je zgled najboljša vzgoja, zato je treba razvoj usmeriti na pravo pot najprej v lastnih vrstah, javnosti pa omogočiti, da se po tem zgleduje. Do sedaj je Planinska zveza to večinoma uspešno opravljala.

Vedno večja obremenitev gorskega okolja z obiskovalci zahteva tudi več vlaganja v usmerjanje in izobraževanje. Elektrifikacija in posledično intenziviranje dejavnosti v planinskih kočah sta problem, ki ga je treba razložiti širši javnosti ter morda tudi soočiti različne poglede. ●

Kaj meni o elektrifikaciji koč uprava TNP?¹

Načrtovanje vkopa energetskega kabla do Kovinarske koč v Krmi oz. med planinsko koč na Komni in Kočo pri Dvojnem jezeru v Dolini Triglavskih jezer

Predstavljeni sta bili vlogi planinskih društev Ljubljana Matica in Javornik Koroška Bela za vkop energetskega kabla do planinskih koč. V izmenjavi mnenj je bilo povedano, da je sicer najbolj ekološki način oskrbe koč z energijo povezava z električnim omrežjem, vendar pa je v visokogorju graditev (vkop kabla) tehnično zahtevna in so možne številne posledice. Predstavniki TNP so izrazili tudi bojazen, da bi redna preskrba koč z električno energijo prinesla dolgoročne posredne vplive, kot so podaljševanje obratovanja planinskih koč, porast števila obiskovalcev, višji standard, večja poraba vode z negativnim vplivom na podtalnico, več odpadkov, več hrupa idr. Predstavniki PZS, ki si prizadeva, da bi bilo v gorah čim več okoljsko ozaveščenih obiskovalcev, so menili, da je priključek planinske koč na javno električno omrežje najbolj ekološko primerna rešitev za preskrbo z električno energijo in da ima številne pred-

nosti pred drugimi, npr. fotovoltaike in vetrnimi elektrarnami. Omogoča tudi zmanjšanje drugih vplivov planinskih koč na okolje. Vsekakor pa je treba v vsakem primeru posebej vsestransko oceniti, ali je priključek z zemeljskim kablom sprejemljiv ali ne. Menili so tudi, da bi bilo treba v TNP bolj dosledno in v vseh primerih izvajati obstoječe predpise. Sklenjeno je bilo, da PZS:

- pripravi pisno mnenje glede posega, ki ga načrtuje PD Ljubljana Matica v Dolini Triglavskih jezer;
- poda mnenje o vlogi TNP in ZRSVN pri vsaki izmed načrtovanih graditev posameznega planinskega društva.

Za reševanje konkretnih vlog planinskih društev za zahtevnejše graditve se ministrstvu za okolje in prostor (ARSO), ki je pristojno za izdajo naravovarstvenih pogojev in soglasij, poda pobuda za skupni sestanek in obravnavo s predstavniki PZS, ZRSVN in TNP.

Zapisal: Danilo Sbrizaj

¹ Del sklepov sestanka na Upravi TNP na Bledu 21.3. 2006, ki so se ga udeležili predstavniki Planinske zveze Slovenije, Zavoda RS za varstvo narave - OE Kranj in JZ Triglavski narodni park.

Na belih vrhovih Monte Rose

✍ in 📍 Brane Pahor

Daleč stran od nas, v Centralnih Alpah na meji med Italijo in Švico, leži mogočen gorski masiv. Večinoma beli, v večni sneg in led odeti vrhovi, ostro zarezana, ponekod pa nežno široka prostrana sedla, velikanski jeziki turkizno modrih ledenikov dajejo temu pogorju močan vtis. Monte Rosa, ledena gora.

Bazni tabor

Tudi Boruta, najbolj zanesenega med nami, je Monte Rosa navdušila, zato smo njegov predlog, da se podamo v njena kraljestva, vsi z navdušenjem sprejeli. Zbrali smo se pri meni v petek popoldne. Skupina petih nadebudnežev. Borut, idejni vodja odprave ter velik ljubitelj in poznavalec Zahodnih Julijcev, Ivan, tenkočutni občudovalec gorske narave, istočasno pa človek z brez dvoma največjim nahrbtnikom daleč naokoli, Sandi, naš neutrudni voznik VW transporterja, ki nas je kljub neprespansi noči varno pripeljal domov, Tone, neusahljivi vir energije, idej in poguma, ki ga razen za letanje med gorami uporablja tudi za letenje po zraku, saj je med drugim tudi športni letalec, ter moja malenkost, kronični zasvojenec z gorami in dežurni zapisovalec dogodkov.

V transporter smo nametali polno opreme, saj je bilo treba prvo noč prespati v kampu, prostora pa je bilo več kot dovolj. In že smo krenili. Prijetno vznemirjenje, ki se vedno poraja v meni, kadar odpiram novo zgodbo v svoji najlepši knjigi, je bilo tisto popoldne še posebej močno. Naslednji dan me je čakalo prvo srečanje s štiritisočakom, novimi obzorji, novimi razsežnostmi ter novimi polnjenji malhe spominov, v katero bom segal nekoč, ko mi bo zmanjkalo moči za take podvige. V prijetnem popoldnevu smo hitro nizali kilometer za kilometrom po prostrani Padski

nižini, mimo industrijskega Milana pa nadaljevali proti Novari. Kmalu zatem se je naša pot usmerila proti severu. Še nekaj časa ravnica, nato pa smo se pričeli dvigovati po ozki dolini Sesia. Tej slikoviti dolini z značilnimi hišami iz kamna ter kamnito kritino daje pečat tudi istoimenska reka z živahno igrivostjo ter modrikasto prozorno gladino. Na nekaterih mestih nas je skoraj zvalila, da bi se v njej ohladili, a treba je bilo še postaviti šotore, dan pa se je že krepko prevesil v drugo polovico. V Alagno, t. i. bazni tabor, smo prispeli tik pred nočjo. Mrak je počasi začel objemati dolino, zazirajoč se v zadnje silhete temnih vrhov smo postavili tri šotore ter si privoščili krepko malico. Še kratek skok v pivnico v osrčje mesteca in že smo utonili v nemiren sen ob močnem žuborenju glasne Sesie.

Moj prvi štiritisočak

Zbudili smo se v sveže jutro. Na kuhalniku sem si pogrel juhico, kdo ve, kdaj bom spet zaužil kaj toplega. Po nebu so se začeli poditi temni oblaki, Tone je kar naprej ponavljal, da to ni dobro znamenje. Zagotovil sem mu, da imam dober občutek, da bo dan lep, da bo danes sreča na naši strani. Počasi smo si začeli pripravljati opremo, ki smo jo vsi poskušali zreducirati na minimum, le Ivanov nahrbtnik je bil čedalje

Lyskamm

Skupina prikazni iz megle

višji in težji, kot da bi se odpravljali v Himalajo. Po našem prigrigovljanju ga je le nekoliko zmanjšal, a še vedno je segal krepko nad njegovo glavo. Kar malce nestrpni smo že postajali, a končno smo le dočakali prvo žičnico, ki nas je v majhnih kabinah popeljala iz Alagne. Sprva gozd, prav kmalu pa smo se po zadnjih gruščah kamnitih hiš preselili na sedežnico. Z nje smo opazovali granitne skale, kot da bi jih velikanova roka razmetala naokoli. Kratki vožnji je sledil finale: z veliko žičnico smo se potegnili na zadnjo postajo Punta Indren, 3260 m. Skozi zadnje izginjajoče tančice oblakov se je pred nami nenadoma pokazala Vincentpyramide, 4215 m, prvi od niza belih vrhov, mimo katerih nas je vodila pot do našega zadnjega cilja Signalkuppe, 4554 m. Počasi smo krenili preko prvih snežnih zaplat in se kmalu približali skalnati strmini. Z debelo mornarsko vrvmjo zavarovana pot nas je s pomočjo rok kmalu potegnila na zgornjo ploščad. Tam smo si prvič malce oddahnili ter spočili oči od večno zasnežene bele pokrajine pred sabo ter kopice rjavo-zelenih vrhov, okrašenih z dvema jezercema, pod sabo. Koča Gnifetti nas je s klopmi streljaj od nas kar sama vabila, da bi posedeli pred njo, a srce si je želelo više, tja gor desno v snežne strmine so nas vodile naše želje. Ko je bila prva strmina premagana, smo se znašli na snežni uravnavi nad kočo. Šele tam smo ugotovili, da imata Sandi in Ivan povsem drugačen tempo kot mi trije. Počakali smo ju ter se dogovorili, da bomo odslej hodili v dveh skupinah, na vrhu Signalkuppe pa naj bi se ponovno dobili. Močno shojena snežna gaz predhodnikov nas je mimo zevajoče globokih snežnih razpok varno peljala našim sanjam naproti. Ogromni snežni seraki so z varne razdalje zaman grozili, da se bodo usuli na nas. Ko nas je gaz pripeljala mimo odcepa za Vincentpyra-

mide, so mi vedno jasnejši znaki višinske bolezni nenadoma priklicali misel, kaj ko bi se povzpel samo na to lepo snežno kopico, se vrnil do koče Gnifetti ter končal turo. A volja v meni je bila močnejša. Črne strmine bližajočega se Schwarzhorna, vse še neodkrite skrivnosti naslednjih obzorij so mi vlile novih moči za nadaljevanje avanture. Ko smo se približali vznožju Schwarzhorna, smo bili ponovno na razpotju. Naravnost vodi smer direktno na Sig-

nalkuppe, desno pa se gaz dvigne na sedlo med Schwarzhornom in Ludwigshohe. Tone je predlagal, da bi naredili prečenje od Ludwigshohe na Parrotspitze, se ponovno priključili glavni poti ter končali dan na Signalkuppe, kjer stoji koča. Z Borutom nisva dolgo oklevala, čeprav naju je že precej zdelovalo, in počasi smo se pričeli vzpenjati proti sedlu. Tedaj jo je Tone potegnil naprej in od vrha Schwarzhorna, 4322 m, ga je ločilo le še kratko, a strmo pobočje zmrznjenega snega. Od daleč sva ga opazovala, kako se je kot mačka splazil na vrh. Takih pobočij sem v naših Julijcih zmogel že veliko, je ključalo v meni. A močna vrtoglavica, pomešana z glavobolom, me je postavila na realna tla. Tudi Ludwigshohe bo lep vrh, poleg tega bo to moj prvi štiritisočak. Zadnjih nekaj deset metrov pod vrhom se breg le postavi nekoliko pokonci.

Nataknil sem si dereze, v roke vzel cepin, kakšen pa je sicer štiritisočak, če ne bi stal na njem v popolni bojni opremi. Tone, ki je medtem že sestopil s Schwarzhorna, se nama je priključil in skupaj smo stopili na Ludwigshohe, 4331 m. Moj prvi štiritisočak! Sreča me je oblivala, ko sem globoko zajel redek zrak, okoli mene pa same gore in gore, ki so se dvigovale v modro nebo.

Potem pa še na Parrotspitze

Najbolj nas je pritegnil bližnji Lyskamm. Njegov ostri snežni raz, ki poteka prav od vznožja do prvega vrha, se višje dotika strmih skalnatih vesin, ki globoko padajo v dno in ne dovoljujejo, da bi se oblekle v bel plašč kot na nasprotni strani, kjer gora kaže milejšo podobo. Dolga pa je bila še pot na Signalkuppe, ki se nam je smehljala onkraj še kar nekaj dolin in bregov. Koča Margherita, najvišja zgradba v

Vzpon ob vrvnih ograjah

Evropi, ki vrhu nekoliko vzame tisto pravo draž, nam bo še kako prav prišla, ko se bomo, upam, pretolkli do njenih duri.

Prav kmalu smo vzeli slovo od mojega prvega širitisočaka. Spustili smo se na prvo sedelce, tam pa desno v dolinico. Ko smo tako nekaj časa hodili po ravnem, sem nenadoma obstal, kajti pogled na ošiljeno piramido, ki je mogočno kipela v nebo, ne ozirajoč se na svoje podložnike, mi je vzel še zadnji delček sape, ki mi je je ostalo od že tako naporene hoje. Njegovo veličanstvo Matterhorn, gora mojih sanj. Ko mi je prijatelj Bogdan še pred leti z značilnim žarom v očeh pripovedoval o svojem vzponu nanj, je ta gora postala gora mojih sanj. Zavedam se, da sem v vseh teh letih storil premalo, da bi uresničil svoje sanje, a nič zato. Še toliko je lepih gora, ki me bodo ravno tako navduševale, bogatile moje življenje ter odpirale nova spoznanja na poti, ki sem si jo sam izbral. Počasi smo se tako približali desnemu robu naslednjega vrha, Parrotspitze, 4432 m. Na prvi pogled nepomemben, a še slutil nisem, kako sem se zmotil. Kdo drug kot Tone je začel, Borut mu je sledil, jaz pa sem se prav počasi približal robu stene. Kratek skalnat raz me je kar malce presenetil, kajti iz smeri prihoda ga ni bilo videti. Trdno naložene, velike in ostre granitne skale so mi služile za zanesljive oprimke, ko sem se v lažjem plezanju povzpел na vršni greben. Nadaljevanje pa je bilo višek celotne ture. Ozka, komaj pol metra široka snežna stezica, ki se neprestano dvigajoč in spuščajoč se vije vzdolž vršnega grebena, me

je pristrčno povabila, da se sprehodim po njej. Malce sem postal ter z vsem telesom posrkal vase vso lepoto okolice, ki mi jo je bilo dano videti. Na tisoče migetajoče bleščečih se zvezdic snega, ki so nežno božale moje oči, je začelo v mojem srcu porajati melodije, melodije, ki so se nato stapljale v eno samo pesem, pesem, ki sem jo poimenoval sreča. Zaželel sem si, da bi še dolgo lahko hodil po vrhu stikajočih se gladkih plati s tisto svojo pesmijo, ki je pela v meni, a kaj, ko je vsega lepega enkrat konec, tako kot v življenju. Tako se nisem niti zavedal, kdaj sem se pomaknil čez vrh gore, le vedno večja bližina čakajočih prijateljev mi je dala slutiti, da se je pot po grebenu končala. Tudi onadva sta mi vsa prevzeta z močnim čustvenim nabojem jela pripovedovati o pravkar opravljenem najlepšem delu poti.

Brez aklimatizacije pa smo lovili sapo

Na konicah derez smo se izza dveh velikih rjavih monolitnih skal spustili po kratkem, a zelo strmem pobočju v dno prostrane kotanje, po kateri nas je redka gaz ponovno privedla na »magistralko«. Daleč, še tako daleč se je v soncu zableščal začarani grad na vrhu Signalkuppe, ki naj bi nam tisto noč nudil pribežališče. Kakšen kontrast je vzbujala od tam ta naša zadnja gora. Na desni strani olupljen, bogato razčlenjen skalnat greben, na levi pa prav položna belina, po kateri vodi pot do kočje na vrhu. Tone jo je pobrisal naprej, midva z Borutom pa sva napredovala počasi, korak za korakom. Okoli naju je vse potonilo, pogledi so se upirali le še v tla. Štela sva korake, le še dvajset sva jih zmogla, nato sva se ustavila. Glava je padla, roke so se naslanjale na palice, globoko sva zajemala sapo ter dihala in dihala. Noge bi še želele naprej, sapa pa nama ni pustila in počivala sva vse pogosteje. Končno, zadnja ploščad pred kratko poševno prečnico pred vrhom. Iz sebe sva iztisnila še zadnje atome moči, ko sva dobesedno padla pred vrata kočje. Le še bežen pogled vrtoglavo navzdol v skalni prepad za kočjo in že naju je objela toplina njene notranjosti. Sončni žarki so se v zadnjih vzdihljajih prebijali skozi velika okna jedilnice, ko sva se vsa srečna po veliki zmagi nad samim seboj sesedla za mizo. Tone, ki se je medtem že malce oddahnil, se nama je smehljal in hudomušno pripomnil: »Ja, kakšna pa sta; kot dva mrliča, ki vaju je nekdo po dveh

mesecih potegnil iz groba.« Ta sulc je pred nama skočil še na bližnji Zumsteinspitze in naju nato počakal v koči. Ob srkanju toplega čaja, ki nama ga je ponudil prijazni oskrbnik, so se nama počasi začele vračati moči. Prav kmalu sta jo primahala še Sandi in Ivan in veselje celotne ekipe je bilo popolno. Eden drugemu smo pripovedovali svoje vtise, vsak izmed nas je opravil svojo pot, le da smo vsi srečno prispeli v kočo. Rezervirali smo si spanje na skupnih ležiščih, sicer pa kakšne posebne gneče ni bilo, saj spati na 4554 metrih ni od muh. Zunaj je medtem sonce že izginilo, dovolj nas je nagradilo; meglena sivina ni obetala nič dobrega za naslednji dan, ko je bilo treba sestopiti.

Nemirna noč in dramatičen sestop

Ko se je znočilo, smo se kmalu odpravili spat. A kaj, ko se spati ni dalo. Neaklimatizacija je storila svoje. Kljub veliki količini zaužitega aspirina mi je hotelo glavo kar razgnati. Brezkončnemu bedenju se je pridružil orkanski veter, ki je zunaj plesal svoj hrupni ples, in na trenutke se mi je zazdelo, da bo odtrgalo streho ter jo z nami vred odneslo v dolino. Nisem več vzdržal, sredi noči sem se spravil v jedilnico, se usedel na klop in takoj mi je postalo bolje. Opozval sem oskrbnika, ki je pod ramo pomagal nekemu tipu, ga položil na klop, zraven pa za vsak slučaj postavil še kisikovo bombo. Torej sem jo jaz še dobro odnesel. Ozrl sem se skozi okno ter za trenutek opazil zvezdi, ki sta mi vili kanček upanja, a prav kmalu ju ni bilo več, nalezavati pa je začel sneg. Počasi se je rojeval siv dan. Tudi ostala četverica se je pri zajtrku pritoževala, da ni nič spala. Prve skupinice so začele zapuščati toplo zavetje ter se odpravljale negotovosti naproti. Nekaj časa smo oklevali, nato pa se odločili: treba bo dol, pa kakor koli že.

Priključimo se dvema Italijanoma, in ko stopimo na plano, nas sunek podivjanega vetra dobesedno potisne nazaj proti vratom. Drobne snežinke se kot majhne igle zaletavajo v naše obraze, ko se, čakajoč premore med posameznimi sunki, korak za korakom previdno spuščamo po poševni gredini do prvega platoja. Do tam so še sledi v snegu, naenkrat pa jih ni več. Italijana kreneta naravnost, mi za njima, že po nekaj metrih pa ju Tone le prepriča, da bi morali na platoju kreniti levo. Vrnemo se in res

se nam na levi strani kažejo rahli ostanki včerašnje »avtoceste«. Veter se krepí, postaja že kar močno hladno. Italijana zatikata svoje cepine v sneg in tam, kjer je trdnjši, se je krepilo naše upanje, da se prebijemo iz trdnega oklepa brezizhodne objemajoče sivine. Ko se začnemo dvigovati, vemo, da smo na pravi poti, saj smo se včeraj morali enkrat spustiti. Na izravnavi naletimo na še eno veliko skupino, ki jo vodi temperamentna Italijanka. Ta prevzame vodenje celotne skupine in počutimo se precej varneje, saj je v slogi vendarle moč. In glej, res se nenedoma megla začne redčiti, iz nje pokukajo prvi oblaki, ki smo jih še kako veselí. Poženemo se navzdol, sledi so vedno jasnejše in zmaga je popolna, ko se nam spodaj v objemu sramežljivega sonca pokaže kočica Gnifetti. Zdaj se še nagleddamo drug drugega. Kot ledeni možje smo. Po vseh oblačilih smo posuti z ivjem in kar nekaj časa traja, da se otresemo edinih posledic pravkar prestale preizkušnje. Do kočice najdemo pristop z zadnje strani, da si lahko spotoma ogledamo še turkizno obarvani ledenik Lisgletscher. Popijemo čaj in že se spuščamo po hudo strmi lestvi ter kmalu nato ponovno dosežemo pot z vrvmi. Po njej že kar precej utrujeni pritavamo do zgornje postaje Punta Indren. Na izstopu z zadnje žičnice v Alagni naše razigrane obraze ponovno ogreje sonce. Ob slastni pici in nazdravljanju ob vrčkih piva kar ne moremo verjeti, da smo še pred nekaj urami trepetali v pravi zimi.

Ponovno smo na poti, tokrat v varnem okrilju Sandijevega transporterja. Ta pot nas pelje proti vsakdanjemu življenju, ki je povsem drugačno, povsem običajno, brez pravih barv, ki ostajajo tam visoko med belimi vrhovi Monte Rose in se počasi spreminjajo v spomine, ki jih vsak v svojem srcu nosi s seboj domov. ●

Uredništvo želi opozoriti bralce, da se avtor članka o Monte Rosi vzpona na drugo najvišjo goro Evrope nikakor ni lotil na pravilen način! Za vzpon na tako visoko goro se je treba predhodno aklimatizirati z obiski nekaj tritisočakov ali nižjih štiritisočakov. Za turo je treba predvideti več dni, vsekakor pa se je treba na vrh iz kočice odpraviti navsezgodaj in se vrniti nazaj v kočico še dopoldne. Kasneje se namreč vreme pogosto pokvari, poveča pa se tudi nevarnost padca v ledeniško razpoko.

Vlasto Kopač

1913–2006

✍ Tone Škarja

Vlasto Kopač je bil človek, ki je vzel svojo usodo na rame in jo nosil, kot je najbolj čutil, da je prav.

Rojenice so ga položile v zibelko 3. junija 1913 v Žireh. Po odsluženju vojaščini se je jeseni leta 1934 vpisal na arhitekturo pri profesorju Jožetu Plečniku in se očitno dobro obnesel, saj ga je Plečnik štiri leta pozneje povabil – »da bi nekaj lepega skupaj napravila« – za stalnega sodelavca pri risanju načrtov za ljubljanske Žale in pri nadzoru obrtniških del. Vmes je bil leta 1936 krajši čas zaprt, ker je na vrhu Storzliča narisal srp in kladivo. Politika je bila torej druga vzporednica njegovega življenja. Levičar, komunist, član partije, risar in oblikovalec propagandnih izdaj, ilegalne politične literature in letakov, organizator v študentskih društvih in pri političnih akcijah.

Pot in srce pa sta ga vodila tudi k naravi. Zapisal je: »Po vrnitvi iz zapore (1936) sem šel v Kamniško Bistrico. Gazil in ril sem po snegu čez Presedljalj, Čohavnico do Praga in Korošice dva dni. Bili so sončni dnevi, zlezal sem še na vrh Ojstrice in nikjer ni bilo žive duše. V dolino sem se vrnil spet poln zaupanja vase. Tisto zimo sem božične praznike preživel v snegu na Veliki planini. To je bil začetek moje ljubezni in hrepenenja po gorah, ki traja še danes.«

Vlasto Kopač je bil levičarski študent. S podobno mislečimi je ustanovil Akademsko skupino Slovenskega planinskega društva. Bili so plezalsko usmerjena družčina, ki so bili do pričetka druge svetovne vojne naravnani v jasen cilj: dvigniti nizko raven našega zimskega alpinizma in se usposobiti za plezanje v višjih gorskih. Kopačeve prvenstvene ture so bile severozahodni greben Kočne, grebensko prečenje Brane, jugozahodni greben Planjave, Grintovec z juga in vzhoda, severovzhodna stena Turske gore – na koncu naj bi bile kronane s celotnim grebenskim prečenjem Kamniških Alp. Poleti je plezal manj, a ravno gladka poč v navpični zahodni steni Štruce (Kopač-Baš) je bila vredna, da jo je prvo odkrilo arhitektovo oko.

V predvojnem času je Vlasto Kopač narisal panoramski »Razgled z Grintovca«, ki ga je izdala njegova Akademsko skupina SPD, občasno pa je tudi pisal in risal za PV. Leta 1940 so akademci organizirali šestčlansko zimsko odpravo v Durmitor: s smučmi iz Nikšiča skozi Šavnik v Žabljak (kakih 100 km), nato pa vrsta prvih zimskih vzponov na tamkajšnje dvatisočake.

Z italijansko zasedbo Ljubljane leta 1941 se je za Kopača končala doba Plečnikovih Žal in alpinizma; povsem ga je okupiralo delo v grafičnih delavnicah – tehnikah – ilegalne Ljubljane. Ker je bil tako uporaben, delaven in domiseln, ga niti v partizane niso pustili. Takoj po kapitulaciji Italije in nemški zasedbi Ljubljane ga je aretirala domobranska policija in od 6. januarja 1944 do konca vojne je bil v koncentracijskem taborišču Dachau. Ta je pomenil stalno smrtno nevarnost, podhranjenost, bolezni, a tudi čas solidarnosti, delovanja ilegalne politične organizacije, pričakovanja osvoboditve. Preživel je ob zavesti, da zatiralci ne morejo preživeti.

Po vojni je oblast Kopača vključila v gradnjo in obnovo porušenih naselij, sam pa se je kot predsednik PD Ljubljana Matica posebej posvetil obnovi požganih ali zanemarjenih in izropanih planinskih postojank. Treba je bilo poživiti ohromelo slovensko planinsko organizacijo. Poskrbel je, da je bil alpinizem

poudarjen v takratni organiziranosti našega planinstva. Bil je drugi predsednik Odbora za planinstvo in alpinizem pri Fizkulturni zvezi Slovenije, takratni obliki Planinske zveze Slovenije. Vodil je prvi alpinistični tečaj po vojni in organiziral obnovo starih ter ustanovitev novih alpinističnih odsekov. Poskrbel je za izdelavo derez, cepinov, klinov, plezalnikov, vetrovk in za uvoz ameriških vojaških plezalnih vrvi, znamenitih zelenih najlonk. Nič manjše pozornosti ni namenil razvoju GRS. Sploh je prepričal takratni športni vrh Slovenije, da planinstvo niso le množice v gorah, pač pa tudi alpinistika in gorsko reševanje. Načrtoval in vodil je gradnjo bivaka pod Skuto in spomenika padlim v Kamniški Bistrici. To delo je opravljal z veseljem, saj je ob njem prihajal v stik z gorskim svetom, po katerem je hrepenel vsa štiri vojna leta.

Dolžnost slovenskega planinskega predsednika je opravljal le slabo leto. Oktobra 1947 ga je namreč aretirala Udba in po desetih mesecih postopkov, podobnih gestapovskim, a obogatenih s sovjetskimi metodami in domačimi domisljicami, je »priznal« vse in bil leta 1948 obsojen na smrt. Vendar se je največja teža smrtoželjnosti oblasti ohladila že pri izvrstitvi obsodbe nad prvo skupino dahavcev, tako da so mu kazen spremenili v zaporno (in jo pozneje še skrajšali).

Kopač je že kmalu po obsodbi, čeprav za rešetkami, postal družbeno koristen arhitekt ter risar prvih dveh »pravih« planinskih zemljevidov, Julijcev in Kamniških Alp. Kljub izpustitvi leta 1952 se je njegov zapor nadaljeval še dolga leta zaradi odmaknjenosti in strahu ljudi. Spomeniško varstvo, spomeniki in predvsem arhitektura Velike planine, njen prenos na turistično naselje, so bili področje Kopačevega dela v počasnem celjenju vojnih in povojnih brazgotin. Obnova Plečnikovih Žal, že namenjenih propadu, ker so s svojo belino senčile brezdušnost novih, je več kot simbolično zadnje večje strokovno delo Vlasta Kopača.

Človek za vse čase

Vlasta Kopača sem najprej spoznal bolj mimogrede, ko smo v Kamniški Bistrici posedali po opravljenih turah in me je pritegnilo njegovo petje starselskih ljudskih pesmi, tistih otožnih in rit-

mičnih balad, ki se ohranjajo v alpskih dolinah kot odmev tisočletij. In njegove risbe pastirskih in planšarskih potrebščin! In njegova prijaznost, blaga in odmaknjena, zavezanost delu, delu čez vse in za vse! Ko sem bil pri njem doma, med starimi predmeti, pod policami knjig, med slikami njegovega očeta in njegovimi, sem zadihal okolje, ki ga je podpiralo in mu dajalo moč, notranjo trdnost, da je preživel stvari, katerih le delček bi marsikoga zlomil. Vsak mora imeti svojega dobrega duha ali angela, Vlasto ga je imel. Pomembno mu je bilo preživeti: na koncu vsakega predora so bili gore, delo, žena in tudi prijatelji.

Vsi udarci življenja, razsekana alpinistična pot, obsojen od nasprotnikov in svojih, človek s častmi in zadnja smet v človeškem podzemlju ga niso odvrnili od poslanstva: delati, kar je prav in dobro – in to kar najbolje. Delal je za druge, zanesel se je nase, na nezmožljivi notranji kompas. Zanj mirno lahko rečemo, da je bil »človek za vse čase«. Pokončen, ponosen, miren, zvest, dober. Na njem je bilo vsekakor nekaj trajnosti arhitekture. Bil je častni predsednik Planinske zveze Slovenije, vreden njenega trajnega spomina. Brez takih stebrov nas Slovencev že zdavnaj ne bi bilo. Spravljen s seboj je mirno zaspal pozno zvečer 27. aprila 2006. ○

Na Kamniškem sedlu (1946). Spodaj: Uroš Zupančič, Marjan Keršič - Belač, Maks Medja; zgoraj: Vlasto Kopač in Daro Dolar

ACONCAGUA

Tretjič na Aconcagui

Gora, kjer imaš čas za razmišljanje

in Boris Strmšek

Počasi stopam navzgor. Pravzaprav grozno počasi, vsaj tako se mi zdi. Poskusim se namreč držati modrosti, da na Aconcagui počasi pomeni hitreje. Pa naj razume vsak to, kakor hoče. Ko je treba navzgor čez ta grušč, ki ga noče biti konec, potem že vsak razume prav.

»Hi! Long way, ha!?!« pozdravim znanca iz baze, menda je Nemec. Saj ne moreš vedeti za vse, od kod so, ko pa jih je toliko, pa vsi tolčemo isto polomljeno angleščino. Njegov odgovor je podoben nekakšni mešanici med grgranjem in sopihanjem. »Ja, ja, see you!« in pozabim nanj. Če jaz hodim grozno počasi, kako pa potem hodijo vsi, ki sem jih do sedaj prehitel. Zdi se mi, da je naša skupina precej bolje pripravljena od večine, ki se potika po tem hribu. Ne ljubi se mi preveč razmišljati o tem, ob odhodu iz baze se mi zdi najbolje izklopiti in razmišljati le o kakšnih »kurbarijah«, kar pač kdo razume pod tem. Iskanje velikih življenjskih modrosti, štetje korakov ali gledanje na uro te lahko hitro sesujejo. Navzdol pridirjva krepko obložen možakar, očitno je zaključil na gori in seli svojo kramo nazaj v bazo. »Summit?« na kratko vprašam. »Si, si!« se nasmeji in oči zažarijo. Čestitam mu in sem mu obenem nevoščljiv tistega piva v bazi, ki ga bo kmalu deležen. In naprej počasi stopam navzgor. Grozno počasi.

Prijazne »kuharice«

»Oglasite se kaj, ko boste šli nazaj proti dolini!« nas povabi Paola, ki je skrbela za nas na Confluenciji, vmesnem taboru na dostopu v bazni tabor. Čeprav preživi skoraj štiri nepretrgane mesece v teh šotorih sredi kamenja, je bilo simpatično dekle vselej nasmejeno. »Ta bi bila za oženit!« smo pokomentirali, medtem ko smo jo opazovali pri delu. Ampak takšnih, kot smo mi, ima verjetno preko glave. Dve noči smo prespali tam, se za aklimatizacijo sprehodili pod južno steno Aconcague, po grušču prilezli do 4300 metrov in se odpravili naprej po neskončnem pesku in kamenju. Pa saj zgoraj na hribu ni nič drugače. Prisopiham čez strmi rob in znajdem se na Kanadi. To je pomožni tabor, ki ga še nikoli nisem uporabil, razen za kratek postanek. Ampak šotorov je kar nekaj, pred tednom ni bilo skoraj nobenega. Mnogim je to prva stopnica na poti proti vrhu. Ki pa marsikoga tudi stane vrha, saj ljudje tukaj izgubljajo čas. Višina je okoli 5100 metrov, 400 metrov višje je že Nido de Condores, mimo katerega zagotovo ne moreš, saj je tam »ta pravi« prvi višinski tabor, marsikdo pa ga uporabi kot izhodišče za naskok na vrh. Tudi mi smo ga in to že na treh odpravah. Trikrat!? Pa verjetno ni zadnjič. Prvič greš zase, potem pa hodiš sem samo za druge.

Gledam, če bi kje videl Primoža. Odšel je naprej, pa bi ga rad dohitel. Verjetno ne ve za vremensko napoved, ki je za naslednje dni precej slaba. Slabo kaže z vzponom na vrh.

Nekaj mi kruli po želodcu, pa takoj pomislim na Adriano in njeno kuhinjo. Le kaj bo v bazi za kosilo? Nisem vzel hrane, ker je še nekaj v šotorih na Nidu. Vseeno pa bi bilo sedaj prav fajn sedeti v jedilnici in čakati, da se odpro vrata in Adriana reče: »Hola, Boris!« ter prinese iz kuhinje dišeče dobrote.

Letos smo namreč izbrali udobnejšo možnost, lani smo si kuhali sami. Vsaj prva dva dneva, potem pa je zapadlo nekaj snega in sta bila v ekipi jokanje in godrnjanje. Nekateri tega niso bili vajeni, mogoče je kdo tudi mislil, da bo to bolj trekning, pa je bila tu takoj slaba volja. In sem najel velik šotor ter majhen štedilnik pri Adriani in je bilo življenje takoj lepše. Še posebej, ker večini ni bilo treba kuhati, za to je najraje skrbel Hinko, naš Primorec. Ja, je bila Adriana vesela, ko me je letos spet zagledala. Za agencijo Los Puquios oziroma Ruddija Parro skrbi za bazne šotore in kuhinjo. Prijazna in natančna punca, včasih tudi malo stroga.

Poiščem vetrovko v nahrbtniku, nekaj piha, pa še prav hladno je. Vreme se očitno slabša in vedno več jih sestopa proti bazi. Okoli vrha se že kotalijo oblaki. Mislim, da bo treba v dolino.

Gor in dol

Naredim še požirek in vržem nahrbtnik na ramena. Čevlji me žulijo, noge imam že vse polepljene. Še nikoli me niso čevlji tako tiščali in žulili kot tokrat na Aconcagui. Kaj hočemo, življenje ni potica. Če preživimo vse ostale težave, bomo še teh nekaj žuljev. Preden grem počasi naprej proti Nidu, pogledam še na uro. Dobro uro in pol sem potreboval za 800 višinskih metrov!? Torej le nisem tako grozno počasen. Okoli vrha veter podi oblake.

Tudi pred dvema dnevoma, ko sem bil na vrhu,

*ni bilo lepše, le vetra ni bilo. Megla, naletaval je sneg in mraz grizel v roke, ostali pa so že sestopali proti Nidu. Ivč Kotnik, Bojan Jezernik, Franci Rupnik in Miran Trošt so bili na vrhu okoli enih popoldne, imeli so še lep razgled, potem pa so vrh skrile megle in oblaki. Ob štirih sem imel na vrhu enako zanič razgled kot lani. A za moj pozni vzpon je bil razlog, saj sem z *Independencie* (6300 m) nazaj na Nido spremil Mateja, ki se je slabo počutil. 800 metrov nazaj navzdol, pa sem nato ob pol enajstih ponovno krenil navzgor. Bilo je dokaj toplo, sijalo je sonce in časa je bilo še dovolj. Škoda za Pavla, Primoža in Mitjo, ki so odnehali, a mraz in višina naredita svoje. Ko sem se na Traverzi 400 metrov pod vrhom pozdravil s člani ekipe, ki so sestopali, sem se odločil, da grem še teh »nekaj« metrov navzgor. Kmalu sem dohitel kakšnih deset postav, ki pa so delovale že nekoliko obupano. Prve snežinke so jih dotolkle do konca. Pod Canaleto so odnehali, jaz pa sem tam pustil nahrbtnik in odšel naprej samo s pločevinko energetske pijače v žepu. Pa sem jo nato prinesel nazaj. Pod vrhom sem dohitel še zadnjega vzpenjajočega. Z Argentincem Jorgejem sva si nato stresala roke in se nekaj trenutkov skupaj veselila, potem pa naju je megla odgnala nazaj proti nižinam. Nekaj kamnov v žep, nekaj meglenih posnetkov in nazaj čez kamenje v Canaleti, ki ga je krasilo bolj malo snega. Zvečer smo bili že vsi člani ekipe v bazi in pivo je zares prijalo.*

Od Kanade proti Cambiu de Pendiente (5200 m), nekakšnemu skalnemu pasu sredi gruščnatega pobočja, pot prečka pobočje proti

Na poti proti gori

levi in se le blago vzpenja. Zdi se mi, da tam spredaj vidim Primoža. Pospešim korak, da ga dohitim. Njegov nahrbtnik je precej velik, upam, da je vsaj lažji, kot je videti. Pozdraviva se in moram mu povedati neprijetno zavedo glede vremena. Nima smisla riniti navzgor, saj v hladnem in vetrovnem vremenu še tisti s precej več izkušnjami obračajo. Da o ozeblinah in vseh ostalih nevarnostih niti ne razmišljam. V slabem vremenu se jih je tukaj že precej izgubilo, tudi umrlo. Ni mu vseč ta odločitev, vendar nima smisla tvegati. Vseeno gre za mojo odgovornost. Bolje nekaj slabe volje kot pa izziivanje nevarnosti.

Že tako sem bil pred nekaj dnevi precej v skrbeh, ko je Miran odšel na vrh brez dogovora in nismo vedeli, kje je. Odšel je na Nido za aklimatizacijo, naslednji dan, ko smo prišli vsi ostali, pa ga ni bilo nikjer, samo njegove stvari so bile v šotoru. Počasi je v zares lepem vremenu prišel do vrha in se nato pozno zvečer mimo našega tabora vrnil v bazo. Konec koncev je važno samo to, da mu je uspelo in se je vse dobro končalo.

Primož se odpravi nazaj proti bazi, jaz pa bom na Nidu pospravil šotore in jih prinesel dol. Jutri se odpravimo proti dolini, saj ne smemo tvegati, da nam zasneži bazo, kakor je napovedano. Sicer pa so tudi štirje Korošci, ki smo jih srečali, že odnehali brez vrha. Aconcagua je videti precej nedolžnejša, kot je v resnici.

Ko se posloviva, pospešim korak in kmalu sem na Nidu. Dobri dve uri in pol sem potreboval iz baze. Najprej se zbašem v enega od šotorov, ker zunaj piha, pa še precej hladno je. Poiščem hrano in se naslednje pol ure bašem ... Več pojem, manj bom nesel nazaj v dolino. Skozi oblake spet posveti sonce in v šotoru postane prav prijetno.

O prijateljih

Kar težko se spet spravim na plano, a nič se ne naredi samo. Veter mi pomaga, da se ne dolgočasim ob podiranju šotorov. Ko pri enem odpenjam zgornjo ponjavo, veter prevrne šotor z menoj vred in komaj ga zadržim, da se ne odkotalim po kamenju nekam proti robu Nida. Pa sploh ne bi bil prvi, lani je odneslo šotor z dvema plezalcema, in ko sta se po 200 metrih ustavila, je bil šotor zanič, onadva pa pošteno

potolčena. Pospešim s pakiranjem, vendar vse bolj ugotavljam, da bom težko odnesel prav vse. Na koncu moram žrtvovati nekaj hrane. Odnesem jo rangerjem, ki so v nekakšnem kontejnerju nedaleč stran. Dežurajo tukaj in jim bodo vse te dobrote prav prišle. Res so veseli in jaz tudi, ker sem nekoliko lažji. Potem pa 25 kilogramov na hrbet in proti bazi. In preklinjam ožuljene noge.

Pa vsaj omrzlin nisem dobil kakor lani, ko sem nato še vsaj dva meseca čutil mravljince v nogah. Sicer sem imel že sredi decembra spet bližnje srečanje z omrzlinami, ko smo plezali v vzhodni steni Brane Smer v kulminaciji. Nizke temperature, tesni čevlji, 12 ur v steni in večinoma na konicah derez ... Mravljince sem čutil skoraj do odhoda na Aconcagua. S takratno soplezalko sem se že davno skregal, ko so me prsti še vedno spominjali na tisti vzpon. Škoda, da se ni znala obnašati do tistih, ki so jo vlačili čez stene. Če nekdo, ki je šele okusil alpinizem in se mora še veliko naučiti, ne spoštuje nekoga, ki ima za seboj dvajset let izkušenj in jih je pripravljen skupaj z znanjem in časom deliti z manj izkušenim, potem je tukaj nekaj narobe. Če imaš takšne prijatelje oziroma misliš, da so prijatelji, potem ne potrebuješ sovražnikov ...

Ko zapuščam Nido, se ozrem naokoli in pomislim, da sem mogoče tukaj zadnjič. Mogoče pa spet pridem naslednje leto. Kdo ve. Za menoj hitro ostajajo metri in kmalu se izza roba prikažejo pisani šotori pod menoj. Jutri pridejo mule po našo opremo, nas pa spet čaka hoja čez neskončne ravnine. Še prej moram obiskati Miguela, ki ima v bazi internet, telefon, pa še pravo galerijo. Je akademski slikar, glavni motiv pa mu je seveda Aconcagua. Fajn poba, lani smo se spoznali in letos smo se kar pogosto družili. Kakšen dan bomo še preživeli v Puentu del Inca, pa spili kakšno pivo pri Mariu v majhni restavraciji, nato pa še nekaj dni Santiaga. Prijateljica Paulina, ki živi tam in se poznamo že od prve odprave na Aconcagua pred štirimi leti, bo vesela. Obljubila je, da me pelje na kakšen izlet. Se že veselim. Pa spodaj je še vedno poletje. Zanimivo, kako lahko človek najde dobre prijatelje na drugih koncih sveta. Odklopim misli, pospešim korak in čez nekaj trenutkov sem že med šotori v bazi. ●

Desno: Južna stena Aconcague

Plezanje z okusom po borih in morski soli

Napoleonica: v objemu Tržaškega zaliva

✍ in 📷 Benjamin Marjanovič

Prav blizu italijansko-slovenske meje, nad Tržaškim zalivom, je plezališče Napoleonica. Zelo verjetno se je plezanje tu začelo razvijati med drugo svetovno vojno. Takrat so se plezalci iz popularne doline Glinščice, ki je ob meji, preselili na kraški rob nad Trstom. Prva med njimi sta bila Berto Pacifico in Guglielmo Benedetti. Preplezala sta veliko smeri in še danes se najbolj plezana prečka imenuje po Bertu. Obstajajo tudi slike slavnega Emilia Comicija v teh stenah že iz tridesetih let, vendar ga ne moremo imeti za začetnika plezanja v Napoleonici, saj je »njegovo ozemlje« zajemalo stene od Devinskega gradu pa vse do Glinščice. V šestdesetih in sedemdesetih letih je začelo zanimanje za stene Napoleonice močno naraščati. Takrat so Enzo Cozzolino, Giorgio Ramani, Bianca di Beaco in drugi uporabljali prečke kot trening za alpinistične smeri.

Razcvet je tukajšnje plezanje doživelo v osemdesetih letih, ko so Andrea Vanerin-Arci, Ezio Gorella in drugi prosto preplezali tehnične smeri iz sedemdesetih let. Prva smer, opremljena s svedrovci, je nastala v sektorju Scudo. Vsakodnevni sistematični treningi na prečkah so te plezalce pripeljali do takšne forme, da so preplezali nekaj smeri, ki imajo še danes le eno ponovitev, npr. Pugaciov (8b+) ali Blu notte (brez ponovitve in brez komentarja o oceni). Takrat so bile preplezane tudi nekatere prečke, kot npr. prečka v Scudu od desne proti levi, ki še danes ni bila ponovljena (ocena nad 8b). Danes je tako zagrelih plezalcev bolj malo. Čeprav je v Napoleonici navrtanih že 173 smeri, je še kar nekaj sten, ki ponujajo lepe linije za nove možnosti.

Za plezalce in sprehajalce

Čudovita lega s pogledom na zaliv, miramarski grad in ob jasnih dneh na Gradež ter furlansko nižino privabijo veliko plezalcev in

sprehajalcev. Slednji imajo na razpolago razgledno, štiri kilometre dolgo sprehajalno pot, ki poteka od Proseka do Opčin. Tistim, ki so prišli sem zaradi plezanja, gotovo ne bo dolgčas. Poleg razgleda in odlične skale vsakdo najde smer, primerno svojemu znanju in okusu. Čeprav je največ smeri vertikalnih ali rahlo nagnjenih, tako da v njih brez dobre uporabe nog ne pridemo nikamor, lahko v nekaj sektorjih pošteno napnemo bicepse. Sivobela skala, ki se na trenutke prelije v rdečo, se ob sončnih zahodih obarva v čudežne barve, ki so najlepše vidne v sektorju Lastrone giallo. Žal ti trenutki trajajo le nekaj minut, dokler sonce ne izgubi svoje moči.

Plezanje je mogoče preko celega leta, le poleti je prevroče, saj so vse stene obrnjene proti soncu. To lego pa lahko izkoristimo v zimskih mesecih. Ob lepih dneh je pod smermi v sektorjih Mano di Fatima in Calabroni prava gneča. Takrat je bolje, da se odpravimo v kak manjši sektor, kot sta Vedetta Italia ali Occhiali. Vse smeri so zaščitene pred burjo, katere sunki

se pogosto približajo hitrosti burje iz Vipavske doline. Burja nas na parkirišču pogosto prestraši, da se oblečemo kot eskimi, na strmih poteh do smeri pa se potem pošteno spotimo.

Scudo, Lastrone giallo in prečke

Poglavje zase so težje smeri v sektorjih Scudo in Lastrone giallo. Tukaj je plezarija zelo specifična, s poudarkom na gibanju. Poleg tega so vse smeri zelo zlizane in tako so nemalokrat ključ do uspeha vremenski pogoji. Ob lepih sončnih dneh nimamo kaj iskati, saj se oprimkov in stopov oprime droben prah, ki nam prepreči trenje plezalk in rok na okroglih prijemih. Tako ima kar nekaj smeri le po eno ponovitev ali pa še čakajo, da bodo preplezane. Potrebna je tudi velika vzdržljivost v prstih, ki jo lokalni plezalci nabirajo na prečkah. To jim daje prednost pred tistimi, ki prihajajo sem le občasno. V rahlo previsnih ploščah so višji plezalci v prednosti pred nižjimi, npr. v smeri Hells bells (7b/c, Lastrone giallo), kjer se v težkem izstopu z lahkoto izognejo nerodnim gibom in brez težav dosežejo verigo.

V Napoleonici se je poleg plezanja z vrvjo prijelo tudi plezanje prečk. To so posamezni gibi ali dolge smeri, ki se plezajo horizontalno in nizko pri tleh. Če vidimo, da giba ne bomo mogli narediti, le stopimo na tla. Tako plezanje je zelo zabavno in dober trening za vzdržljivost, poleg tega pa ne potrebujemo soplezalca. Še posebej zanimivo postane pri gibih, ki so na naši meji. Takrat ga moraš poskušati in poskušati, ko ti uspe, pa je pred tabo že drugi. Poznam kar nekaj ljudi, ki so se tako navdušili nad prečkami, da so plezanje z vrvjo skoraj opustili. Vse več je tudi Slovencev, ki pogosto zahajajo v Napoleonico. Gotovo jih je očarala z dobro skalo in s prijetnim mediteranskim okoljem.

Mano di Fatima

Med sektorji je najbolj obiskan Mano di Fatima. Dosežemo ga po strmi stezici, ki se spušča tik pod parkiriščem in nas pelje mimo sektorjev Grotta del cane, Olimpo in Lunapark. Krajši dostop se spusti preko roba na skrajnem desnem delu parkirišča in nas v strmih ključih pripelje do previsnega, desnega dela sektorja.

V Fatimi se nahajajo tako lažje kot težje smeri. Med lepšimi lažjimi izstopajo Calimero (6b+), Campanula piramidale (4c) in Equinozio (5c), med težjimi pa Banzai (7b), Guerra dei nervi (7c+) in Il padrone assoluto (8a/a+). Lažje potekajo po sivi, kompaktni skali, ki spominja na pakleniško, težje pa so rahlo previsne s slabimi stopi in ostro skalo, ki dopušča le nekaj poskusov. Posebnost je smer Obliqua (7b+) z mnogimi »šalcami« – če imamo težave z majhnimi oprimki in občutljivo kožo, se v tej smeri lahko veselo obešamo. Vsakdo, ki pride v ta sektor, je prijetno presenečen nad ocenami smeri, ki so lažje kot pri enako ocenjenih smereh drugod. Pogosto je smer, s katero se bahaš pred prijatelji, prav iz tega sektorja. Lepoto Fatime lahko občutimo le ob dneh brez gneče. Takrat sta nam lahko že poležavanje pod steno in prepuščanje toplim žarkom dovolj za popoln plezalski dan.

Calabroni

Na drugem mestu po obisku je sektor Calabroni. Med vikendi se gneča lahko primerja s tisto v Fatimi, saj po lepoti okolja prav nič ne zaostaja za njo. Dosežemo ga po strmi stezici, ki se spusti nasproti prečk, kakih sto metrov naprej od sektorja Lastrone giallo. Dostop z glavne ceste Prosek–Trst je prepovedan, ker poteka čez zasebno zemljišče. Za sektor so značilne dolge smeri, skoraj vse daljše kot 20 metrov. Skala je ostra in kompaktna, podobna kot v lažjih smereh v Fatimi, vendar bolj navpična. Plezanje je podobno kot v Črnem Kalu. Dokaz, da je pred milijoni let morje segalo vse do sem, je groba in z luknjicami ter žepki posuta kamnina, v kateri je plezanje pravi užitek. Tu je možno plezati tudi v toplejših dneh, saj je spodnji del smeri v senci ves dan, zgornji pa je deležen ohladitve le zjutraj in pozno popoldne. Z izjemo dveh petic so vse smeri ocenjene med 6a in 7a. Med lepšimi smermi najdemo Il grande vuoto (6c), Sgrunf (6c+) in Piedi sensibili (6b/c). Skala se zaenkrat še upira obrabi in je trenje v njej še zadovoljivo. Lepota belosivih skal se prikupi vsakemu plezalcu in po enem obisku se gotovo spet vrne.

Vodniška literatura: E. Švab, J. Skok, D. Perhat. Plezališča brez meja. Sidarta, 2003. ◉

Alpinistični odsek Kamnik

✉ Irena Mušič

Kar težko je začeti predstavitev odseka, ki ima za sabo takšno zgodovino kot Alpinistični odsek Kamnik. V tem odseku se je namreč v preteklosti dogajalo veliko lepega, prijateljskega in, kot nam še vedno polaga v ušesa naš Metod Humar, »tist', k'r je dobr' za druž'no«. Uspehi, vrhunski plezalni vzponi in uživanje v gorah pa se vedno družijo s tragičnimi zgodbami, smrtjo in bolečino. Vsega je bilo veliko, zlasti bolečine je vedno preveč.

Začetki

Alpinistični odsek Kamnik pri podružnici SPD Kamnik je bil formalno ustanovljen 27. 4. 1937; to je bilo logično nadaljevanje aktivnosti plezalcev v 30-ih letih prejšnjega stoletja. Kamniške Alpe po I. sv. vojni seveda niso imele takšnega obiska plezalcev in planincev kot v današnjih časih, le drenovce je pot včasih zanesla tja gor. Če se leta 1932 v Kamnik ne bi preselil vnet alpinist Karel Biško, ki je bil član Turistovskega kluba Skala in je našel v domačinu Pavlu Kemperletu navdušenega somišljenika, se v tem mestu mogoče ne bi pisala takšna alpinistična zgodovina, kot se je. Plezanje se je začelo. Pomembno je bilo leto 1939, v katerem je naveza Bine Benkovič-Pavle Kemperle preplezala dotlej najtežji problem v Kamniških Alpah, ostenje Rzenika, in sicer po sredini njegove SZ-stene. Verjetno širši plezalski javnosti tudi ni znano, kdo je izumitelj lesene zagozde za širše razpoke: to je Pavle Kemperle, ki jo je prvič uporabil v Glavi Planjave.

Po II. svetovni vojni

Odsek je zopet zaživel leta 1946, naveze so plezale v lažjih,

z juga dostopnih smereh v Kamniških Alpah. Skale južnega pobočja Starega gradu nad Kamnikom pa so postale poligon za izpopolnjevanje tehnike. V tistem obdobju so poleg Kemperla in Benkoviča plezali tudi Adolf Čebulj, Lojze Čebular, Albert Štupar, Anica Bregar ... Organizirana je bila tudi prva odprava AO Kamnik leta 1952 v Visoke Ture in Lienške Dolomite. Tja so se lepo pripeljali kar s kolesi. Odsek je poskrbel tudi za literarno raven delovanja in je leta 1951 izdajal svoje glasilo Glas gora; urednik je bil Adolf Čebulj. Žal pa je delovanje odseka v letu 1955 popolnoma zamrlo.

Vzponi in padci

Plezanje pa ni zamrlo in že čez dve leti so se odseku pridružili obetavni plezalci, ki so v naslednjih letih veljali ne samo za vrhunske kamniške, temveč slovenske alpiniste. Pavle Šimenc in Tone Škarja sta preplezala novo Levo varianto v južni steni Kogla, prvi kamniški vzpon VI. stopnje. Da pa tudi avanture ne bi manjkalo, so alpinisti poskrbeli za vzponom po Slovenski smeri v Steni kljub -23°C , popol-

Na Planjavi 29. januarja 1961: skozi Wissiakovo grapo na vrh in sestop v Repov kot. Od leve proti desni: Pavle Šimenc, Miha Habjan in Metod Humar.

☞ Tone Škarja

Pavle Šimenc pri prvenstvenem vzponu v severni steni Dolgega hrbta leta 1962 📷 Tone Škarja

ni neizkušnosti v zimskem plezanju ter slabi in nepopolni opremi; po 3 dneh so jo končno zapustili. Tega si v današnjih časih ne moremo več niti predstavljati. Po nekaterih reorganizacijah v odseku in nakupu prepotrebne opreme se je v kamniškem odseku plezalo zelo dobro, primerljivo s preostalim slovenskim prostorom. Metod Humar, Tone Škarja in Pavle Šimenc so le tri imena vrhunskih alpinistov, ki so zaznamovala plezanje in ustvarjala zgodovino AO Kamnik v 50. in 60. letih 20. stoletja, poleg tega pa bili tudi prvi Slovenci, ki so samostojno plezali velike ledne stene Zahodnih Alp. Zelo dobre vzpone sta opravljali tudi Helena Lužar in Jožica

Trobevšek. Leta 1963 je bilo prvič organizirano tekmovanje v smučanju na Kamniškem sedlu v spomin na ponesrečenega alpinista in reševalca Alberta Štuparja; nato je potekalo kar 25 let z nazivom Štuparjev memorial. V 60-ih letih se je končno tudi tedanjim jugoslovanskim oziroma slovenskim alpinistom odprla pot v Himalajo in leta 1965 so se Metod Humar, Pavle Šimenc in Tone Škarja udeležili II. odprave JAHO (Jugoslovanska alpinistična himalajska odprava). Njihov cilj je bil 7902 m visoki Kangbačen, ki žal ni bil dosežen; je pa Metod Humar z Ljubom Juvanom in dvema šerpama osvojil Jalung Ri, 7538 m visoki vrh v grebenu, in tako postavil slovenski višinski rekord. Žal se je v letu 1966 zgodila smrtna nesreča Draga Geršaka in Ceneta Grčarja, ki je nekatere tako prizadela, da so celo prenehali plezati. Kriza se je nato nekoliko umirila in člani odseka so leta 1967 prvič odšli v Paklenico; tam so se seznanili s plezanjem v trdnem in ostrem apnencu. Poleg nesreč pa aktivnost odseka po navadi nekoliko zavre tudi menjava generacij. Ta je potekala v naslednjih nekaj letih in končno minila leta 1971. Tistega leta sta Janez Kosec in Bojan Pollak posnela prvi kamniški alpinistični film *Tri spominske smeri v Vežici* (film o plezanju v spomin na Ano Klasinc - Huniko, Miho Laha in Marjana Perčiča). Poleg odprav v Zahodne Alpe, na Kavkaz in v Paklenico se je začelo tudi nekajletno sodelovanje Kamničanov s Poljaki iz Kluba Wysokogorskim iz Katowic.

Odprava AO Kamnik na ljubljanski železniški postaji ob odhodu v Chamonix leta 1961. Od leve proti desni: Metod Humar, Helena Lužar, Tone Škarja, Pavle Šimenc, Marko Voljč, Jožica Trobevšek in Miha Habjan.

📷 Tone Škarja

70. leta so plezalsko zaznamovali Bojan Pollak, Jernej Koritnik, Tone Trobevšek, Dušan Podbevšek, Janez Ažman, Stane Klemenc, Marjan Kregar, Janez Benkovič, Irena Markuš in Marička Škrlep, če omenimo le nekatere iz množice dobrih plezalcev odseka in zelo odmeven vzpon Bojana Pollaka, Staneta Klemenca in Ceneta Kramarja; 1. zimsko ponovitev Zajede v Šitah leta 1974. Bojan Pollak pa je že leta 1973 na roke napisal plezalski vodniček za področje Korošice, ki je pomenil tudi nov

pristop k taki literaturi, saj je bila poleg opisa smeri narisana tudi shema, vse višine pa so bile premerjene z višinomerom. Sredi 70. let je prišla tudi dokončna odcepitev Alpinističnih sekcij Domžale in Mengeš od Alpinističnega odseka Kamnik, saj sta glede na število in kvalitetne plezalce postali (pre)močni in dosegli pogoje za samostojno delovanje. Konec sedemdesetih so Kamničani začeli plezati tudi po zaledenelih slapovih; med prvimi je bil na vrsti Sinji slap, ki sta ga preplezala Janko Plevel in Dušan Podbevšek.

Klasični alpinizem ali prosto plezanje?

Naslednje desetletje je zaznamoval prehod od klasičnega alpinizma k izzivom prostega plezanja, spremenila se je tudi temeljna vrednota alpinizma: cilj je bil manj pomemben kot način, kako je bil dosežen. Plezalci so se začeli preizkušati v smereh z oceno, višjo od VI. po lestvici UIAA. Že leta 1983 je Danilo Golob preplezal Ameriško smer v Sivnici (VII+, 20 m) v gojzercjih, Marko Prezelj pa je tri leta pozneje prvi izmed Kamničanov zmagel vzpon VIII. težavnostne stopnje (Marija Pomočnica v Koglu). Tudi Zahodne Alpe so bile prizorišče dobrih vzponov, saj je Janez Benkovič z Matjažem Wiegelerjem leta 1988 splezal na Walkerjev steber v

Na enem od sprejemov med alpiniste, kjer je vedno veselo

Marko Prezelj

jem leta 1988 splezal na Walkerjev steber v Grandes Jorasses in tako kot prvi Kamničan zmagel trilogijo Alp: severno steno Eigerja in Matterhorna ter Grandes Jorasses. 1987 leta pa je Marjan Kregar osvojil Daulagiri, edini slovenski »zimski« osemtisočak. Marko Prezelj, Rado Nadvešnik, Matjaž Wiegeler in Tomaž Humar so začeli in tudi v 90-ih letih nadaljevali bero najtežjih vzponov. Najvišji vrhovi na svetu so bili še vedno aktualni in v letu 1991 je bil največji alpinistični dosežek prvenstveni vzpon Marka Prezlja in Andreja Štremflja (AO

Pečenje hrenovk - zimski bivak pod Raduho

Vladimir Habjan

Kranj) na Južni vrh Kangčendzenge. Vzpon sta opravila v čistem alpskem slogu in zanj prejela priznanje Zlati cepin, ki ga vsako leto podeljuje mednarodno združenje Groupe de Haute Montagne za najboljše alpinistični dosežek. Še en Zlati cepin je prišel v roke člana AO Kamnik, in sicer Tomaža Humarja, ki je leta 1996 skupaj z Vanjo Furlanom (AO Železničar) preplezal SZ-steno Ama Dablama, 6828 m. Odsek je leta 1990 zgradil prvo plezalno steno v športni dvorani v Kamniku, po 15 letih (konec leta 2005) pa jo je nadomestila nova, moderna stena na podstrešju Doma kulture. Sprva je bilo športno plezanje za člane odseka samo dodatni trening za doseganje vrhunskih alpinističnih dosežkov, Uroš Perko pa je dokazal, da to vendarle ni le trening. Prebil je led – IX. stopnjo po lestvici UIAA – in začel plezati v težkih športno-plezalnih smereh do 8a ter postal prvi Kamničan in eden redkih Slovencev, ki so preplezali smer X. stopnje. Pojavil pa se je tudi rod mlajših plezalcev: Klemen Mali, Damijan Kočar, (♣) Matej Mošnik ... ki so opravljali vzpone v slogu svojih predhodnikov.

Življenje in delo AO Kamnik danes

Kakšno je življenje odseka zdaj? Vsak četrtek imamo v prostorih PD Kamnik redne sestanke, ki se jih člani, tako mlajši kot malo starejši in najstarejši, kar redno udeležujemo. Po uradnem delu je pogosto na vrsti tudi kakšna predstavitev aktivnosti članov z diapozitivi ali digitalnimi fotografijami. Alpinistična šola, ki jo je letos vodil Matjaž Šerkezi, nadaljuje tradicijo izpred več desetletij. Začne se vsako jesen in traja do junija, vanjo pa se vpiše precejšnje število novih, plezanja željnih mladih, ki nato na predavanjih in velikem številu skupnih tur, tako zimskih kot

letnih, spoznavajo čare gora. Kot je v življenju navada, se nekateri mladi začnejo kaliti v vrhunske plezalce, kakršen je pri nas zdaj Matej Kladnik, drugi pa skrbijo za prepoznavnost odseka na drugih področjih (šola, tabori ...). Vsako leto se organizirajo tudi plezalni tabori v tujini in doma, kot je npr. Pipa miru na Korošici; na Korošici je vsako jesen tudi nogometna tekma. Kot vedno je med prvomajskimi prazniki aktualna Paklenica, vsak januar je pohod na Grintovec v spomin na vse preminule kamniške alpiniste ... V poznih decembrskih večernih urah pa na Kamniškem sedlu vsako leto poteka tudi sprejem novih alpinistov (letos jih je kar 5!) med člane AO, ki pomeni tudi lep konec leta in druženja med prijatelji. Pohvaliti se moramo, da je sodelovanje odseka in planinskega društva vzorno. Ne nazadnje tudi zato, ker je sedanji predsednik PD Kamnik Ivan Resnik hkrati član alpinističnega odseka.

Sedanji načelnik Alpinističnega odseka Kamnik je Matjaž Šerkezi, naš uradni naslov pa se glasi Alpinistični odsek Kamnik, Šutna 42, 1240 Kamnik. Več o pestri zgodovini odseka si lahko preberete v knjigah 1893–1993 Zbornik Planinskega društva Kamnik, 1993, PD Kamnik in prva podružnica slovenskega planinskega društva, Zbornik II. 2003, 2003, PD Kamnik. Spletno predstavitev pa še pripravljamo. ◉

Vzpon s tečajniki na Veliki Klek

Matjaž Šerkezi

naša smer

Oaza divjine

Resnikova smer v Križevniku

✍ in 📷 Tanja Grmovšek

Prvič sem za Križevnik slišala kot drobno šestletno dekletce, ko sem čepela na vroči peči v koči šaleških alpinistov na Okrešlju. Prijatelji mojega očeta, alpinisti in gorski reševalci, so ob večerih vedno obujali spomine na svoje prigode v okoliških stenah in Križevnik je imel v teh zgodbah posebno mesto. Zame je bilo poslušati zgodbe starejših alpinistov nekaj najlepšega, sama ušesa so me bila. V spominu mi je ostala zgodba vedno hudomušnega Marjana Preloga - Jaka, kako je zaigral nesrečo v severni steni Križevnika in zbobnal skupaj vso celjsko GRS. Prijatelji so akcijo vzeli resno in ga več ur nosili čez težko prehodni svet v dolino, na koncu pa naj bi ponesrečenec Jaka vstal z nosil, nehal tarnati in izmučenim prijateljem razodel ukano navidezne akcije. Reakcije so bile temu primerno burne, on pa je verjetno le želel malo poskrbeti za njihovo kondicijo.

Mogočno ostenje nad Robanovim kotom

Precej odročna in skrita severna stena Križevnika (1909 m) leži nad idiličnim krajinskim

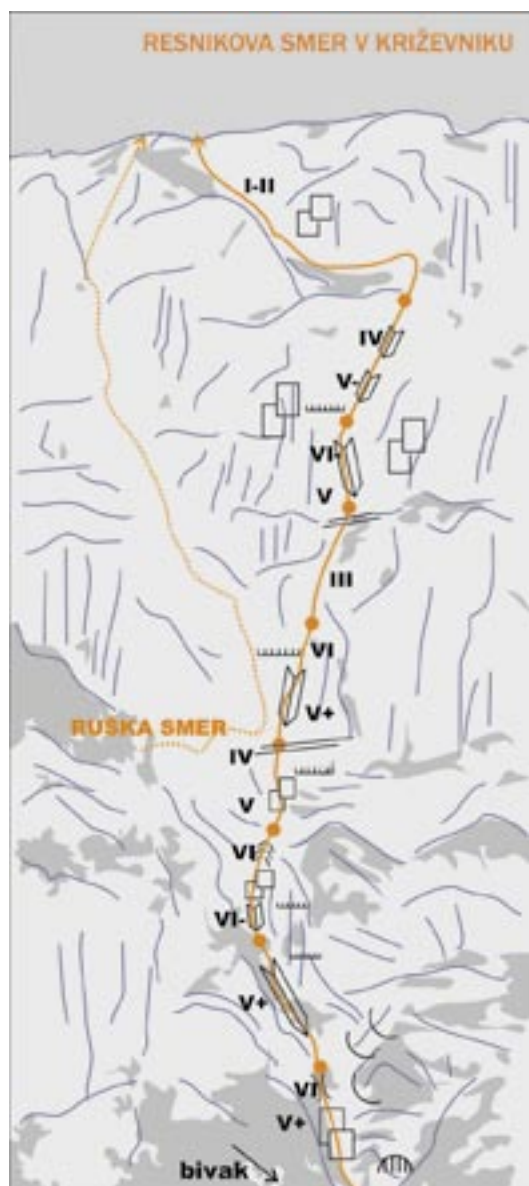
parkom Robanov kot. Glavna stena je nekakšen osrednji del širokega ostenja številnih z grapami prekinjenih manjših sten. Ostenja Križevnika odlikuje odlična, čvrsta skala, katere kakovost je primerljiva s skalo v bližnji Vežici.

Stene nad Robanom so postale aktualne v povojnem času, Križevnik pa so začeli odkrivati šele v šestdesetih letih, ko sta ob pomoči domačinov v slikovito votlino pod še vedno nedotaknjeno osrednjo steno prva prišla na ogled Dušan Kukovec in Vanč Potrč. Stena je bila za tedanje čase izjemno strma in nedostopna, pravi izziv za alpiniste. Naslednje leto, spomladi 1961, sta preplezala Ruško smer, ki po mojem mnenju v najtežjem raztežaju postreže s še za današnje čase zahtevnim plezanjem. Drzno speljana linija čez takrat še deviško steno. Dušan je nato v steni nanizal še pet prvenstvenih ter še vedno budno spremlja vse dogajanje v njemu tako ljubih stenah.

Frančkov krajstvo

Pravi razcvet je stena Križevnika doživela v osemdesetih letih z neutrudnim Frančkom

Knezom, ki je z raznimi soplezalci nanizal več kot polovico vseh smeri. Preplezal je tudi po pet prvenstvenih v enem dnevu in je zagotovo najboljši poznavalec vsega ostenja. Franček se je najprej ogrel za stene v ostenju Poljskih devic, nato je prešel na glavno steno Križevnika in vse do devetdesetih nadaljeval nizanje smeri v čudovitem predostenju Križevnika. V njem je preplezal več kot sto prvenstvenih smeri, med katerimi so nekatere prave lepote, a ponujajo resno plezarijo. V tistem obdobju je

Risba: Barbara Žižič

nastalo tudi nekaj zelo težkih smeri; mnoge še kar čakajo na prve ponavljalce.

Za Frančkove smeri je značilno, da so precej skopo opremljene in so prav zato odlični izziv tudi za današnje generacije. V plezalnem vodniku za Robanov kot je še vedno precej smeri, katerih ocene in dolžine na prvi pogled niso nič posebnega (npr. IV+, A1, 180 m), a ti čas (7 ur), ki je zapisan ob tem, da misliti. Še posebno takrat, ko se močno zadihan, »navit v roke in glavo«, znajdeš v takšni smeri. Smeri tukaj ne gre podcenjevati, dostopov in sestopov ter dolžin sten pa tudi ne. V sicer le 200 metrov visoki smeri te kaj hitro preseneti noč.

Le želim si lahko, da bi stene nad Robanovim kotom ostale tako prvobitne, kot so jih zapustili prvi plezalci in kot jih lahko doživljajo še današnje generacije plezalcev! Zanimivost celotnega ostenja je namreč, da se za varovanje zlahka uporabljajo zatiči in metulji. Tudi zato bi bilo kakršno koli trenutno tako aktualno opremljanje starih smeri s svetrovci pravo poslanstvo nad tamkajšnjimi smermi in stenami.

Soba z razgledom

V bivač pod Križevnikom sem se lani vrnila več kot petnajst let po svojem prvem obisku. Največji ljubitelj tega samotnega bivača je trenutno moj oče, ki se skoraj vsako leto odpravi v ta gorski raj in strašno rad vodi svoje prijatelje po brezpotjih. Tudi njegove tri ženske so doživele dan, ko je bilo treba pogledati, kaj se skriva tam nekje zgoraj, v sobi z najlepšim razgledom. Predvsem moja mama ne bo verjetno nikoli pozabila dostopa čez številne grape in jahanja podrtega debla, ki je še vedno na istem mestu in ti omogoči malce lažji prehod čez skalni skok. Dostop je glede na oddaljenost in odročnost stene konkreten kondicijski in orientacijski zalogaj, a vreden vsake kapljice potu.

Bivač je dobro izhodišče za večdnevno plezanje in premore celo vodo, ki se nabira v zadnji votlini. Ob dežju je idealno zatočišče za neskončne debate o tem, kaj vse bi se še dalo preplezati in kam vse je še treba oditi. Hkrati je prav tako posrečen kraj za razcvet romanc ali zgolj oddih od hitro letečega vsakdanjika. Votlina, ki je tako rekoč sredi stene, naj ostane brez smeti in takšna, kot so jo našli, ko se je iz nje izselil medved.

Najbolj pogosto obiskana smer

Resnikovo smer sta leta 1971 preplezala Dušan Kukovec in Marjan Prelog - Jaka ter jo posvetila ponesrečenemu prijatelju. Nekoč je veljala za najzahtevnejšo v gorstvu in je pogosto obiskana ter temu primerno tudi dobro opremljena. Kar štirje raztežaji v njej segajo v šesto težavnostno stopnjo in poskrbijo za konstantno plezanje. Kot pri vseh smereh v okoliških stenah je priporočljivo imeti s seboj metulje ter zatiče, predvsem za težje raztežaje, v katerih so lesene zagozde in klini že ugledali svoj konec.

Najboljši je vstop v smer, saj začneš plezati neposredno iz votline. Smer je speljana čez osrednji, najbolj monolitni del stene. Plezanje je vse od začetka precej strmo in izpostavljeno in poteka po naravnih razčlembah. Sredi smeri priplezaš na udobno travnato polico, s katere se zazreš na levo v strme in na videz težko prehodne monolitne plošče, ki še čakajo na kakšno sodobnejšo težko smer. Zagotovo si to smer vsak zapomni po osrednjem raztežaju, ki poteka čez izrazito, zelo opazno zajedo; ta ponuja zelo lepo plezanje in oprimke prav tam, kjer jih potrebuješ. Po tem raztežaju težave popustijo in treba je poiskati prehode proti desni do vršne police, ki objema zadnji del stene; žal se smer po gredi umakne na levo iz stene – vse smeri se izognejo njenemu zgornjemu delu, ki bi lahko ponudil še kakšnih 100 metrov plezanja v lepi okolici.

Resnikova smer, VI/V, 350 m

Dostop: Za obe varianti je potrebno malo občutka za orientacijo in brezpotja, od katerega so tudi odvisni časi dostopa in sestopa (2–4 ure). Dostop z Dleskovške planote: s Planine Ravne, do katere se lahko pripeljemo z avtom, nekaj časa sledimo markirani poti proti Korošici, nato pa krenemo proti desni, proti Planini Polšak. Nemarkirani poti sledimo na vršni greben med Poljskimi devicami in Križevni-

kom, potem pa po grapi južno od vrha Križevnika sestopimo pod steno.

Skoraj udobnejši in hitrejši je dostop iz Robanovega kota. Iz doline sledimo dobro uhojeni poti do partizanske bolnišnice, nato pa sledimo slabo uhojeni poti proti desni in zatem po grapi navzgor. Ko dosežemo Turnič v predostenju, gremo pod njim na desno, ves čas skozi grape; te nas pripeljejo na sedlo, s katerega uzremo glavno steno Križevnika. Nekoč je bila ta pot opremljena z rumenimi markacijami, ki so zdaj precej zbledele.

Sestop: Z vršnega grebena sestopimo po Reševalni smeri, ki poteka v območju velike grape in nato nazaj k bivaku. Od bivaka se dvignemo nazaj na sedlo in sestopimo po grapi pod steno predostenja, ki nas pripelje na levo stran Turniča, do smeri Svoboda. Skozi bukov gozd se spustimo do partizanske bolnice; pri tej znova pridemo na uhojeno pot. Z vršnega grebena lahko skozi ruševje tik ob robu stene nadaljujemo pot tudi proti desni na vrh Križevnika, od tam pa po dobro uhojeni poti proti Planini Polšak in Planini Ravne.

Vodniška literatura: Plezalni vodnik KSA, Robanov kot, Planinska založba Slovenije, 2002. Slovenske stene, Didakta, 2003. ◉

Prva E11

Dave MacLeod je trenutno eden najboljših britanskih plezalcev. Nazadnje je to dokazal s prvim vzponom v direktnem izstopu iz smeri Requiem (E8, 6b) na Škotskem. Legendarno smer je prvi preplezal Dave Cuthbertson leta 1983 in je pomenila mejnik v tradicionalnem plezanju. MacLeod je Requiem končal naravnost namesto z običajnim izstopom na desno. Vse varovanje je namestil sproti, na ključnem mestu pa je pred uspešnim vzponom padel kar devetkrat po dvajset metrov, zadržal pa ga je najmanjši zatič ... Smer je ocenil z E11 7a, to je nekako 8c po francoski lestvici, kvaliteta varovanja pa je, ob doslej prvi oceni E11 na svetu, verjetno res borna; pomeni dolg padec in nihaj na slabem varovalu. MacLeod je to izkusil na svoji koži, saj se je ob enem izmed neuspešnih poizkusov močno poškodoval. Sicer pa pogled na MacLeodov curriculum vitae govori, da gre za univerzalnega plezalca. Pozimi je preplezal smer The Hurting XI, 11 na Škotskem, ki je označena z M9/10 z možnostjo usodnega padca, ter športne smeri z oceno 8c in 8b (solo), balvanske smeri stopnje 8b in kombinirano M12.

T. J.

Brez klinov v Dolomitih

Južnotirolca Arnold Senfter in Martin Moser sta minulo zimo preplezala novo smer v severni steni Croda Rossa (3146 m) v Dolomitih. V petih dneh med decembrom in marcem sta preplezala šest raztežajev dolgo smer Clean e Morto z oceno VI, A3. Vzpon se ne bi znašel med novicami, če se Italijana ne bi lotila smeri brez uporabe svetrovcev in celo klinov. Celotno smer sta preplezala ob pomoči zatičev in metuljev, pri tem pa jima je pomagala odlična razčlemba, ki ju je vodila prek stene. "Ne samo, da nama je težavnost plezanja dala večje zadoščenje, temveč je to, da nisva uporabljala svetrovcev in klinov, pomenilo tudi večjo kakovost plezanja," sta dejala plezalca in nadaljevala: "Danes je pomembna samo ocena, vse preostalo ne šteje. S svetrovcem pri popku se da preplezati vse ..." To je sicer res, res pa je tudi, da sta pri slogu plezanja malo popustila in bi jima lahko odgovorili: "Tudi s fiksnimi vrvmi se da preplezati vse." Vsak dan preplezati le en raztežaj in nato oditi v dolino na počitek tudi ni ravno vrhunski alpinizem. Sicer pa imata poleti namen smer preplezati tudi prosto.

T. J.

Dolge smeri v Španiji

Člani alpinističnih odsekov Rašica in Kranj se radi družijo, potujejo naokoli in se velikokrat odpravijo v kraje, v katerih pred njimi ni plezalo veliko Slovencev. Tokratna ekipa, v kateri so bili Živa Grgič, Dejan Ristič, Edi Buljič in Urša Perčič, je prvomajske praznike preživela v Španiji in Franciji. V Španiji so preplezali dolge smeri, in sicer na območjih Montserrat, Vila nova de Meia in Terradets. Vse smeri so

bile dobro opremljene. Večina jih je bila opisanih v vodničku 100 najlepših smeri Katalonije. Začeli so v Montserratu in v gori Cavall Bernat preplezali Punsola Reniu (6b+, 240 m). V Montsecu de Rubies so v gori Roca dels Arcs preplezali Musical Express (6b, 220 m) in Tierro de nadie (6b+, 180 m), v Roci Alti pa Pornoestar (6b, 105 m). V Montsecu d'Ares so v Paretu de les Bagasses preplezali smeri Aqualum (6b+, 215 m), Cade (6b+, 580 m) in spodnji del Tutti fruttija ter zgornji del smeri Cha Cha Cha (6b, A0, 225 m), v Roci Regini pa smer Postmorten (6c, A0, 300 m).

T. J.

Lisa Rands v E8

Angleške plezalce med drugim odlikujejo zelo stroga etična pravila in tem primerna svojevrstno plezanje in ocenjevalna lestvica v tradicionalnih smereh. Vse tovrstne smeri so ocenjene ne le glede na težavnost, ampak tudi zahtevnost oz. kakovost varovanja. Američanka Lisa Rands pogosto obiskuje angleška središča tradicionalnega plezanja in se je že dodobra vživela v tamkajšnje razmere. Leta 2004 je kot prva ženska preplezala smer z oceno E8 (End of the affair) in s tem stopila v vrh ženskih plezalk v tradicionalnih smereh. Pred kratkim je uspela še v smeri Gaia (E8 6c) v Peak Districtu. Smer, ki jo je leta 1986 preplezal Johnny Dawes, je ena izmed legendarnih težkih smeri v gritstonu. Ob visoki oceni E je Lisi povsem verjeti, da je smer z izstopnimi sloperji daleč nad zadnjim varovalom psihično zelo zahtevna.

T. J.

Kopne južne stene

Prvi gorski steni na seznamu pomladnega vplezavanja sta po navadi Rušica in Kogel. Tudi letos je tako. Matej Kladnik in Tadej Trobešek sta preplezala Zupanovo smer (VI-, 220 m) v južni steni Kogla, sosednjega Virensa pa sta preplezala Mojca Volkar in Anže Osolnik (vsi AO Kamnik). V glavnem je bilo vse suho, sestop izpod stene do avta pa so opravili po zasneženi grapi, in to v petnajstih minutah. V JV-steni Rušice so plezali in uživali Rok Šisernik (AO Slovenj Gradec) in Matjaž Jeran (AO Lj. Matica) ter Aljaž Tratnik in Tomaž Jereb (oba AO Idrija). Prva sta preplezala Ago (VI, 250 m), druga pa Zahodno zajedo (V/IV, 200 m). Rok Blagus in Jurij Hladnik sta prosto preplezala zahtevnejšo, a že kar lepo opremljeno smer Za prjatlice (VIII+/VI+, 220 m).

T. J.

Iz Avstralije

Avstralija je bila konec osemdesetih ena izmed vročih športnoplezalskih lokacij. Najboljši športni plezalci so hodili tja in preplezali nove smeri, ki so sodile med najtežje na svetu. Lord of the rings in Punks in the gym sta dve izmed najbolj znanih. V zadnjem desetletju je razvoj opešal in Avstralija, kar zadeva težavne športne smeri, caplja daleč za Evropo

in Ameriko. Pred kratkim pa se je le nekaj premaknilo. Garth Miller je sredi aprila preplezal novo smer One on one v Blue mountains in jo ocenil z avstralsko oceno 33/44, to je 8c/c+ po francoski lestvici. Če bo ocena potrjena, bo to najtežja smer na kontinentu. Tudi tamkajšnje plezalko so aktivne. Monique Forester je opravila tretji vzpon v smeri Larger than life z oceno 31 (8b). Monika ima »pod seboj« že sedem smeri te težavnosti, a je 40 metrov dolgo Larger than life ocenila za svoj najboljši vzpon. T. J.

Smučarski niz Maje Lobnik

V minulem aprilu je Maja Lobnik (AAO Kozjak) nanizala osupljiv seznam zanimivih alpinističnih spustov. Z Andrejem Mesnerjem, Davidom Miščičem in Rokom Erjavcem (oba APD Kozjak) je opravila z letošnjo obvezno turo vseh, ki se imajo za alpinistične smučarje – Kramarjevo smerjo s Črnim grabnom (V, S6, 700 m) – in isto popoldne skupaj s Samom Kociprom (AO Vertikalca) še z Lenuhovo (IV+, S5, S6–, 350 m) v Begunjski Vrtači. Ista ekipa je pozneje presmučala še smer Zapiralka v ostenju Debele peči (V, S6, 1000 m). Andrej, Samo in Maja so se nato peš odpravili iz Mojstrane in smučali s Pihavca na Kriške pode (III+, S4+, 600 m). Maja in Andrej sta ves dan gledala mogočni Razor in želja je bila močnejša od domenjenega urnika izleta, zato sta bivakirala v zimski sobi na Kriških podih. Menda je bilo kar hladno (?), saj nista imela s seboj vžigalnika. Zjutraj sta se povzpela na Razor in odsmučala po smeri Zanka (IV, S5, 800 m). Z Urošem Cerarjem je Maja opravila prvo ponovitev grape desno od Pripravnškega stebra v Planjavi. V zahodnem ostenju Brane je z Andrejem Mesnerjem opravila prvenstveni spust, Prodano nevesto (V, S6, 250 m), in končala turo po Kotliškem grabnu. Konec aprila sta s severa odšla na Mrzlo goro v območju smeri, ki so jo dan prej prvi presmučali Borut Črnivec, Andrej Terčelj in Tone Kajzer. Z vrha sta smučala naravnost v severne vesine po svoji prvenstveni varianti (V, 400 m) in nato ob prečenju na desno v spustu dosegla smer vzpona v spodnji polovici. Poleg omenjenih spustov je Maja aprila z različnimi spremljevalci opravila še šest smučarskih spustov, nekatere kar pred službo; po Slovenski grapi in Mangartsko sedlo (IV+, 350 m), po Mladinski smeri (IV, S5–, 450 m) v Kočni, po Grapi v vzhodnem pobočju Tosca (III+, 300 m) in po južnem pobočju Malega Draškega vrha (III+, S4+, 250 m), z Rjavine v Žleb ter po Severni steni v Stolu (IV, S5, 400 m) v Medvedji dol. T. J.

Tehnika v Ospu

Dejan Koren in Jure Juhasz sta se lotila tehnične plezanja. V dveh koncih tedna sta preplezala smer Pustite upanje vi, ki vstopate (A3+, VII/ VI+,

A2, 150 m). Smer so leta 1994 preplezali Janko Oprešnik, Tomaž Humar in Grega Kresal. Koren in Juhasz sta za smer potrebovala 20 ur učinkovitega plezanja. Najbolj sta potarnala nad drugim raztežajem, ki je hudo previsen in krušljiv, ter nad predzadnjim, v katerem je treba kar precej plezati s hudičevimi krepeljci. Jure je ob tej priložnosti opazil, da je stena še nekoliko bolj krušljiva, da je po smereh še več ptičjih iztrebkov, veliko pa je tudi prahu, ki ga pred leti ni bilo toliko. Razlog za to je verjetno predvsem majhen obisk tovrstnih smeri. T. J.

Prvenstvena spusta s smučmi

Urban Golob (AO Lj. Matica) in Matej Kovačič (Akademski AO) sta se odpravila v Robanov kot z namenom, da bi smučala po spodnjem delu Kopinškove smeri, začeni pod izrazitim stolpom v SV-grebenu. Ko sta se znašla tam, sta opazila, da precej ugodno zasneženi prehodi v območju gornjega dela smeri, ki je v zadnjih desetletjih zavarovana in se imenuje Kopinškova pot, dajejo upanje na smučanje prav z roba stene. Tudi »od blizu« sta v gornjem delu našla odlične razmere za sicer strmo in izpostavljeno smučanje (dve mesti S6). Smučati sta začela z grebena oz. roba severne stene. Niže v žlebu, ki sicer ni več tako strm, sta risala zavoje v precej gnilem snegu (na nekaj mestih S5). Po podatkih, ki so na voljo, sta Matej in Urban opravila prvi spust prek vzhodnega ostenja Ojstrice. Primož Brišnik, Vital Vek in Blaž Vrabec so smučali z vrha Planjave na Sukavnik in nato po grapi desno od Pripravnškega stebra v Z-steni Planjave. Tehnične karakteristike dejanja so podali z oceno IV, 50°/40°–45°, 600 m. Ker ni bilo nikjer moč zaslediti podatka, da bi tam že prej kdo smučal, gre verjetno prav tako za prvenstveno smučarsko smer. T. J.

Na snežni deski

Samo Krmelj (AO Lj. Matica) je izkoristil odlične pomladanske razmere in opravil lepo število dobrih spustov. Za ogrevanje je šel s smučarjema Borutom Kozlevčarjem in Žigo Švegljem na Grintavec, od tam pa so se spustili Čez jame (IV, 300 m). Zatem je sam peljal čez Kokrsko greдино (V, S5+, 300 m), ki pripelje z desne v Povno dolino v severnem ostenju Kočne. Nato je nadaljeval proti Jezerskemu. Dobro ogret je stopnjeval težavnost in se kmalu zatem lotil smeri Ski (VI–, S6, 400 m) v severni steni Mlinarskega sedla. Bord je snel za deset metrov na stiku smeri Ski in poti na sedlo, pozneje pa je od Dava Karničarja izvedel, da je prehod, po katerem se da smučati, bolj na levi. Sicer sta v smeri dva skoka, ki ju je Samu uspelo prepeljati oz. preleteti. Dejal je, da so bile razmere dobre le zgoraj in da bi bilo lahko še

malo več snega. Niz je končal spet z Borčijem in Žigo v Žirovski smeri (V, 550 m) v Bavškem Grintavcu. Vsi trije »kerlici« so videli v zgornjem delu sledi bordanja, ki so dokazovale, da je bil nekaj dni pred njimi nekdo tam.

T. J.

Izpiti za alpiniste 2006

Dva konca tedna (12.–14. in 19.–21. maja 2006) so na Vrščiču potekali letošnji izpiti za alpiniste. Kot že nekaj let zapored sta bila zaradi velikega števila prijav potrebna dva termina. Izpite je vodila izpitna komisija Podkomisije za vzgojo in izobraževanje pri Komisiji za alpinizem, ki so jo sestavljali vodja Tomo Šetina in člani Janez Levec, Janez Primožič, Peter Dragar, Slavc Rožič, Roman Robas, Matjaž Ferjančič, Senad Halilović, Matjaž Šerkezi, Peter Mežnar, Jože Celestina, Miha Larisi, Tanja Južnič Šetina, dr. med., in Boštjan Matos, dr. med.

Izpiti so bili sestavljeni iz teoretičnega in praktičnega dela. Teorijo so kandidati pisali v Koči na gozdu, svoje praktično znanje pa pokazali na opremljenem poligonu v severni steni Prisanka. Njihovo znanje ni bilo najboljšo, še posebno glede zimske tehnike in nevarnosti v gorah. Opažamo tudi, da se iz leta v leto slabša izrazoslovje. Tako imamo ferajne, štrike, špage, špaltne, matičarke itn. Krivdo pripisujemo alpinističnim inštruktorjem na odsekih, ki bi morali poskrbeti tudi za ohranjanje slovenskih izrazov. Zato lahko v prihodnje na izpiti za AI in licenčnih seminarjih pričakujemo dodatno temo.

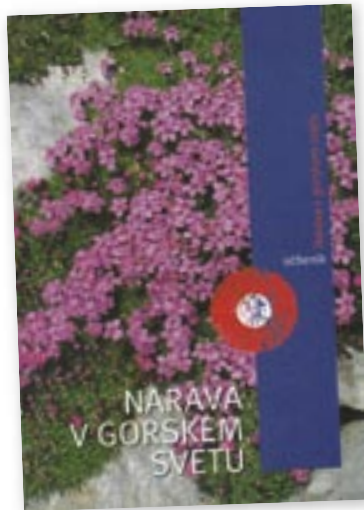
Izpite je opravilo 29 od 54 prijavljenih kandidatov: Robert Hrvatin (AO Lj. Matica), Matej Arnuš (AO Lj. Matica), Rado Miklavčič (AO Lj. Matica), Gregor Malenšek (AO Lj. Matica), Andrej Blatnik (AO APD Kozjak), Gregor Marinšek (PK Rifnik), Aleksander Kostajnšek (PK Rifnik), Anja Karničar (AO Jezersko), Branko Kljajič (AO TAM), Tomaž Jereb (AO Idrija), Primož Ravnikar (AO Radovljica), Dejan Lapanja (Soški AO), Urša Perčič (AO Kranj), Miha Lovrenčak (AO Tržič), Lilijana Štor Krebs (AO Celje Matica), Marjana Prezelj (AO Kamnik), Boštjan Borštinar (AO Kamnik), Aleksandra Lindič (AO Kamnik), Vital Vek (AO Kamnik) in David Semič (AS Ajdovščina).

Popravne izpite so opravili: Matejka Bolčina (AO Litija), Jernej Volk (AO Lj. Matica), Borut Kozlevčar (AO Lj. Matica), Neda Podergajs (AO Lj. Matica), Živa Grgič (AO Rašica), Simon Babič (AO Jezersko), David Lešnik (AO TAM), Andrej Seljak (AO Idrija) in Andrej Erceg (AO Črnuče).

Matjaž Šerkezi,
načelnik PZVI pri KA PZS

Poučno o gorskem svetu

Narava v gorskem svetu, učbenik, Janez Gregori et al.; Zavarovane rastline v gorskem svetu Slovenije, plakat, Peter Skoberne; oboje Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, 2006

Enaintrideset let je minilo od prve izdaje znanega »gamsa« (naslovnica, lične knjižice, ki smo jo gorski stražarji ob siceršnjem pomanjkanju podobne literature imeli za suho zlato. Danes je drugače, podobne literature je več, zato so tudi zahteve bistveno višje. Ko odpremo novo izdajo, po obliki enako seriji vseh učbenikov

**Iz Mladinske knjige Trgovine,
KNJIGARNE KONZORCIJ,
Slovenska 29, Ljubljana**

KNJIGARNA KONZORCIJ

Pete Hill

**The international handbook of TECHNICAL MOUNTAINEERING
David & Charles 2006**

(256 strani, trda vezava, barvne fotografije, cena 8019,00 sit)
Vrhunsko delo in osnovni priručnik za vse (inštruktorje in ljubitelje),
ki plezajo doma in po svetu.

Termini, spretnosti in tehnike so razvrščeni, bralcu prijazno, po abecednem redu.

Knjiga je bogato ilustrirana.

Pete Hill, priznani gorski inštruktor, sodelavec mnogih alpinističnih publikacij, učitelj tečajev plezanja, je tudi soavtor uspešnice Mountain Skills Training Handbook.

in priročnikov, izdanih v zadnjih letih pri Planinski zvezi Slovenije (PZS), brž opazimo razliko. Številne barvne fotografije in nekaj skic popestri dokaj obsežno in bogato besedilo. Kar še opazimo, je obsežen pregled zakonodaje, naravovarstvenih organizacij, zaščitenih območij, živali, rastlin ... Vse to kaže, da se je zavest v zadnjih tridesetih letih vendarle spremenila, morda tudi zaradi večje odprtosti države in vpetosti v svetovno skupnost.

Knjiga *Narava v gorskem svetu »učencu«* najprej razloži sestavo gorskega sveta s poglavjem *Kamniti svet gora* (Jernej Pavšič) – najtežjo tematiko v knjigi bi bilo mogoče predstaviti še nekoliko bolj učbeniško, četudi so nekatere tabele, sheme in fotografije res odlične in močno pripomorejo k razumevanju tal, po katerih hodimo. Poglavje *Pisana cvetna odeja* (Nada Praprotnik, Tomaž Petauer) bralca preko višinskih pasov povede v rastlinski svet gora, kjer so podrobno opisane najpogostejše vrste, ostale pa le naštete. V poglavju *Živali* (Janez Gregori) sledi podroben opis živalskega sveta, prilagoditve le-tega na najtežje razmere, naštetih pa so tudi najpogostejši predstavniki, ki jih bomo opazili s planinskih poti.

Varstvo gorske narave (Peter Skoberne, Marko Selan) pa je tisti del, ki se je od zadnje izdaje najbolj spremenil in posodobil, predvsem zaradi vpliva mednarodnih organizacij in povezav. Skrb za naravo je (oziroma bi morala biti) pač stvar vsega sveta. Povsem za konec pa je v knjigo dodano zanimivo razmišljanje Marka Selana o problemih gorskega turizma.

Ceprav je knjiga grafično lepo urejena, pa so uvodne besede žal komajberljive – ob uporabljeni tipografiji je velikost črk preprosto premajhna. Posodobljeni »učbenik« (tako piše na naslovnici) *Narava v gorskem svetu* bi lahko bil z nekaj več preglednosti kar »Učbenik« (z veliko začetnico) - a bo navkljub kakšnemu »bi lahko bilo bolje« nepogrešljiv pri usposabljanju za naziv varuha gorske narave, tega

sodobnega naravovarstvenega programa komisije za varstvo gorske narave pri PZS.

Ob knjigi pa je omenjena komisija na željo mnogih planincev pripravila tudi nov plakat *Zavarovane rastline v gorskem svetu*, avtorja Petra Skoberneteta – gre za znane »rožice«, ki so leta visele pa planinskih postojankah, pa je papir žal načel zob časa. Novi plakat v sliki in besedi ljubitelja narave na prijeten in nevsiljiv način seznanja z nekaterimi najbolj ogroženimi rastlinskimi vrstami v gorskem svetu Slovenije. Komisija in ljubitelji narave z njo menimo, da bi plakat moral imeti vidno mesto v vsaki planinski postojanki, planinskem društvu in šolskem prostoru, kjer mentorji planinskih skupin vzgajajo bodoče planince.

Marjan Bradeško

Plezalni vodnik za Cassinove stene

Arrampicate Sportive e Moderne fra Lecco e Como, Eugenio Pesci, Versante Sud, Milano, 2006

Milanska založba Versante Sud nadaljuje izdajanje niza odličnih plezalnih vodnikov po plezališčih in stenah v Italiji. Tokrat je ljubiteljem plezanja namenila obsežen vodnik po plezališčih in stenah v okolici Lecca in jezera Como, v kateri je doma tudi legenda plezanja Ricardo Cassin. Vodnik obsega kar 380 strani, v njem pa je predstavljenih 65 različnih plezalnih območij, tako plezališč kakor tudi nekaj višjih sten z modernimi prostimi smermi, ki dosegajo 500 m. Vsekakor je Lago di Como, ki leži med Milanom in italijansko-švicarsko mejo, zanimiv cilj za plezalski dopust, Dolomiti pa tudi niso daleč. Knjiga je sicer v italijanski, v njej pa so tudi povzetki v nemščini. Zemljevidi, sheme in fotografije so dovolj nazorni, da stene zlahka najdemo, še posebno v kombinaciji s kakšnim natančnejšim zemljevidom ali avto-

karto predstavljenega področja. V uvodu najdemo predstavitev sten z osnovnimi pojasnili glede oznak za varovanje ter z ocenami težavnosti, za njo pa primerjalno lestvico določenih smeri in zgodovinsko predstavitev območja. Prve smeri so bile tam preplezane na začetku prejšnjega stoletja. Poglavitne značilnosti vsakega plezališča

(nadmorska višina, orientiranost stene, lepota skale, varnost plezanja, obiskanost plezališča, možnosti parkiranja, dostopnost stene in razne posebnosti) so opisane preprosto s simboli. Glede na zares velikansko število možnosti, ki jih ponujajo stene okoli jezera Como, in glede na mikavnost območja bi bile »Cassinove stene« lahko zanimive tudi za slovenske plezalce, mogoče vsaj za kratek oddih med obiskom švicarskih ali francoskih Alp. Cena vodnika je 25 evrov, več informacij o aktualnih izdajah o italijanskih stenah pa najdete na spletni strani založbe www.versantesud.it.

Boris Strmšek

Pojasnilo Planinske zveze Slovenije

glede na članek »Bitka za ranjence«, objavljen 5. maja 2006 v tedniku Več

Planinska zveza Slovenije se je v času, odkar so v Gorski reševalni službi Slovenije pri PZS (v nadaljevanju GRSS) začeli postopke za organizacijsko preoblikovanje, ki predvidevajo ustanovitev Gorske reševalne zveze Slovenije, izogibala kakršnemu koli razčiščevanju notranjih vprašanj v javnosti.

Žal ugotavljamo, da je čas pred volilno skupščino PZS in predvidenim ustanovnim zborom Gorske reševalne zveze Slovenije po mnenju nekaterih, ki v GRSS pri PZS vodijo politiko odcepitve od matične organizacije, očitno primeren za širjenje neresnic o planinski organizaciji in žal tudi o njenem predsedniku. Drugače si članka, ki je bil objavljen v tedniku Več v petek, 5. maja 2006, in v katerem novinar Boštjan Fon tendenciozno in enostransko, predvsem pa črno-belo, piše o Planinski zvezi Slovenije kot o okosteneli, pridobitniški organizaciji in Gorski reševalni službi pri PZS kot »žrtvi« razmer, ki ovirajo njeno delovanje, ne moremo razlagati. Podobne, netočne trditve so objavljene tudi v sporočilu, ki ga je GRSS poslala PZS, članom UO PZS in svojim postajam ter društvom in je objavljeno tudi na spletni strani Gore-ljudje. Planinska zveza Slovenije se na tako nizko raven ne bo spuščala, bomo pa pojasnili nekatere zgrešene in tendenciozne trditve.

Očitek, da PZS opravlja gospodarsko profitno dejavnost, ne drži! Dejavnost PZS je veliko širša. Od 248 planinskih društev (v nadaljevanju PD), združenih v PZS, jih upravlja planinske kočje le tretjina. Torej planinska društva, ne pa PZS! Ta društva skupaj s še nekaterimi, ki nimajo koč, vzdržujejo tudi približno 7.000 km planinskih poti, oboje pa pomeni pomemben del športne in turistične infrastrukture, ki je v gorah ni sposoben vzdrževati nihče drug. Koče v glavnem lahko pozitivno poslujejo le zaradi velike požrtvovalnosti upravljalcev ter stotin prostovoljcev, ki vanje vlagajo na tisoče ur dela. Zasluzek v kočah se porabi za vzdrževanje in za osnovno dejavnost planinskih društev, ki jih upravljajo. Tako dejavnost omogoča tudi zakon o društvih, katerega 22. člen pravi: »... društvo lahko opravlja pridobitno dejavnost pod pogoji, ki jih za opravljanje te dejavnosti določa zakon. Pridobitna dejavnost mora biti določena v temeljnem aktu in mora biti povezana z nameni in nalogami društva ter se lahko opravlja v obsegu, potrebnem za njegovo doseganje.«

Kakšne so cene v planinskih kočah? Primerljive s cenami v drugih alpskih državah; tako tudi cena vode, ki se prodaja po kočah. Vode pa ne prodaja PZS – ta le določa najvišje dovoljene cene za nekatere storitve v planinskih kočah. Zanima pa nas, ali pisec članka ve, kolikšni so stroški oskrbe teh koč?

Ko smo že pri številkah: PZS in planinska društva prejmejo od naše države (sredstva MŠŠ, športna fundacija, občine) sredstva (iz prijav na razpise) v višini

približno 300.000 € na leto za vzdrževanje koč in poti, pa še to le v visokogorju. V Avstriji dobi OEAV za ta namen 1.750.000 € (samo iz virov, primerljivih z našimi), sicer pa skupaj 7 mil. € na leto.

Zato menimo, da PZS in njenim društvom pridobitništva res ni mogoče očitati.

Tudi primerjava glede zavarovanja članov PZS in GRSS in plačevanja stroškov reševanja s helikopterjem je enostranska in popačena. PZS je z zavarovalnico TILIA sklenila pogodbo, po kateri so nezgodno in za odgovornost zavarovani vsi njeni člani, ki si zavarovanje plačajo sami; to zavarovanje je vključeno v članarino. Gorskim reševalcem ga plača država! Ker bo v prihodnosti tudi v Sloveniji treba plačevati za vse vrste reševanja, torej tudi v gorah, si PZS že zdaj prizadeva doseči, da bi bili njeni člani zavarovani tudi za primer reševanja v domačih gorah; za reševanje v gorah Evrope je to že uredila. V zvezi s tem je ustreznim ministrstvom in zavarovalnicam poslala že več predlogov za izdelavo ponudb, vendar doslej še ni dobila nobenega konkretnega odgovora. PZS je tudi že posredovala pri ZZZS zaradi nedopustnega tolmačenja pravila, da je brezplačno reševanje možno le, ko se reševanec poškoduje, ne pa tudi v primeru, ko je storil vse potrebno za svojo varnost, vendar objektivne nevarnosti, v katerih se je znašel, ogrožajo njegovo zdravje in življenje.

Predvsem pa bi radi poudarili tole: načelnik GRSS gospod Toni Smolej je tudi v prispevku v tedniku Več večkrat poudaril, da PZS reševalce ovira in da želijo misliti s svojo glavo. Trditve, da se mora GRSS osamosvojiti zato, ker jo PZS ovira pri strokovnem delu, in da ne more pridobiti statusa humanitarne organizacije, ker ni samostojna pravna oseba, je popolna izmišljotina.

Dejstva so taka:

- SPD, katerega legitimna naslednica je PZS, je GRS ustanovila leta 1912 kot samozaščitno planinsko organizacijo. PZS je vseskozi skrbela za kadrovske in do leta 1991 tudi finančno osnovo za njeno delovanje.
- PZS je za GRS S v okviru PZS pridobila status humanitarne organizacije decembra leta 2005. Za pridobitev tega statusa ni bila in tudi v prihodnje ni potrebna nikakršna drugačna organiziranost GRS S, kot v nastopih trdijo gorski reševalci.
- PZS se ni nikoli vmešavala v strokovno delo gorskih reševalcev ali jih kakor koli omejevala pri njihovem delu, kot ji očitajo, ga je pa vedno vzpodbujala.
- PZS je za GRS S pri PZS konec leta 2002 ustanovila samostojen TR pri NLB, tako da se je samostojno finančno poslovanje GRS S začelo že z letom 2003. Zato so vsi očitki GRS S, da jo PZS finančno omejuje, povsem brezpredmetni.

- PZS si je vedno, skupaj z GRSS, prizadevala, da bi GRSS dobila čim več sredstev za svoje delo, da bi se njeno delovanje zakonsko uredilo in da bi se tudi ustrezno vrednotilo.
- GRS S je organizirana v okviru PZS, ki jo je tudi ustanovila, zato je dolžna upoštevati določila statuta PZS; to velja za vse komisije in planinska društva. Vendar je vodstvo GRS S v zadnjem času dosledno ignoriralo PZS in njen upravni odbor in delovalo ne oziraje se na sklepe organov PZS in v nasprotju z njenim statutom.

Planinska zveza Slovenije je Gorski reševalni službi Slovenije predlagala:

- Društva gorskih reševalcev kot samostojne pravne osebe obdržijo svoj dosedanji status v PZS.
- Reševalne postaje pri planinskih društvih se preoblikujejo v samostojna društva in se vključijo v PZS.

- Dopolni in spremeni se 20. člen Statuta PZS in se natančneje opredeli vloga komisije GRS pri PZS. Tej komisiji se določijo statutarna pooblastila:

- načelnik komisije je eden izmed podpredsednikov PZS;
- načelnika komisije se imenuje na usklajen predlog Zbora reševalcev in Upravnega odbora PZS;
- komisija GRS izvaja kadrovanje in izobraževanje gorskih reševalcev;
- finančni načrt GRS ter materialna in finančna sredstva so sestavni del finančnega načrta PZS z ločenim finančnim prikazom.

Predlagano je bilo tudi, da se GRSS organizira v okviru PZS kot društvo, ki bi imelo status samostojne pravne osebe, vendar znotraj PZS, to pa pogajalcem GRS ni bilo niti najmanj všeč, saj so menili, da bi potem preveč izgubili, z izgovorom, da so zavezani sklepom Zbora GRSS iz leta 2004. Ravno tako PZS na svoje vprašanje ni nikoli dobila odgovora oziroma izdelane utemeljitve vzrokov za reorganizacijsko preoblikovanje GRSS. Trditev, da PZS ne more pridobiti statusa humanitarne organizacije za GRSS, se je že izkazala za neresnično, prav tako tudi izjava, da je podeljeni status časovno omejen oziroma začasen. Tudi trditve, da reševalci iz raznih postaj ne morejo biti zavarovani ali da se jim ne sme izplačevati potnih stroškov, ne držijo in so smešne.

Sicer pa vodstvo GRS S nima popolne podpore pri svojih članih. Trenutno se je 5 gorsko-reševalnih postaj, ki opravijo več kot 30 % vsega reševalnega dela na leto, izreklo proti njegovim nameri. Vodstvo GRS S se ob tem očitno ne zaveda, da organizacijska razdvojenost, neurejeni finančno-pravni odnosi na novo nastajajoče združbe in različni pogledi na razvoj gorskoreševalnega dela lahko v končni fazi vplivajo tudi na kakovost reševalnih akcij.

Planinska zveza Slovenije
v.d. GS PZS: Danilo Sbrizaj
predsednik: Franci Ekar
V Ljubljani, 11. 5. 2006

Ustanovni zbor Gorske reševalne zveze Slovenije

✉ Vladimir Habjan

V hotelu Ribno na Ribnem pri Bledu je 15. maja 2006 potekal ustanovni zbor Gorske reševalne zveze Slovenije. Udeležilo se ga je 59 reševalcev s 17 postaj, od tega je bilo 47 reševalcev z 12 postaj (Bohinj, Bovec, Celje, Jesenice, Jezerko, Kamnik, Ljubljana, Maribor, Prevalje, Radovljica in Škofja Loka; Tržič bo dodal podpis po odobritvi vloge v upravni enoti), ki so podpisale pristopno izjavo. Udeležence in goste, predstavnike PZS, je najprej pozdravil načelnik Komisije za Gorsko reševalno službo Slovenije pri PZS Toni Smolej. Izvolitvi organov ustanovnega zbora in potrditvi dnevnega reda zbora je sledila podelitev priznanja za 25-letno nepretrgano delo pri GRS S s častnim znakom GRS S in listino Ljubu Hanslu. Delovni predsednik Aleš Zupanc je vodil zbor v skladu z dnevnim redom, in sicer je začel s sprejemom poslovnika ustanovnega zbora GRZ S. Daniel Kopušar je na kratko predstavil informacijo o poteku priprav na ustanovitev GRZ S. Sledil je kratek govor Metoda Kovača, pooblaščenega predstavnika PZS, ki je izrazil nesoglasje PZS glede ustanovitve Gorske reševalne zveze Slovenije in poudaril, da PZS gorskih reševalcev ne bo spustila iz svojih vrst, kot je potrdila že skupščina PZS leta 2005. Opozoril je, da bo PZS financirala le stroške reševalnih akcij, ne pa tudi drugih

Dragi planinci in planinke,
Radio Ognjišče vas po novem razveseljuje 2x tedensko:

- ob četrkih ob 9.30 z rubriko Vabilo na pot
- ob petkih ob 17.00 prisluhnite oddaji Doživetja narave

Vabljeni k poslušanju!

RADIO OGNJIŠČE

aktivnosti. Po sprejemu sklepa o ustanovitvi GRZ S, ki ga je spet podal Danijel Kopušar, je ustanovni zbor sprejel statut GRZ S z nekaj predlaganimi popravki. Po poročilu kandidacijske komisije so sledile tajne volitve za organe GRZ S, kandidacijski rok za upravo in nadzorni svet Sklada Okrešelj pa je bil podaljšan. Po pričakovanju je postal predsednik GRZ S Miroslav Pogačar, ki je bil tudi edini kandidat, podpredsednika pa sta Dreje Karničar z Jezerškega in Danijel Kopušar iz Celja. Novi predsednik je predstavil programske usmeritve GRZ S; te so med drugim: skrb za ponesrečena in skrb za reševalce, ureditev statusa GRZ S, ureditev razmerja s PZS, sprejem vseh potrebnih pravilnikov, sprememba statuta, ureditev prepoznavnosti GRZ S z določitvijo dneva GRZ S, ohranitev spomina na ponesrečene reševalce in nadgradnja Sklada Okrešelj. Pozval je tudi gorske reševalce petih postaj, naj se pridružijo GRZ S. Pri točki Razno je Filip Bence znova predlagal sprejetje sklepa o podelitvi najvišjih možnih državnih odlikovanj za vse ponesrečene reševalce. Sklep je bil sprejet. Janez Brojan je v razpravi izrazil skrb za kontinuiteto financiranja za izobraževanje gorskih reševalcev.

Irena Mušič

Slovesnost ob 50-letnici MK PZS

V prelepo sončno soboto, 13. maja 2006, ko je vse cvetelo, dehtelo in od sonca žarelo, je v osnovni šoli Janka Kersnika na Brdu pri Lukovici potekalo slavnostno in družabno srečanje nekdanjih in sedanjih aktivnih MK-jevcev ob zlitem jubileju. Srečanje vseh, ki so delali v Mladinski komisiji pri Planinski zvezi Slovenije – načelnikov, predsednikov, članov upravnega odbora in odborov MK PZS ter preostalih aktivnih, brez katerih bi bilo slovensko planinstvo precej osiromašeno – so si predvsem sta-

rejšje generacije po tistem že dolgo želele. Na njem se je zbralo kakih 80 starejših in mlajših MK-jevcev, pa tudi najmlajših nadobudnih cicibanov in mladih planincev ni manjkalo.

Mladinska komisija PZS je bila ustanovljena na IV. redni skupščini PZS 28. in 29. aprila leta 1956 na Šmarjetni gori nad Kranjem in od takrat do danes je minilo veliko trenutkov ustvarjanja, veselja, ljubezni do gora in dela z mladimi, trenutkov v naravi in v steni, na izobraževanjih v Bavšici in drugod po Sloveniji in tujini, na taborih pod šotori in v kočah, polnih smeha; bilo je veliko tihih pogovorov in velikih načrtov, izpolnjenih sanj in uresničenih želja, pa tudi kakšna neizpolnjena naloga in neizpeta pesem. Vse to in še več se je nabralo v naš šopek, bogato popisano knjigo teh petdesetih let. Za vsemi dosežki MK pri PZS, ki se jih je v teh petdesetih letih nabralo zelo veliko, so ljudje. Vsak je s svojo ljubeznijo do gora pristavil kamenček v mozaik, ki ga Mladinska komisija gradi že 50 let.

MK je pripravila zares lep kulturni program, ki so ga na pobudo Maje Kumer, članice UO MK PZS, oblikovali mladi planinci – osnovnošolci s Savinjskega konca –, povezovalno besedo pa je pletla Špela Kumer. Celotni projekt priprave in izvedbe tega srečanja s

kulturnim programom in družabnostjo je prevzela članica sedanjega upravnega odbora MK PZS Nina Ozimic iz Dravograda, preostali člani pripravljalnega odbora za proslavitev jubileja pa so ji z veseljem pomagali.

Po planinski himni Oj, Triglav, moj dom (samozavestno jo je zapela Urša Tekavec, devetošolka iz OŠ Braslovče) je najprej spregovoril v. d. predsednika MK PZS Iztok Rojc, za njim pa še predsednik PZS Franci Ekar ter eden izmed ustanovnih članov MK PZS Jože Melanšek iz Velenja. Vsi trije so omenili pomembno vlogo, ki jo je Mladinska komisija PZS imela in jo še ima v slovenskem prostoru, pa tudi v tujini. Ustanovni član Jože Melanšek se je spomnil začetkov dela z mladimi še v letih pred ustanovitvijo MK PZS ter nato pobud za organizirano delo in organizacijo za mlade, pa prve predsednice Mare Švent, prvega tečaja za mladinskega planinskega vodnika oz. vodnika na splošno, akcij Ciciban in Mladi planinec, Planinske šole, začetka postavitve Vzgojno-izobraževalnega centra Bavšica in pozneje Planinskega učnega središča Bavšica, mnogih uspehov in generacij, katerih številni pripadniki so zdaj na čelu planinskih društev in planinske organizacije, itn.

Pesem je v gorah skoraj nepogrešljiva, saj si jo ob pogledu na

vse lepote narave, rožice, stene, vršace marsikdo popeva in širi dobro voljo. V eni izmed glasbenih točk je nastopil odlični mladi harmonikar na frajtonarici Tilen Selič, učenec 5. razreda devetletke iz Prebolda, in zaigral Na Golici in Na Roblek bom odšel. Dekleta 9. razreda iz OŠ Braslovče, ki jih pesem družijo že od petega razreda, hribi pa še dlje, pa so čudovito zapela dve pesmi ob spremljavi flavte in kitare. Mladi planinci iz OŠ Prebold, ki jih mentorica planinske skupine navdušuje ne samo za gore, ampak tudi za glasbo in ritem, so zaigrali tri pesmi na orffove instrumente in kitaro ter dobili bučen aplavz. Tik pred zadnjo točko pa so vsem zbranim spregovorili številni povabljeni; svojim nekdanjim kolegom ter zdaj aktivnim so povedali, da je bilo delati v MK PZS nekaj nepozabnega, nekaj, kar jih je pozitivno zaznamovalo za vse življenje, saj so si pridobili znanja in veščine, ki si jih ne bi mogli nikjer drugje. S pesmijo Lahko noč, Piran v izvedbi devetošolke Alje Dobnik se je kulturni in slavnostni del končal in vse se je preselilo na čudovito planjavico pred šolo. V šoli pa si je bilo moč ogledati tudi nagrajene in izbrane fotografije s fotografskega natečaja MK PZS ob 50-letnici, ki je potekal v prvi tretjini tega leta. Prikazana je bila tudi oprema – tako tista iz nekdanjih, zdaj že zgodovinskih let kot sodobna gorniška in plezalna.

Navzoči nekdanji načelniki oz. predsedniki in sedanji vodilni so se seveda še postavili pred fotografije za zgodovinsko fotografijo. Tam so bili: Peter Soklič, Gregor Rupnik, Franjo Krpač, Andrej Brvar, Bojan Žlender, Dragan Miklavčič, Borut Peršolja, Katja Godec (zdaj Kadiš), Bojan Rotovnik, Matjaž Hafner, Mojca Novak, Zdenka Mihelič iz začasnega kolektivnega vodstva MK PZS, Jure Cencelj in Izток Rojc. Vsi naštetih so po prizgrižku slovesno razrezali še torto – no, v resnici sta jo razrezala Peter Soklič in Gregor Rupnik, najstarejša tam

Rezultati fotonatečaja

(komisija: Marko Prezelj, Peter Pehani, Luka Markež)

I. KATEGORIJA: Iskrice mladosti na planinskih poteh

1. mesto: Mitja LAVTIŽAR, Skoraj na cilju
  1. mesto: Njeboša Espero STANKOVIČ, Suva planina
  3. mesto: Jerca VRANIČ, Dekleta v akciji
- Pohvala: Lili JAZBEC, Šala mala

Dodatne fotografije, izbrane za razstavo: Lili JAZBEC, Tri planike; Jan ZAJC, Veseli pastir; Jaka ORTAR, Zasluženi počitek; Jaka ORTAR, Glej glorijska; Rok ČEPON, Kam sedaj; Feri KROPEC, Skok; Oton NAGLOST, Po nevihti; Oton NAGLOST, Veselje

II. KATEGORIJA: Utrinki iz gora

2. mesto: Teja OMAN, Spomini
3. mesto: Tomaž MAROLT, Črna jadralka

Dodatne fotografije, izbrane za razstavo: Tjaša KOMPARA, Zvezdnato nebo v gorah; Tjaša KOMPARA, Odsev II; Tina NOČ, Samotarke; Jaka ORTAR, Po svežem snegu; Matej PEJANOVIČ, Na grebenu; Borut GOGALA, Zimska idila

III. KATEGORIJA: Zabavna fotografija

2. mesto: Rok ČEPON, Lačna ovca
  3. mesto: Tjaša KOMPARA, Počitek po obilni paši
- Pohvala: Katja PETROVEC, Pomladna utrujenost; OŠ SEMIČ – Žularji

Dodatne fotografije, izbrane za razstavo: Tomaž MAROLT, Kaj vse pride na Triglav; Tomaž MAROLT, Smučanje brez smučk; Simona SELIŠKAR, Dremež; Simona SELIŠKAR, Muši; Jerca VRANIČ, Po burni noči

Feri Kropec - Skok

navzoča predsednika, preostali pa so jo razdelili in, lahko bi rekli, tudi s tem izkazali navzočim spoštovanje za vse sodelovanje, skupno delo, uspehe ... Prijetno

druženje prijateljev in sodelavcev se je nadaljevalo v zgodnji večer, ko si nas je večina obljubila, da se kmalu spet snidemo.

Zdenka Mihelič

30. turni smuk Rodica

je bil izveden na prelepo soboto, 8. 4. 2006. Za dostop do Šije smo za ugodno ceno uporabili naprave Smučarskega centra Vogel. Sledil je spust po skorjastem snegu proti široki dolini v smeri proti Suhi. V osojah nas je pričakal celo pršič. Zgodba s pršičem se je nadaljevala proti žlebu in Ulcam. Prehod na pobočja Male Rodice in proti vrhu je bil tu in tam pomrznjen, toda močno aprilsko sonce je to težavo kmalu rešilo. Počitku na vrhu je sledila odlična smuka na Suho. Za čaj in aperitiv pred Anžlinovim stanom so poskrbeli Janez, Grega, Miljenko, Alenka in Joža. S Šije so prismočali rodiški veterani s častnim predsednikom PD Bohinjska Bistrica na čelu in ugotovili, da vse poteka po ustaljenem proto-

kolu. Kolajne, ki jih je izdelal Janko, so si izbrali novi lastniki. Nekateri so hitro odsmučali v dolino, drugi smo se prepustili lepemu vremenu in prijetnemu druženju. Zato smo se spustili v dolino po že ojuženem snegu. Strnjena snežna odeja je

bila v spodnjem delu gozdne ceste prekinjena. Jubilejnega turnega smuka se je udeležilo 120 smučarjev. Tudi tokrat je bila udeležba mednarodna. Vsi udeleženci so srečno prišli v dolino.

Lojze Budkovič

Prvo srečanje slovenskih planincev iz primorskih pokrajin treh dežel

Zamisel za boljše spoznavanje planincev slovenskih planinskih in športnih društev iz primorskih pokrajin treh dežel, Italije, Slovenije in Hrvaške, je končno zaživela v nedeljo, 23. aprila 2006. Srečanje je organiziralo Planinsko društvo Snežnik iz Ilirske Bistrice. Udeležili so se ga, poleg domačinov, tudi člani Slovenskega planinskega društva Trst, Slovenskega športnega društva Sloga iz Bazovice, Smučarskega kluba Devin iz Nabrežine in planinske skupine Slovenskega doma, Kulturno prosvetnega društva Bazovica iz Reke. Srečanje se je začelo s pohodom od Sviščakov na Snežnik in je potekalo, kljub sončnemu vremenu, v pravih zimskih razmerah. Snega je bilo na poti

več kot en meter. Povratek z gore so popestrile, sicer napovedane, popoldanske nevihte. Dež je v začetku spremljal tudi nadaljevanje srečanja na strelišču blizu Ilirske Bistrice, vendar ni uspel pokvariti dobrega vzdušja in odlične organizacije. V kratkih nagovorih so predsedniki in voditelji društev in skupin pozdravili zamisel o organizaciji takih srečanj, ki naj bi se nadaljevala tudi v naslednjih letih. Ne glede na to, da so posamezna društva na različni stopnji organiziranosti in jih pestijo včasih zelo različne težave, jim bo medsebojno sodelovanje vsekakor pomagalo pri premagovanju številnih skupnih problemov, kot so ohranjanje slovenskega jezika in kulture na področjih z več-

inskim jezikom, iskanje podpore za delovanje društva s strani Planinske zveze Slovenije in drugih športnih organizacij v matični domovini, vključevanje mladine v delo društev, financiranje, sodelovanje v evropskih integracijskih procesih in podobno. Izraženo je upanje, da bomo k takemu sodelovanju v naslednjih letih privabili še kakšno društvo z omenjenega področja in mogoče tudi iz drugih dežel, v katerih živijo zamejski Slovenci.

Darko Mohar

Orožnova koča

PD Bohinjska Bistrica po treh letih zidave znova odpira vrata leta 1944 požgane prve koče Slovenskega planinskega društva na planini Za Liscem pod Črno prstjo. S prizadevnim delom članov gradbenega odbora s predsednikom PD Lovrom Vojvodo na čelu ter s prispevki številnih dobrotnikov je 120 članom in simpatizerjem v več kot 6000 urah prostovoljnega dela uspelo postaviti na starih temeljih lično kočo. Projekt je podprla Fundacija za šport, z nekaj urami helikopterskega prevoza je sodelovala tudi matična PZS. V Obvestilih PZS smo se obrnili za pomoč na planinsko srenjo. Naši prošnji so prisluhli v PD Gorje, PD Bohinj – Srednja vas in PD Gozd - Martuljek. Za njihov prispevek iskrena hvala. V nedeljo, 16. 7. 2006, ob 12. uri bo slavnostno odprtje koče, na katero vabimo člane planinskih društev, ljubitelje gora in občane Bohinja.

Lojze Budkovič

Križem kražem s Planinskim društvom Piran

Planinsko društvo Piran sodi med mlajše rekreativne organizacije te vrste. Poleg doseganja gorskih destinacij ima na svojem programu tudi aktivnosti, povezane z ozaveščanjem glede nujnosti upoštevanja sonaravnega ravnotežja in razvijanja trajnostno motiviranega pogleda na naravne danosti. V luči teh prizadevanj so v okviru prireditve Mestne knjižnice Piran v njeni čitalnici pripravili večer, posvečen okoljski problematiki in odnosu posameznika do narave. Predavanje s to temo je izvedla mag. Mojca Hrabar. Ob pomoči projekcije prizorov iz narave in urbaniziranega naravnega okolja je v pogovoru s poslušalci predstavila aktivne komponente povezanosti človeka z naravo. Omenjeni so bili osnovni naravni viri, kot so npr. voda,

hrana, naravne surovine, prostor za rekreacijo ... in dejavniki, ki te vire ogrožajo, kot denimo odlagališča odpadkov, (iz)raba tal, graditve, odvajanje odpadnih voda ipd. Ozaveščanje v šolski in občinski dejavnosti je lahko dobra pot k ohranjanju čistega in bolj zdravega okolja in dobro izhodišče za pridobivanje zavesti – vedenja o svoji lastni vlogi v zgodbi o sobivanju z naravo. Udeleženi so dobili tudi osnovno informacijo o izvajanju Programa za varstvo okolja v Slovenski Istri, katerega nosilke so tri obalne občine v sodelovanju z zavodom Oikos. Program za obdobje do leta 2010 je zdaj v fazi prenove s poudarkom na delu in povezavah med strokovnimi službami.

Interaktivni pogovori med knjigami so bili dobra popotnica tudi za sobotni izlet (na dan Zemlje, 22. aprila) na Kraški rob in nad Rakitovcem ležeče Žbevniško-Kojniško pogorje. Pohodniki so se odpravili na dobre štiri ure

trajajočo pot prek Kavčiča (883 m), mimo Goliča (890 m), na Lipnik (804) in nazaj po izredno slikovito obraslem podolju do izhodišča ob rakitovškem Velikem kalu oz. vaški lokvi. Ta je bila prenovljena v okvirih projektne aktivnosti programa LIFE – Narava Evropske unije z naslovom »Ohranitev in varstvo ogroženih habitatov in vrst na območju Kraškega roba«. Na okoliških kraških travnikih lahko opazimo tudi rezultate prizadevanja izvajalcev projektne aktivnosti, saj so ob pomoči sofinanciranja iz evropskih projektne sredstev rešili pred zaraščanjem marsikateri pašnik in ograjen suhi travnik. Metoda vzpostavitve mreže mikrozervatov sloni na motiviranju lokalnega prebivalstva, da bi s poseganjem v že oblikovano pokrajino, npr. s košnjo in vzdrževanjem suhih zidov v ogradah, pripomoglo k ohranitvi značilnih življenjskih okolij – habitatov nekaterih prostoživečih vrst živali in tudi rastlin. Te v tej pokrajini v teh mesecih pričarajo sliko pravega botaničnega vrta. Seveda pa so cilji vseh teh aktivnosti dovolj jasni, saj gre tako za revitalizacijo tradicionalnih dejavnosti kakor tudi za motiviranje prebivalstva za vzpostavitev nekaterih oblik trajnostno usmerjenega turizma ob ohranitvi pestrosti življenjskih vrst in njihovih prebivališč.

Ob razmišljanju o možnostih razvijanja nadaljnega usposabljanja in izobraževanja mlajšega planinskega kadra se je končalo letošnje drugo srečanje piranskega društva, ki sta ga uspešno pripravila in vodila mag. Mojca Hrabar ter predsednik Tomaž Mikeln.

Podeželje slovenske Istre – predvsem zaledje koprške občine – ima kar nekaj planinskih destinacij, primernih za pomladansko ogrevanje pred nadaljnjimi podvigi. Poleg že znanega Podgorskega Krasa pod Slavniškim pogorjem je tudi rakitovski Raven Kras lahko dobro izhodišče za planinske izlete. Na poti nazaj si lahko popotniki ogledajo stavbno dediščino Rakitovca, se ustavijo ob Beneškem obrambnem stolpu nad vasjo Podpeč ali

pa obiščejo kamnito arhitekturo v tej vasi, npr. obnovljeno Prkičevo hišo – delavnico kamnoseških mojstrov Andreja in Benka iz Sočerge, zgrajeno leta 1547.

Vlado Bernetič

Priznanje za GRS Prevalje

Med prejemniki priznani ravenske občine, ki so jih ob občinskem prazniku podelili 12. aprila letos, je tudi Gorska reševalna služba, Postaja Prevalje. Njenemu načelniku Franciju Telcerju je plaketo Občine Ravne za leto 2005 podelil župan Maksimilijan Večko. Gorska reševalna služba, Postaja Prevalje je plaketo dobila »za nesebično izkazovanje medčloveške pomoči, za nešteto prostovoljno opravljenih ur pri reševalnem in humanitarnem delu«. V utemeljitvi, ki jo je predložila občinska organizacija socialnih demokratov, je zapisano, da je Postaja Gorske reševalne službe Prevalje regijska postaja za Mežiško, Mislinjsko in Zgornjedravsko dolino. V Občini Ravne na Koroškem je neposredno vključena v sistem zaščite in reševanja in deluje kot eden aktivnejših členov tega sistema. Njeno osnovno poslanstvo pa je zagotovo varovanje v gorah, vključno z izobraževanjem obiskovalcev gora, pri organizaciji akcij iskanja pogrešanih ljudi, nudenju pomoči ponesrečenim in pri varovanju smučarjev na urejenih smučiščih. »Služba zelo uspešno sodeluje s Planinskim društvom Ravne, med visoko planinsko sezono ima organizirano stalno dežurstvo na vseh bolj množično obiskanih poteh na Raduhu, Peco, Olševo in Uršljo goro. Gorski reševalci so navzoči pri množičnih pohodih, kot je zimski pohod Čez goro k očetu, ki se ga zadnja leta udeležuje od 500 do 600 pohodnikov. Sodelujejo pri organizaciji in izvedbi pohodov planincev slovenskih železarn in skrbijo za njihovo varnost.« Priznanje je prišlo nedvomno v prave roke: »Člani gorske reševalne službe sodijo med tiste ljudi, ki še znajo prisluhniti potre-

Dobitniki občinskega priznanja, Franci Telcer je drugi z desne

bam drugih, in ki so v kriznih situacijah še pripravljene nesebično pomagati. Svoje poslanstvo uresničujejo prostovoljno; samo lani so pripadniki GRS Prevalje v okviru svoje dejavnosti opravili več kot 7500 ur prostovoljnega dela.«

Andreja Čibron - Kodrin

10 let PD Bricnik iz Mute

Minilo je, kar mimogrede je odpihnilo čez te naše planine deset let, odkar je majhna skupina starejših gornikov na Muti ustanovila samostojno planinsko društvo. Ko so iskali ime za mlado društvo, so se spomnili na planino, ki z le nekaj več kakor tisoč metri kraljuje nad tem lepim krajem, na katerem

se Bistrica izliva v Dravo. Bricnik pravijo tej planini in po njej so si muški planinci nadeli ime. Za nami je že deset let zagnanega dela. Takrat je skupina pravih zanesenjakov in ljubiteljev gora ustanovila samostojno Planinsko društvo Bricnik Muta. To se je zgodilo 24. novembra leta 1995. Izvolili smo prvi upravni odbor: Ernstija, Karljia, Lojza, Janeza, Srečka. Treba se je bilo vključiti v planinsko šolo, potrebovali smo vodnike, zavetišča in postojanke, pogrešali urejene in markirane poti. Med drugim smo uredili »mučko« krožno planinsko pot, planinsko sobo, usposobili vodnike in vodnice, uredili zavetišča, vpisne knjige. Kar 239 nas je bilo. V naših vrstah so planinski škrtaki iz vrta, mladi iz šole. Organizirano smo

Oddaja "Čez hribe in doline"
vsak tretji četrtek v mesecu ob 17. uri

107.5 MHz

**RADIO
UNIVOX**

e-mail: info@univox.si

prehodili vse najlepše slovenske vrhove in pokrajine. Naši planinci so se povzpeli na Himalajo, Ararat, Dolomite in osvojili še mnoge vrhove. V desetih letih se je nabralo za poln nahrbtnik lepih dogodkov. Navezali smo pristne stike s sosedi z druge strani državne meje, organiziramo skupne izlete v njihove

in naše planine. Najbrž smo eno redkih planinskih društev, ki ima svoj pravi planinski pevski zbor. Ja, in še nekaj lepega negujemo. Vsako leto se zberemo z vsem spoštovanjem do najstarejših in priredimo prijetno srečanje ter počastimo 50, 60, 70 ali več let stare planince. Doživljaji, vredni spominov in

zapisa. Pa še nekaj. Za nami in z nami je Koroški odbor planinskih društev, sta Mirko in Marjan pa še kdo. Lepo je delati z njimi. Pa tudi stikov s kolegi iz Vuzenice nismo pretrgali. Kaže, da naša setev še vedno obilno rodi.

K. Valtl

Napotki za varno gibanje v gorah

Pred poletno sezono

Napotke, priporočila in pravila za varno hojo ponavljamo vsako leto, tako kot vsako leto izdelujemo analize reševalnega dela. Naša želja je, da bi zmanjšali nesreče na minimum, zato stalno opozarjamo obiskovalce gora in jim dajemo napotke. Novice, ki jih objavljajo mediji ob hudih gorskih nesrečah, naj bi na javnost, še posebno pa na obiskovalce gora, delovale opozorilno in hkrati imele preventivni učinek; zavedali naj bi se, da gore ne dopuščajo napak.

Nekaj pomembnih napotkov obiskovalcem gora pred poletno sezono:

Snežišča bodo ostala pozno v poletje ali vse leto, predvsem v severnih in senčnih krajih. Izberimo si kopne ture po južnih pobočjih. Če pa se že odpravimo na ture, na katerih nas bo zlasti zjutraj pričakal pomrznjen sneg, se primerno opremimo (dobra obutev, cepin ...).

Padajoče kamenje, odlomi. Nevarnost padajočega kamenja je stalna, še posebno spomladi in poleti, ko skopni sneg. Nosimo čelado!

Nevihte: v popoldanskem času se pojavi nevarnost vročinskih neviht. Spremljajmo vremensko napoved. Ture moramo začeti zgodaj in jih kmalu končati.

Če naletimo na snežišče, ki nima varnega izteka, in smo brez opreme (cepin in dereze), se vrnimo (nevarnost zdrsa).

Vsako leto moramo svoje cilje izbirati postopno, tako glede trajanja izleta in višinske razlike kot tudi glede težavnosti (pridobivajmo si telesno kondicijo).

Preden se odpravimo na daljšo, celodnevno turo, opravimo nekaj krajših tur, da si pridobimo kondicijo in hkrati preizkusimo sebe in opremo (telesna nepriljubljenost).

Za dolge ture si raje vzemimo dva dni; ne pretiravajmo z divjanjem po poteh.

Preberimo primerno literaturo o gibanju v gorah, nevarnostih, prehrani, opremi, vremenslovlju – ta pravila, nasvete in napotke bomo morda močno potrebovali.

Seznamimo se s tem, kaj pomeni oznaka poti (lahka, zahtevna, zelo zahtevna), kakšne težave nas bodo čakale in kakšno opremo bomo potrebovali.

Vpisujemo se v vpisne knjige.

Ko gremo v gore v skupini, se nikoli ne ločimo od nje. **Hodimo vedno skupaj.** Če smo se odločili, da gremo na turo skupaj, se skupaj tudi vrnimo.

Na zahtevnih poteh upoštevajmo, da so **poti in varovala morda poškodovani.** Opozorimo druge in sporočimo podatek o poškodbah poti ali varoval na PZS.

Na turah, ki so označene kot zahtevne, obvezno uporabljajmo čelado, na zelo zahtevnih pa še samovarovalni komplet. Za vzpenjanje po jeklenicah so koristne rokavice – najboljše so kolesarske.

Veliko se jih bo odpravilo v tuje gore in bodo hodili po ledenikih. Upoštevajmo navodila za varno hojo po ledenikih in se naučimo reševanja iz ledeniških razpok že doma.

Mobilni telefon nam lahko v primeru nesreče veliko pomaga oz. zelo skrajša odzivni čas do prihoda reševalcev na kraj nesreče. Naj bo baterija napolnjena. Ne uporabljajmo ga po nepotrebnem. Upoštevajmo, da pokritost gorskega sveta s signalom našega aparata ni popolna in ni vedno zanesljivo, da bomo lahko sporočili svojo morebitno stisko.

Pripravljeno za novinarsko konferenco GRS Slovenije, ki je potekala v sredo, 31. maja 2006

Kako poznamo naše gore?

Katera gora je na sliki?

Tokrat bo za nagrado lahka vetrovka Solo, ki jo ponuja spletna trgovina z gorniško opremo www.kibuba.com.

Pravila naše igre smo objavili v januarski številki.

Odgovore sprejemamo na naslov uganka@pzs.si do 25. 6. 2006.

spletna trgovina z gorniško opremo

Rešitev iz prejšnje številke:

V majski številki smo objavili sliko Luknje peči, 2248 m, gore v grebenu severno od Rjavine. Slikana je bila decembra 2004 z Malega Draškega vrha. Več o tej samotni gori objavljamo v članku v tej številki. Prejeli smo 33 pravih odgovorov, dva sta se pa zmotila misleč, da je na sliki Vernar oz. Špik. Izžreban je bil Luka Rutar iz Maribora, ki mu bo spletna trgovina www.kibuba.com podarila aktivno športno majico Trekmates.

Andrej Stritar

Fotografije pokrajin, ki jih še ni videlo človeško oko ...

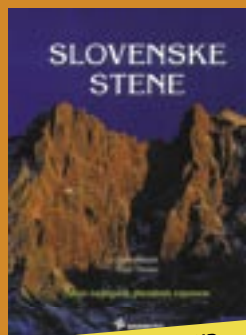
9.900 SIT/41,31 EUR
ZA BRALCE PLANINSKEGA VESTNIKA
9.500 SIT/39,64 EUR

184 strani, 27x22 cm, trda vezava

4.500 SIT/18,78 EUR
ZA BRALCE PLANINSKEGA VESTNIKA
4.000 SIT/16,69 EUR

292 strani, 13x20 cm, mehka vezava

6.500 SIT/27,12 EUR
ZA BRALCE PLANINSKEGA VESTNIKA
5.900 SIT/24,62 EUR

430 strani, 16x22 cm, trda vezava

Gorniška in potopisna
literatura za

poletno branje

iz založbe Didakta!

Naročila in informacije:

T: 04 5320 210

E: zalozba@didakta.si

W: www.didakta.si

(Za naročila nad 5.000 SIT/20,86 EUR
stroške poštne krije založba.)

Ponudba velja do 30. 6. 2006
oz. do razprodaje zalog.

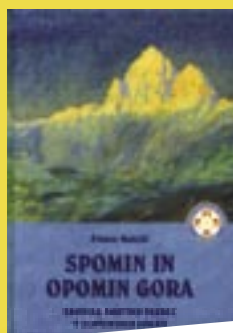
3.000 SIT/12,52 EUR
ZA BRALCE PLANINSKEGA VESTNIKA
1.900 SIT/7,93 EUR

204 strani, 15x21 cm, mehka vezava

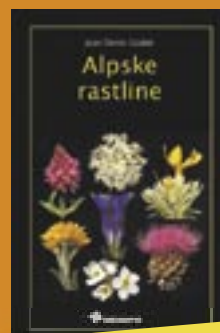
3.500 SIT/14,61 EUR
ZA BRALCE PLANINSKEGA VESTNIKA
3.000 SIT/12,52 EUR

160 strani, 14x20 cm, mehka vezava

6.900 SIT/28,79 EUR
ZA BRALCE PLANINSKEGA VESTNIKA
5.900 SIT/24,62 EUR

496 strani, 16x23 cm, trda vezava

4.900 SIT/20,45 EUR
ZA BRALCE PLANINSKEGA VESTNIKA
4.500 SIT/18,78 EUR

256 strani, 13x20 cm, mehka vezava

Knjige, ki puščajo sledove ...

HIGH PERFORMANCE

Proizvajalci opreme pogosto uporabljajo besede kvaliteta, izkušnje, tehnologija... Ko pri Ferrinu uporabimo te besede, mislimo resno!
Naši izdelki to dokazujejo! Že od leta 1870.

Expè

Australis

Stardust Syncro 3

Lightent

FERRINO

CONTEMPORARY OUTDOOR SINCE 1870

www.ferrino.it